

EGLVRHAD

HELAETH-LAWN

O'R ATHRAWAETH

GRISTNOGAVVL.

*A gyfansodhwyd y tro cyntaf yn
Italaeg, trwy waith yr Ardher-
choccaf ar Hybarchaf Gardinal*

RHOBERT BELLARMIN

O Gymdeithas yr

IESV. 17. 8. 71

Ag o'r Italaeg a gymreigwyd er budh
Ysrydol i'r Cymru, drwy dhiwyd-
rwyd a dyfal gymorth y penbe-
fig canmoladwy V. R.

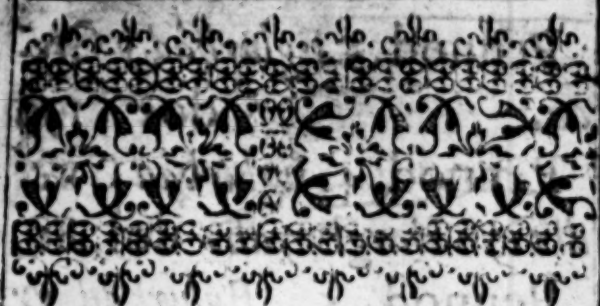

Permissu Superiorum . M . DC . XV III .

EDWARD
THE FIRST

P
y
F
fer
Gr

TAFVLAN
O'R PENNODEV,
A'R PYNCEV
pennaf yn y llyfran hwn.

PENNOD. I.

PA beth y'r'r Athrawaeth
Gristnogawl, a pharai ynt
y rhanneu pennaf o honi? dol. 1.

Pennod. 2. Eglurhad o'r ar-
feredic ymgroesi ag arwyd y
Grôg. dol. 4.

TAFVLAN.

Pennod. 3. Eglurbâd y Gre-
do. dol. 13.

Pennod. 4. Eglurbâd Gwe-
dhi eyn Harglwyah. dol. 88.

Pennod. 5. Eglurbâd yr
Aue Maria. dol. 120.

Pennod. 6. Eglurbâd dêg
Orchymmyn Duw. dol. 132.

Pennod. 7. Eglurbâd Gorch-
mynion yr Eglwys. dol. 212.

Pennod. 8. Eglurbâd y Cyn-
ghorion Efangylawl. dol. 214.

Pennod. 9. Eglurbâd Sagra-
fenneu'r lan Eglwys. dol. 218.

Pennod. 10. O'r Rhinwedheu
yn gyffredinawl. dol. 275.

Pennod. 11. O'r Rhinwedheu

Theoly-

TAFVLAN:

Theolygawol. dol. 279.

Pennod. 12. O'r pedair prif-
rinweadh a elwir Cardinaliaid.
dol. 286.

Pennod. 13. O Saith rodh
yr Yspryd glan. dol. 295.

Pennod. 14. O'r wyth dhe-
dwdhwch. dol. 299.

Pennod. 15. O saith wei-
thred y drugaredh, Corphorol;
a'r saith Ysprydol. dol. 303.

Pennod: 16. O gamwed-
heu, a pechodeu yn gyffredi-
nawol. dol. 307.

Pennod. 17. O'r pechoda
gwreiddhawol. dol. 313.

Pennod. 18. O'r pechoda

TAFVLAN.

Marwol, a'r Madheuol d. 318.

Pennod. 19. O'r saith be-
chod pennaf, aelwir hesyd,
y saith bechod marwol, neu r
saith brif bechod. dol. 322.

Pennod. 20. O'r pechoda yn
erbyn yr Yspryd glân. do. 338.

Pennod. 21. O'r pechoda
sy'n gmeiabi'r nef dol. 341.

Pennod. 22. O'r pedwar
petb diwedhaf. dol. 342:

EGLVR.

EGLVRHAD

HELAETH-LAWN

or *Athrawaeth Gristnogawl*,

i'r sawl sy'n discu Plant, a rhai eraill
anyfcedig i'w haifer.

A gysanfodhwyd ar dduallh Dialogydieth neu
ymdhibam rhung yr **ATHRO** a'i **DYSCIBL**.

Pa beth yw'r *Athrawaeth Grist-*
nogawl, a pha rai ynt y rhan-
neu pennaf o honi?

PENNOD. I.

Dyscibl.

GA N ym dbeualht fod
yn angenrhaid gwybod
yr *Athrawaeth Grist-*
nogawl, i gael iechyd-
rieth; attolwg eglurhewch pa beth

A

yw'r

yw'r Athrawaeth Gristnogawl.

Athro. Crynnodeb yw'r Athrawaeth Gristnogawl, o'r holh betheu a dhyscodb yn Harglwydh Iesu Grist i ni, er mwyn dangos y phordd i iechydwrïeth.

D. Pasawl rhan pennaf ag angenrheitiad sydb yn yr Athrawaeth honn?

A. Pedair, sef, y Gredo, y Pader noster, y deg' Orchymmyn, a'r saith Sacrafenneu.

D. Paham y mae pedair, heb na mwy, na llai?

A. Am fody tair rhin wedd Theolygawl, Fydh, Gobaith, a Chariad-perffeith, gida grâs Duw yn angenrheidiol i iechydwrïeth: Y Gredo sydb angenrhaid er mwyn Fydh, am ei bod yn dyscu i ni'r peth a dhylem ei gredu: Y Pader noster sydb angenrhaid, er mwyn Gobaith, o ran

ei fod yn dangos i ni beth a obeithiwn:
 Y deg' Orchymmyn sydd angen-
 rhaid, er mwyn Cariad-perffeith,
 o achos eu bod yn dyscu i ni beth sydd
 y'w wneutbur, i ryngu bodh i Dhuw:
 A'r Sacrafenneu hesydd ynt angen-
 rheidiol; canys cyfryngau ydynt,
 neu strymentaau, ag ermigion drwy'r
 hain, y ceir, ag y cedwir, grâs Duw,
 a'r rhinwedheu hynn a henwaffom.

D. Hyfryd iawn a syddhe gen-
 nysf pei dangosegh i mi ryw gyphely-
 biaith, fal i galhwn dbeuallhyn welh,
 y pedair rhan hyn o'r Athrawaeth
 Gristnogawl.

A. Mae sant Awstyn yn rhoi i
 ni gyphelibiaith o Dy; Canys megys
 ag i deiladu Ty, rhaid yw yn gyntaf
 ossod y Sylfaen, ag ar ol hynny codi'r
 Murien ar paradwydd i fynu, ag a'r
 diwedd, rhoi arno Dô, a'i wneutbur
 yn dhiabos. Ag i weithio hyn oll

August.
 ser. 22. de
 verbis
 Domini.

mae'n rhaid cael Trec-seiri, sefermion
 neu strymentau-gweithio. Felhy
 i wneuthur yn yr enaid yr adeilad o ie.
 chydorieth; mae'n rhaid i ni wrth
 Fydh megys sylfaen; Gobaith megys
 mŵr; a Chariad-perffeith megys tŵ,
 a neu y ty A'r strymentau neu'r ermi-
 gion i wneuthur byn o waith, ydyn
 y Sacrafen neu glân-santaidh, saith
 rhinmedh yr Eglwys.

Eglurhâd o'r arferedid ymgroesi
 ag arwydh y Grôg.

P E N N O D . 2 .

Dysc. **C**Y N dechreu a'r rhan
 gyntaf o'r Athrawaeth,
 llawen a fydhe gennyf, gael megys
 tammed-praw, o'r pethau sydd raid
 eu credu, drwy dhangos o honoch
 mi'n grynno, y dirgeledhion angen-
 rheitiaf a gynhwysir yn y Gredo.

Athro. Rheswm yw hynny, ag fe-

lhy

lly i gwnaf : Rhaid i chwi he wybod,
mae dau ddirgeledh arbennig sydd yn
cyn Fyddh ; a phob un o'r dau, a gyn-
bwysir yn yr ymgroesiad arferedig ag
arwydd y Grôg . I dirgeledh cyntaf ,
yw undod a Thrindod duw : yr ail, yw
ymgnawdolieth a dioddefaint cyn L-
chawdwr .

D. Beth ymae undod a Thrin-
dod Duw yn ei ddywyni ni ar dbeualh?

A. Pethen goruchaf yw rhain ,
a eglurir o fesur ychydig ag ychydig
wrth fyned rhagom yn yr Athraw-
aeth . Eythur dros hyn o bryd, digon
i chwi dhysgu'r benwae, a deualh hyn
a alhoch o benyn . Undod Duw sy'n
ddwyni ni ar dbeualh , fod heb law'r
holh bethen gwneuthuredig , unpeth
heb ddechreuad , yr hwn a fu bob am-
ser , ag a fydd byth ; yr hwn a wnaeth
yr holh bethen eraill igyd , ag sy'n eu
cynnal, ag yn eu lhywodraethu hwynt .

yn oestadol ; yr hwn sydh wrochlaw
 ag wrochpen yr holl bethen eraylh yn
 oruchaf, yn anrhydedhusaf, yn odi-
 docaf, yn alhuocaf, ag yn hollhawol
 berchennog o bob rhyw beth ; a hwn a
 elwir Duw : yr hwn sydh unig-un, am
 nas geill fod ychwaneg nag un gwir
 dhuwdod, sef un unig naturiaeth,
 (*) sudh neu fodedigaeith ; o albu,
 doethineb, a daeoni &c. di-dersyn ag
 anfesurawl. Etto er hynny y duwdod
 hyn a geir mewn tri pherson, a elwir
 y Tâd, y Mâb, a'r Yspryt glân ; a'r tri
 pherson hyn ydynt un unig Dhuw : am
 fod ganthynt yr un Duwdod (*)
 sudh neu fodedigaeith ; megys pette
 yma ar y dhaear dri pherson, a elwid
 Peder, Pawl, ac Siôn ; ag udhdynt un
 unig enaid, ag un corph ; se a'u gel-
 wid yn dri pherson, un Peder, y lhalh
 Pawl, a'r trdydh Siôn ; ag etto ni
 bydbent hwy dri o wyr, am nas bydbe

(*) Ef-
 sence.

(*) Ef-
 sence.

ganthynt

ganthynt dri chorph, a thair enaid,
 ond yn hyrach vn gwr a fydhent, gan
 na byabe gāthynt ond vn unig gorph,
 ag vn enaid. Peth am-mhossibl yw
 hyn ymysc dynion; o herwydh bôd pen-
 nod a therfynai natur dyn, fal nas
 cyrredd fôd mewn nifer o berfokau.
 Ond bodedigaeth Duw sydh anherfy-
 nawl; o herwydh yr hyn y dichon fod,
 ag y mae yn y Mâb a'r Yspryt glân, yr
 vn bodedigaeth a'r vn duwdod, yr hon
 sydh yn y Tâd: Gan hynny, tri pher-
 son ydynt; o blegyd vn yw'r Tâd, vn
 arall yw'r Mâb, a'r trydydh yw'r Ys-
 pryt glân, a getto vn unig duw ydynt:
 am fod ganthynt ilh trioedh, yr vn
 Duwdod, yr vn bodedigaeth neu
 essence yr vngalhu, yr vn doethineb,
 daeoni &c.

D. Dywedoch i mi belhach,
 beth ydix ymgnewdolieth a diodbe-
 faint cyn Iachawdwr?

A. Gwybyddwch dbarfod i'r aeglan
 person duwfol (yr hwn fal i dywedaf yng
 som, a elwir y Mâb) gyda ei fode di-
 gaeth duwfol, yr hon oedh gantho ei
 ioed cyn gwneuthur y byd, ie er's oesaf
 oesoedh, gymeryd hefyd gnawd, a
 enaid dyn (sef y cwbl-olh o'n natu-
 rieth ni) yng-brôth gwyrf-Forwyddhyn
 o'r buraf: Ag felhy, yr hwn nyd oedh
 gynt dhim ond Duw, a dhechreuol
 gyda bod yn Dhuw, fod hefyd yndhyn
 Ag ar ôl idho fyw ym-mhlith dynion
 dair blynedd ar dheg ar ugein, yn dys-
 cu vdynt phordh ie chydorieth, a
 yn gwneuthur bagad o wrthieu; go-
 dbefodh yn y diweth ei hoclio ar
 Grôc; ag ar hon ei busfarw, i wnein-
 thur iawn i Dhuw am bechode'r holh
 Fyd: A'r tryd, dh dydhy cwnnodh, ag
 y cyfododh o farw i fyw. Ag ym-mben
 y deugein nhwornod, derchafodh i
 nesfoedh, faly dangosaf i chwi, wrth

aleglurha'r Gredo. Ag fal dyma i chwi
af-yngnawdolicth a diodhefaint eyn Ia-
di-dawdwr.

D. Pabam ymae'r hain yn ben-
esnaf dirgeledhion o'n Fydh ni?

A. Am fod y cyntaf yn cynnwys,
tu y pen-dechreu, a'r pennod-diwedh ei
fydhyn: a'r ail yn cynnwys, yr unig a'r
diwetholaf fodh neu gyfwrng sydh i
dgael gwybodaeth o awdwr-dhechreuad
yn dyn, ag i dhyfod o hyd i'r diwedd-
n bennod sydh iddo. Ag o herwydh mae
foddy iawn-gredu a chyffessu'r dhau
dhirgeledh hyn, yr ydym yn ymahan-
gos eyn hunain, yn wahanedic-neulh-
tuol odhiorth yr holl sectau ffeilsion;
Cynbedloedh, Tyrchiaid, Idhewon, ag
Hereticiaid: Ag yn dhiwedhaf, o
herwydh nas galh neb fôd yn gadwe-
dic, heb gredu a chyffessu'r dhau dhir-
geledh hyn?

D. Pa fodh y cynnhwysir y dir-

gelion hyn o fewn arwydh y Grôg .

A. Arwydh y Grôg a wneir gamad
dhywedyd , Yn enw'r Tâd , a'r
Mâb , a'r Yspryt glân , drwy ddyfod
di a rhoi'r llaw dheheu ar y talcen o'r
pryd y dyweder ; Yn enw'r Tâd
Ag o dhyndd tan y ddyfod , pryd
dyweder , a'r mâb ; ag yn y ddyfod
o'r ysgwydh a ffw hyd at yr ysgwydh
dheheu , pryd y dyweder , a'r Yspryt
glân . Hefyd y gair hwn Yn enw'r
sy'n dangos undod Duw : gan nas ddyfod
weddi , yn enweu , ond yn enw hyn
Ag wrth y gair hwn yn enw , y deu Crist
lhir y galhu a'r awdurdod duwfol , sydd eis
unic-unym-mhob yn o'r tri pherson ag
A'r geiriau eraill . Y Tâd a'r Mâb
a'r Yspryd glân : sy'n dangos Trin-ym
dod y persone . Bod llynn a dulb y Grog her
yn yr ymgroesiad hyn , sy'n coffau i mewn
dhyfod faint Crist , ag yn dhyfodol , mewn
ymgryn a dolieth Mâb duw . Y smud o'r faint

• Naw o'r yscwydh affw i'r dheheu, yn
 gamad nag o'r dheheu i'r yscwydh
 a' swith, sy'n arwydho mae trwy dhio-
 bhe defaint cyn harglwydh, yr ysmuded
 o'r pechod i'râs, o'r pethen trance-
 ddic i'r tragwydhol, ag o farw i'f yw.
 D. I ba beth a gwneir arwydh
 y Grôg?

A. Yngyntaf i dbangos cyn bôd
 y Gristnogion, sef, milwyr cyn pen-
 wmerodr Crist: Canys megys baner,
 a' llyfre yw'r arwydh hwn, sydd yn
 wbynnodi, ag yn peri adnabod milwyr
 u Crist, rhagor holh elynio y lân Eglwys,
 i ddef Cynhedloedd, i dherwon, Tyrciaid,
 on ag Hereticaid. Heblaw hynny gw-
 neir arwydh y Grôg, i erfyn ag attolwr
 n cymorth duw i'n holh weithredoedd;
 o herwydh drwy'r arwydh hwn, yr ydis
 n galw ar y drindod santeidh iaf, er
 l, mwyn a thrwy gyfryngiad diodhe-
 o'r faint cyn Iachawdr. Ag am hynny

Tertul. de
corona
mil. c. 3.

yr arferant Cristnogion da wneuth
yr arwydh hwn, wrth godi neu g
nu o'u gwely, wrth fynedi faes all
o'r ty, wrth dhecbreu bwytta, w
fynedi gyscu, ag yn-nechreuad
rhyw orchwylh arall a fo gant
i'w wneuthur. Ag (i fyrhau i chw
yr hwn a wneir i fod yn arfög yn en
holh brofedigaethu, a thent a siwne
Cythreul: am fod y Cythreul yn
ni'r arwydh hwn, ag yn phoi rhag d
megys y gwnânt dynion diriad, w
ganfod y crôc-pren. Alhawer gwa
y mae dyn yn diainc yn dhiwedd
dhiwrth fagad o beryglon yspryd
a chorphorol, drwy arwydh y Grôg
wnelir mewn Fydd; ag ymdhir
yn-nhrigaredh Duw, a rhyglydhia
Crist cyn achubwr.

Eglurhâd y Gredo.

PENNOD. 3.

ysc. **Y** N A W R i dhyfod at y
rhan gyntaf o'r Athra-
meth, mi a chwenychwn dhyfoc'u'r
chredo.

enathro. Gredo sy'n cynnwys deu-
onddhegrhan, y rhai a elwir pynciau: a
yn ddheg sydd o honynt yn ôl rhife-
gddheudheg Abostl, a wnaethont y
wredo: A'r pynciau ydynt yr hai hyn.

1. Yr wyf i'n credu yn Nw'r
eadad holhalbuawg, Creawdr Nef a
ydwnear.

2. Ag yn Iesu Grist ei unig Fâb
iraf cyn Harglwydd ni.

3. Yr hwn a enilhwyd o'r Ysryd
lân, ag a aned o Fair forwyn.

4. A dhiodhefodh dan Bontius
Pilatus, a groes-hoeliwyd, a fu farw,
ag a gladhwyd.

5. A dhes cynnodd i vffernr A
trydydd dydd y cododd o farw i ffryst

6. A dherchafodd i'r nefodd
sy'n eistedd ar dheheu-law Duw'r T y
holb-alhuawg.

7. Odhiyna y daw i farnu'r byr w
a'r mcirw.

8. Yr wyfi'n credu yn yr Iffanfo
glân.

9. Yr Eglwys lân Gathôlic. C D
fre dinrwydd y saint.

10. Madheuant pechodau. A

11. Adgyfodiad y cnawd. lu'n e

12. Y bywyd tragwydhaol en ei

D. Erduw eglurhewch i Ddu
pwnc cyntaf air-yn gair. Beth a arwy y
dha. Yr wif i'n credu?

A. Mac'n arwydhaufymôd Duw
cwl-goetio megys gwir di-ammain
hyn olh a genbwysir yn y ddeudbaia
bwnc hyn: a'r rheswm yw, am dherw D
fodi dhuw eihûn dbyscu'r gwerfifid

yn'r Apostolion [antaidh, a'r [antaidh]
 y [antolion i'r Eglwys; a'r Eglwys
 ouidh yn eu dyscu i ninnen. A chan
 r [od yn am-hosib i Dhuw dhyscu neu
 d [odh dim amgen na'r gwir; am hyn-
 e [y'r wyf yn credu'r pethau hyn yn dhi-
 mheuaeth, na'r pethau'r ydwyf yn eu
 ffanfod am lhygaid, ag yn eu teimlo am
 lhyllaw.

D. Beth a arwydd i'r gair yn-
 Nuw?

A. Mae'n arwyddau y dylem gre-
 du'n dhiogel fod Duw, er nad ydym
 len ei weled a'n lhygaid corphorol: A'r
 Duw hwn sydd unig-un: Ag am hyn-
 wy y dywedir Yn-Nuw: Ag nyd
 Yn Nuwieu. Ag ni dhyiechi feddwol
 d Duw yn debig i dhim corphorol, er
 maint neu er teed a fytho. Eytir
 llaidichwi gredu mae peth yspydol
 Duw: yr hwn a fu yn oestadol, ag
 sydd byth-bythol, yr hwn a wnaeth
 y cwbl-

y cwbl-olh, sy'n themwir cwbl-olh, ag yn lhywodraethu'r cwbl-olh: Yr hwn sy'n gwybod ag yn gweled pŵb peth. Ag i syrhaen, pa riith bynnag corphorol a ymdhangoso garbron eych lhygaid, neu'ch meddwyl; dywedwch yn hyf, nad eych Duw chwi ydiw y rhith hwnnw; oblegyd peth rhagor-welb anianol heb fesur ydiw Duw.

D. Paham yr ydis yn dywedyd fod Duw yn Dâd?

A. O achos ei fod ef yn wir-dâd i'w unig-enedic Fâb, o'r hwn y traethwn yn yr ail prync, ag o ran ei fod ef befyd yn dâd i'r holh rai da, nyd trwy naturieth, ond trwy adbewisiad. Ag yn olaf, o ran ei fod ef yn dâd i'r holh greaduriaid, nyd trwy naturieth, nag adbewisiad, ond trwy greadwrieth; fal i dangosaf ar fyrder cyn gorphen y prync hwn.

D. Paham y gelwir Duw yn holh-
alhuwng?

alhuawg?

A. Amfod yr holl alhuawg yn
hen pyiodawl iawn i Duw. Ag er
bod idho fagad o rai priodawl eraill,
megys tragywydhol, an-herfynol, an-
fesurrol, ag eraill; etto yn hyn o fan
cymhwysaf o'lh oedh grybwylh ei fod
ef yn holl alhuawg, fal na bydd an-
awdh gennym gredh, dbarfod idho
fe, wneuthyr nef a dacar o'chim: fal
y mae'r geiriau nessaf o'lh yn dywedyd.
Oblegyd nas geill dim fod yn anawdh
i'r bwn a dhichon wneuthyr hyn o'lh a
fynno, ag am hynny sydd holl al-
huawg. A phe dywedech, nas galh
Duw na marw, na pechu, a'r o ran
hynny fod yn gyohclib, nas galh ef
wneuthyr pob peth? Mi a'ch atebwn,
nad g'wir alhu yw galhu marw, a
galhu pechu, ond g'wendid a diffic-
alhu. Megys pan dhyweder am ryd
fildr grymmys a dewr, geill ef orfod,

B

a gorch-

a gorchfygu pawb-olh, ond nas geilh ef gael ei orfod gan neb, na bod yn orchfygawle i hun; ni byd be'r geiriau hyn yn dwyn dim anglod i'r dewr: o herwydd nad grymmysdra a chryfddwr yw galhu bed yn orch-fygawl, ond yn hytrach gwendiaid a diffic-alhu.

D. Beth a arwyddha'r gair Creawdr?

A. Mae'n arwyddhau mae Duw a wnaeth bôd peth o dhim, ag mae efe yn unig a eilh eu troi eikwaith i dhim. Gathant yr Angylion, Dynion, a'r Cytbreuliaid hefyd wneuthyr a dadwneuthyr rhyw beth; ond nys gathant mo'i wneuthyr ond o ryw dhenydd, neu fatter oedh gantho fod o'r blaen yn y byd: ag nys gathant hwy dhadwneuthyr un peth, drwy ei droi yn dhim, ond trwy newid y peth hwnnw i ryw beth arall. Meys ag na dhichon Saer-maen adeiladu ty, o
dhim:

dhim : ond rhaid idho gael cerrig ,
calch , a choed ; na'i dhifetha chwaith ,
drwy ei droi yn dhim , ond trwy adel
cerrig , llwch , coed , a'r cyffelib . Gan
hynny Duw yn unig a elwir , ag y sydh
Greawdr ; oblegyd efe yn unig yw hwn ,
nyd rhaid idho wrth dheunydh , i
wneuthyr y peth a synno .

D. Paham y gelwir Duw yn
Greawdr nef a daear ? Oni wnaeth ef
hesyd yr Awyr , a'r Ddwfr , y Cerrig , y
Coed , Dynion , a phob peth arall ?

A. Wrth y geiriau : Nef a Dae-
ar : y deuelhir hyn oth sydh yn y nef
a'r dhaear : Megys y gwr a dhywede
fod gan dhyn gorph ag enaid , ei fe-
dhwl a sydhe dhywedyd , fod gantho'r
holh betheu sy'n y corph ; sef gwythi ,
escyrn , gewyn , a'r cyffelib ; a'r holh
betheu sy'n yr enaid , sef deualhedd ,
exylhyssedd , cofedd , y synhwyreu
odhifewn , ag odhialhan &c . Gan

bynny, Wrth y gair Nef y deuelhir yr
 awyr hefyd a'r adar, a'r holh bethen
 eiddoch ben felle mae'r cymyleu, a'r
 ser: Ag am bynny y getwir nhwy yn
 y lhadin, adar y nef, cymyleu'r nef,
 a ser y n: Ag beblaw y rhai hyn, yr
 Angylion hefyd Wrth y gair Daeor,
 y deuelhir hyn olh y mae'r awyr yn ei
 amgylchu. Ief dyfroedh y môr, a'r a-
 fonydh sydd yn nyfudery dhaear; a
 chyd a bynny yr holh amfeiliaid, y
 plan wydh, y cerrig, meini-mete-
 leedh, a'r holh bethen eraill, sydd o
 fewn cylch a chwmpas y Tir a'r Môr.
 Gan bynny, Duw a chwir yn Greadwr
 Nef a Daeor: oblegyd y dhau hyn y-
 dynt y rhannu pennaf o'r byd, y nailh
 odhiarnodh lle mae'r Angylion yn
 aros, a'r lhalh odhitanodh, lle mae
 dynion yn gwladychu; yr hai ynt y
 dhau greadar odidocaf olh o'r dwbl, ag
 anrhydedhuaf; i'r hai y mae'r lleilh

ygyd

yr yd yn gwnenthyr gwasanaeth, me-
gys ag y maent hwythau yn rhwy-
medic i wasnaethu Duw; yr hwn a'u
gwnaeth o ddim, ag a'u gossadodh yn
y cyfryw uchel-radd.

Eglurhâd yr ail pwnc.

Dysc. Yn rhodh eglurhâd i mi
yn awr yr ail pwnc: Beth a arwydda
Ag yn Iesu Grist ei vnig Fab ef
cyn Harglwydh ni?

Athro. I'r Duw bolhalbwadg, o'r
hwn a y treuthassom yn y pwnc cyntaf,
y mae un gŵir fab naturiol, hwn a
chwir Iesu Grist. Ag fal y galhochi
frith dheuallh, y modh y cenhedlodd
Duw y mab hwn, cymrwch gessely-
biaeth drych: Pan ymcdrycho dyn
mewn drych, fe a gansfydh yno yn
dhisymmwot bei lûn a'i ddelw eihunan,
cyn debycced idho, na bydd dim hragor
rhongthynt: o herwydd y cy'cod-

dbelw a fydh debing i'r dyn, nyd unig
 yn ei bryd a'i wedh; ond yn ei holh
 fenudieu a'i symmudiadu, oblegyd os
 ysmudo a wna'r dyn, symmudo a wna'r
 dbelw hefyd: A'r dbelw hon cyn de-
 bysed i'r dyn, a wneir yn dhiboen,
 heb orfod aros mo'r amser, na bod
 rhaid cael un ermig neu gyfrwng
 i'w gweithio; ond hi a wneir yn dhi-
 symmwrth ag un golwc, neu droead
 lhygad. Felhy drwy fod Duw a lhygad
 ei dheualhedh, yn ymedrych ei hun
 yn y drych gloyw o'i Dhuwdod, rhoes
 fodi dbelw llawn-debig idho efei hu-
 nan. Ag am roddio Duw i'r dbelw
 hon ei holh sylwedd, a'r fodedigweth
 ei hun (y petb nys galthwn ni mo'i
 wneuthur wrth ymedrych mewn
 drych) am hynny mae'r dbelw honno
 yn wirfâb i Duw, er na bo'n detwen
 neu'n cysgod ni a wnelom mewn drych,
 yn seibion i ni. Ag o hyn y mae i chwi

gasclu,

gasclu, fod mab Duw yn Dhuw, megys
 y mac'r Tâd; ag mac'r vn Duw ydyw
 ef a'i dâd, gan fod gant hwy'r vn syl-
 wedh ag y sydh gan y Tâd. Hefyd
 mac i chwi gasclu, nad ydyw Mab
 Duw dhimiengach na'r Tâd; ond bod
 o honno ef bob amser, megys y bu'r
 Tâd; oran ei gael a'r genhedlu, yn
 unig drwy fod Duw yn ymedrych ei-
 hun; a Duw bob amser erioed oedh yn
 ymedrych eihun. Yn olaf mac i chwi
 gasclu, nad trwy gynhorithwy gwrraig,
 y caed, neu y cenhedled Mab Duw,
 nag mewn talm o amser, na thrwy
 dhyfyrwch cnoddol, na thrwy'r cy-
 fryw am-herffeidhwydh arall. Her-
 wydh, faly dyweded o'r blaen, efe a
 genhedlwyd o'r Tâd eihun, drwy y-
 medrych eihunan, a phŵr lygad ei dhu-
 wfol dbeualbedh.

D. Pabam y gelwir yr hwn Fâb
 Duw yn Iesu Grist?

A. Yr henw Iesu, sy'n arwydho
 Iachawdr a Grist (yr hwn yw ei
 gysheaw) sy'n arwydhocau Arch-
 offeiriad, a Brenin y Brenbinoedh :
 Herwyd felly dywedais wrth eglur-
 hau arwyd y Groc ; MAb Duw a
 wnacth ei hun yn dbyn i'n rhy-brynn
 ni a'i mae ag i'n harwaeli'r iechyd-
 wrieth tragwydhol. Ag felhy pan
 dhoeth ef yn dbyn, cymerodd yr henw
 hwn (Iachawdr) i dhangos ddyfod
 o hono fe i'n iachau, a'n bachub ni :
 A'i Dad nefawl a'i vrbodh ef, a
 braint Arch-offeiriad a Brenin gor-
 uchaf. Gany's hyn oll y mae'r henw
 Crist yn ei arwydhocau, ag o'r henw
 hwn yr henwir ninnu Cristnogion.

D. Pabam y mae parob yn diosc
 odbiam eu pennu, neu'n ymostwng,
 pryd yr henwer yr Iesu; y peth nys
 gwneir i'r henw ac eraill sydd i Dhru?

A. O achos mae henw priodawl i

Fâb Duw, yw'r henw hwn Iesu, a'r
 lleith ydynt henwae cyffredinawl:
 Hefyd, yr henw hwn sy'n coffau i ni,
 fal y darfu i Dduw ymdharosf'wng ei-
 hun er cyn mwyn ni, gan ei wneuthur
 ei hŷn yn dbyn; am hynny ninneu, er
 moliant, a diolchgarwch, ydym yn
 ymostwng iabo yntef: Ag nyd ny-ni
 dhynion yn unig; ond Angylion y Nef
 hefyd, a Chythreuliaid Vffern a ymo-
 stygant i'r henw hwn; yn nailh, er
 cariad, a'r lleith, o'u gwir anfodh:
 am fod ewyllys Duw yn mynnu i holh
 greaduriaid rhesymol, ymostwng i'w
 Fabef; ynghyfer yr ymostwng a wna-
 eth yntef, er cyn mwyn ni i farw ar
 y Grôc.

D. Paham y dywedir fod Iesu
 Grist yn Arglwydh i ni?

A. O achos mae efe ynghyd a'i
 dâd a'n creawdth ni? am hynny cyn
 verchennog, a'n Harglwydh ni ydiw

ef, cystal a'r Tâd; ag am dharfod idho
fe drwy ei boen, a'i dbiodh efaint, yn
rhydh-hau ni o gaethiwed y Cytbreul,
fal y dangosaf i chwi ar fyrder.

Eglurhâd y trydydh pwnc.

D. Mae'n calyn i chwi eglurhau
y trydydh pwnc. Yr hwna enilh-
wyd o'r Yspryt glân, a aned o
Fair forwyn.

A. Y pwnc hwn sy'n dangos y
modh newydd, gwrthfawr, rhyfe-
dhawol, o ymgnawdolieth Mâb Duw.
Chwi a wydboch y genir dynniö eraill
o dâd, a mam; a'r fam ni bydd dim
hwy yn forwyn, a'r ôl cael beichiogi,
a dwyn plentyn. Eithr Mâb Duw, pan
fu wirw gantho ei wneuthur eihun yn
dbyn, ni fynnodh gael tâd ar y dhae-
ar; ond mam yn unig, a'i henw Mair;
yr hon a barhâdh bob amser yn forwyn
wyrf o'r buraf: oblegyd yr Yspryt glân

(yr

(yr hwn yw'r trydydd berson duwfol, a'r un Duw ag ydiw'r Tâd a'r Mâb) drwy ei albu didersyn, a lumodh o waed pur y Forwyn hon, o fewn ei chroth bendigedig hi, gorph bachgenyn howdhgar o'r perffeidiaf; ag a greadh, yr un amser, enaid odidodgwydych, gan ei chyssulthu hi ynghyd a chorphy bachgenyn; a hyn ollh a gysfyllhâdodh Mâb Duw ynghyd a'i berson eibun. Ag fathyn Iesu Grist (yr hwn o'r blaen nyd oedh dhim ond Duw) a dhechreuodh gida bod yn Dhuw, fod hefyd yn dhyn: Ag felhy yr hwn oedh gantho dâd heb fam, fal yr oedh yn Dhuw; sydh gantho ynawr fam heb dâd, faly mae yn dhyn.

D. Mi a chwenychwngael rhyw sampl, neu gyfflybiaeth, i dheualh pa fodh y galh morwyn wryf fod yn feichiog, a pherbau er hynny yn forwyn.

A. Rhaid yw credu dirgelion

Duw,

Duw, pei rhon nas cerhendbech eu
 denualh; o herwyd Duw' alh wne-
 thur mwy nag a alhwn ni ei dheualh:
 Ag am hynny y dywedir yn-nechreuad
 y Gredo, fod Duw yn helhalhuawg.
 Er hynny mae i ni gyfflybiaeth gym-
 mwys yng-breadwriaeth y Byd. Chwi
 a wydhoch nad yw arferol i'r tir dhwyn
 yd, nys cael yn gyntaf ei ardha, ei
 hau, a'i wlychu gan y glaw, a'i wre-
 sogi gan yr haul: Ag etto y tro cyntaf
 yn-nechreuad y byd, dygodh y dhaear
 yd (megys morwyn yn ei rhyw hi) yn
 dhisymwth, heb na'i tredig, na'i hau,
 na'i gwlychu, na'i gwresogi; dim ond
 ar erchymmyr yr holhalhuawg Dhuw,
 a throy ei rad, ai rimwedh ef: Felby
 gwyr yfol a morwynaidh groth y fen-
 digedig Fair; heb gyfeiliach gwr, ar
 orchymmyr Duw yn vnig, drwy rad
 a gwaith yr Ysprit glân, a dhŷg i'r
 byd y gronyn yd gwerthfawr, sef
 corph

corph byw mab Duw.

D. Os câd ag enillwyd Iesu
Grist drwy râd, a gwaith yr Yspryd
glân; mi a debygw'n y gelhyd dywe-
dyd, mae yr Yspryd glân yw ei dâd ef,
fel y mae ef yn dhyn.

A. O, nyd gwîr yw hynny; O-
blegyd i fod yn dâd, nyd yw dhigon
gwneuthur y peth, ond rhaid ydiw ei
wneuthur o sylwedd y gwneuthurwr
ei hûn; ag o ran hynny y dywedwn,
nad tâd ydyw'r saer a'i gwneilo, am
idho ei wneuthur o goed, a cherrig;
ag nyd o'i gnawd, a'i sylwedd ei hûn.
Felhy yr Yspryd glân, a wnaeth gorph
Mab Duw; ond efe a'i gwnaeth o bîr
waed y Forwyn, ag nyd o'i sylwedd ei-
hûn: Ag am hynny nyd yw Fâb Duw,
yn Fâb i'r Yspryd glân, ond Mab ydiw i
Dhuw'r tâd, fel y mae'n Dhuw; a
Mab befyd ydiw ef i'r Forwyn, fel y
mae'n dhyn; oblegyd gan honny ca-
fodh

fodh ef ei gnawd dynawl.

D. Paham y dywedir mac'r Ys-
pryt glân a wnaeth y weithred honn
o'r ymgnawdolieth? Ond oedh y Tâd
a'r Mâb yn ei chyd-weithio hi?

A. Y peth a wnclo vn person
Duwfol, mac pob vn o'r dhauberson
eraill yn ei gyd-weithio: am fod gan-
thynt, yr vn galhu, doethineb, a dae-
oni. Etto er hynny gweithred oedh o
alhu a ardhodir i'r Tâd, y rhai o dhoe-
thineb i'r Mâb, a'rhai o gariad i'r Ys-
pryd glân. A chan fod y weithred
honn, yn dangos maint cariad Duw i
dhyn, hi a ardhodir am hynny i'r Ys-
pryd glân.

D. Mi a chwenychwn gael rhyw
gyfflybiaeth i dheualh y modh y cyd-
weithiant y tri pherson yr ymgnaw-
doliaeth, heb ymgnawdoli yr vn o ho-
nynt ond y Mâb yn unig.

A. Pan fo dyn yn gwisgo dilbe-

dyn

dyn amdano, a dau erailh yn rhoi cy-
morth idho i hynny, tri a fydd yno yn
cydwisco; ag etto ni bydd ond un ar
wisc amdano: fel hy pŏb un o'r tri pher-
son Duwfol, oedhent yn cydweithio
ymgnaiddolieth Mâb Duw, ag etto'r
Mâb yn unig sydd wedi ei ymgnaiddoli
a'i wneuthur yn dbyn.

D. Paham y cyssellted yn y prync
hwn y darn arall. A aned o Fair
forwyn.

A. Am fod y geiriau hynn yn
cynnwys dirgeledh, a rhyfedhod or-
mwyaf; fal y doeth Mâb Duw i faes
alhan o groth ei fam, ym-mhen y now-
mis; heb na phoen, na dolur i'w fam,
heb wneuthur dim niwed i'w morwyn-
dod hi, heb adel nag ôl, nag arwydd
o'i enedigacth a'i dhyfodiad alhan: yn
y cyfryw fodd, ag y doeth alhan o'r
bedh cayad, wrth gwnnu, a chodi, o
farw i fyw; ag fel yr aeth i mewn, ag
alhan

alhan o'r ffafell, lle yr oedd y dys-
cyblion, erbody drysse yn gayad. Ag
o achos hyn y dywedir fod mam cyn
Harglwydd Iesu Grist bob amser yn
Fornwyr; cyn eacor, wrth eacor,
a chweddi eacor.

Eglurhâd y pedwerydh pwnc.

D. Beth'arwydiant y geiriau
sy'n calyn yn y pedwerydh pwnc? A
dhiodhefodh dan Bontius Pilatus
a groes-hoeliwyd, a fu farw, ag
a gladhwyd.

A. Y pwnc hwn sy'n cynnwys y
dirgelcdd budholaf oth o'n prynedi-
gaeth ni; yr hwn yn grynnu yw fal
hyn: Wedi byw o Grist yn y byd-yma
ynghylch tair blynedd ar dhêg ar v-
gein; a chweddi idho adroddi, a dan-
gos phordh iechydwrïeth, drwy ei san-
teidhiaf fuchedd, drwy ei Athra-
vvaeth, a'i wrthieu; parodd Pontius

Pilatus,

Pilatus(yr hwn ydoedh lywodraethwr Iudea) ei flangelhu yn anghyffion greulon, a'i hoelio ar bren Croes; ar yr hwn y bu farw; a rhai o'r gwyr duwiol a'i cladhasson ef.

D. Ynghylch y dirgelwch hwn, mi a glywaf ymbelb berussaidh, neu frith ammbheuet, yn gofno fy mddhol: ag a chwenychdon gael gennych chwaneg o'i eglurhad, fel y gathwyf wrth ei dhenallh yn welh, fod yn ddiolchgarach i Dduw, am y cyfryw dhirfawr gymwynas. Dywedoch i'the i mi yn rhodh, os Mâb Duw bolhalhu a'wgyf Crist, pam nas gwaredodd ei Dâl efe o Dhywyladw Pilatus? neu os ydiw Crist eihun yn Dduw, pam nad achubodd ef eihunan.

A. Galhaffe Crist dhiannu a'i waered ei hân fil ofodhion pei mynnasse; ie, ni alhaffe'r bolh fyd wneutbur iddodfe dhim niwed o'i anfodh. A hyn sydd

egllur, oblogyd ef a wydhe ymlaen-
l'law, ag a ragdhywedodh i'w Dhyf-
cyblion, fod yr Iddewon yn ceisio ei
hoedl ef; ag fel y flangelhent, ag ei
gwaatwarent, ag ar y dŵedh, faly
rhodhent hwy fe i farwolaeth: Ag er
hynny nyd ymgudhiodh ef dhim, ond
fe aeth i gyfarfod eu gassenon; a phan
oedhent a'u bryd ar ei dhal ef, heb ei
adnabod; efe eibun a dhywedodh v-
dhynnt, mae ef oedh y gwr yr oedhent
yn ei geisio: ag yn yr un cyfamsfer, er
eu bod nhwy gwedi cwympo yn wyseu
cefneu, yn gorwedh fel rhai meirw,
nyd aeth ef ymmaeth, fel y galhaffe,
ond diſewyl vdhynnt godi; a chweddi
hynny godhesodh ei dhal, a'i rwydo,
a'i dhwyn fel oen gwirion i'r fann a
fynnassont.

D. Gan fod Crist yn wirion di-
dhrwg, am ba achos y godhesodh ei
groes-hoelio, a'i ladh felhy ar gam?

A. Am

A. Am lawer o achosion; yr achos pennaf oedh i fodloni, ag i wneuthur iawn i Dhuw, am cyn pechode, a'n camwedhe ni. Canys gwybyddwch y mesurir m'aintioleth y camwedh, wrth fesuwr mowredh, a gradh yr hwn y bo'r camwedh yn ei erbyn: ag yn y gwrthwyneb, maintioleth yr iawndal a fesuwr, wrth fesuwr teylngdra'r hwn a fo'n gwneuthur yr iawn. Mal (er cyfflybiath) pe rhoe wasnaethwr gernod, neu fonclust i'w Dywyssog; cyfrifid hynny yn dhiridra o gam, ag yn ammach dirfawr; o ran mowredh y Tywyssog. Eithr os y Tywyssog a roe'r dyrnod i'r gwas, ni bydhe'r matter ond bychan, yn ei herwydd; o ran gwaeledigaeth y gwasnaethydd. Yn y gwrthwyneb, os gwasnaethwr a dhiosc ei hettan, a'i fonet i'r Tywyssog, ni bydd fawr bris o hynny: Eithr os diosc y Tywyssog odhiam ei ben i'r gwas,

bydd hynny yn fawrhad nodedig yn
 ôl y rheol a'r rhestrwm a dbywedassom.
 Gan yntau i'r dyn cyntaf gynt, ag i
 ninnau oib gydag ef, bechu yn erbyn
 Duw (mowreddh ag uchel-raddh yr
 hwn sydd dhiwymar, ag anfeidrol
 heb fesar) yr oedh yr ammach a'r
 camweddyn gosyn bod o'r iawn-dal
 hefyd yn anfeidrol ddi-fesar: A chan
 nad oedh na Dyn, nag Angel mor dei-
 llong a hynny; daeth Mab Duw eibun
 i'r byd, yr hwn oedh Dduw, o fowreddh
 anfeidrol; A chweddi idho ymwisgo
 meirw enawd marwledig, ef a ym-
 roes, ag a ymoslyngodd, er anrhyddedh
 i Dduw, i ange, a marwolacth y
 Groes; ag felhy ddiwybion, a'i dho-
 loric, y gwnaeth iawn helacth-gy-
 flawn, am cyn camwedheu ni.

D. Amba achos arall y rhyn-
 godh foddi i Grist dhiodde marwolacth
 mor dost-lem?

A. I

A. I ahyfscu i ni drwy ei sampl
 ei hun, y rhinwedde hyn: Godhef-
 garwch, Gostyngeidhwydh, Vfudh-
 dra, a Chariat Perffeith. Y rhai y-
 dynt y pedair rhinwedde, a arwydho-
 caed ym mhedwar pen y Groes. Canys
 ni eilb fod Godhefgarwch berffeidhi-
 ach, na diodhef ar gam, farwolaeth
 mor wradwydhys: Na Gostyngeidh-
 rwydh berffeidhiach, nag oedh i Ar-
 glwydh yr holl Arglwydhi, ymestwng
 i fod ynghrôg yn y canol, rhwng dau
 leidr: Nag vfudhdra berffeidhiach, na
 bod yn fodlon i farw, yn gynt na ga-
 del gorchymmyn ei dâl heb ei gyflow-
 ni: Na Chariad perffeth berffeidhiach,
 na rhodhi ei ennioes eihun, i achub a
 gwared ei elynion. A gwybyddwchi
 hyn, yr ymdhenys Cariad perffeith
 lhelbo, yn welh drwy weithredoedh,
 nag ar eiriau: ag yn welh wrth dio-
 dhe, nag wrth wreuthur. Ag felhu

Crist yr hwn ni bu dhigon gantho
wneuthuri ni gymwynasse anrif, nys
idho dhiodhe hefyb a marw er cyn
mwyn, a dharfu idho dhangos yn e-
glur, eifod ef yn cyn caru alhan o fe-
ser.

D. Gan fod Crist yn Dhuw, ag
yn Dhyn; fal y dywedassochi eusws; a
chan fod yn gyffelyp, nas geillh Duw
na dhiodhe, na marw; pa fodh yr y-
dym yn dywedyd dharfod idho fe
dhiodhe, a marw?

A. Yn hytrach o ran hynny, am
fod Crist yn Dhuw ag yn Dhyn, y gal-
hodh ar unwaith dhiodhe, a bod heb
dhiodhe; marw, a bod heb farw:
fel y mae'n Dhuw, nys galhodh na
diodhe, na marw; fel y mae'n Dhyn,
galhodh dhiodhe a marw. Ag am hyn-
ny y dywedais dharfod idho (ag yntef
yn Dhuw) ei wneuthur yn Dhyn, er
mwyn gwneuthur iawn am cyn pe-
chode

chode ni; drwy dhiodhe gloesïon ange,
y nei santeid bïaf gnawd eïhun: y perb
nys galhaffe dhim o'i wneuthur, oni
buaſſe ei wneuthur ef yn Dhyn.

D. Os darfu i Grist wneuthur
iawn-dâl i'w Dâd am bechoda'r holh
dhynion, paham y mae'r fath nifer
o dhynion y golhedig, ag yn rhaid i
minneu befyd benydio am cynpechoda?

A. Gwnaeth Crist iawn-dâl be-
laeth-lawn am bechoda pŏb dhyn: ond
mae'n angenrhaid megys cymhwysŏ,
ag arblygu'r iawn-daledigaeth bon'i
bŏb dyn, ar ei ben ei hun; i hwn-yma,
ag i hwn-accw: yr hyn a wneir drwy'r
ffydd, drwy'r Sacrafennu, a thrwy
weithredoedh da, ag yn enwedig drwy
benyd. Ag am hynny mae'n rhaid pe-
nydio, a gwnethur gweithredoedh
da, er darſodi i Grist dhiodhe, a gwei-
thio troſſom. Ag o ran hyn, y mae
bagad yn golhedig, neu'n perbau yn

elymion i Dhuw. Rhai am nas derby-
niant y ffydd, mal Idhexon, Tyr-
ciaid, ag Haeredigiaid: rhai eraill
eisie derbyn y Sagrafennau, (sef y sawl
nys mynnant gael bedydd, neu gyffes,
neu wneuthur y penyd, a alhont am
eu pechode; a'r sawl nys ymrodhant i
fyw yn ôl cyfreith Dhuw.

D. Mi a chwenychwn gael rhyw
gyffelybieth i dbeualht hyn.

A. Cymewch gyfflybieth o wr,
a fae gwedi ennill drwy dhygenboen,
chrys, a thafur, y fath bentwr mawr
o arian, ag a wasnaethe'n dhygonawl
i dalu holl dhyledion y dhinas hon; a
chweidi rhodhi yr arian hynny mewn
tryssor-dy cyffredin; i'w rhannu wrth
ei raid, a'i eisie i bob rhyw dhyn, a
dhele i'w cesio, ag arwyd odhixrth
y gwr pendefig hwnnw. Ni bydhe
dhirn yn ôl (o ran y cyfryw wr) nas
todhid, ag nas telid a'r tryssor hwnnw,

holl

holh dhyledion y dhinas : ag etto er
hynny, galhe fagad berbau mewn dy-
led rhaglharo, eisie myned i ofyn yr
arwydh, a'i arwain i'r tryssordy, i
dherbyn yr arian, nailh ai o falodder,
neu o wir dhiogi, neu o ran rhyw a-
chos arall.

Eglurhâd y pummed pwnc.

D. Er mwyn cael deualhy pum-
med pwnc sydh yn dywedyd, Descyn-
nodh i vffern, y trydydh dydh y
cododh o farw i fyw. Yr wyf yn
chwenych câel gwybod, beth' arwydha
Vffern yn hynn o fann?

A. Vffern, yw'r fangre issaf, a
dyfnaf oll yn y byd; sef canol-berfedh
y dhaear. Ag o herwydh hyn, mae'r
Scrythur lân mewn bagad o fannau,
yn crybwylh y nef, megys y lle gwr-
thwynebas oll i vffern; am fod y nailh
yn uchaf oll, a'r lhalh yn dhyfnaf, ag

S. Tho. in
4 d. 45. q.
1. a. 8.

42

ATHRAVVAETH

yn issaf olh o gwbl. Eithr yn y dysn-
dra yma o'r dhaear, mae pedair me-
gys ogofe mowrion aruthr, ag eheng:
kn i'r colhedig, yr hon yw'r dhyfnaf
olh o gwbl: maly gwedhe'n dha i'r Cy-
threuliaid beilchion, ag i dhynion eu
canlynwyr, fod yn y fan issaf, a phe-
llhaf odhwyrth Baradwys, a alhe fod:
Yn yr ail ogo, yr hon sydh beth uwch,
mac'r eneidiau sy'n diodhe poenau'r
Purdan: Yn y drydedh, yr hon sydh
etto ychydig uwch, y maent eneidiau'r
Plantos, a fuont feirw heb fedydh; y
rhai nyd ydynt yn diodhe cospedigaeth
gan dân; ond yn unig eu colhedigaeth
byth bythol o'r dedwdh uwch, a'r gwn-
fyd tragwydhol. Yn y bedwaredd, yr
hon yw'r uchaf, yr oedhent gynt enei-
diau'r Patriarchiaid, a'r Prophwydi,
ag eraill o'r Saint a fuassent feirw cyn
dyfodiad Crist. Oblegyd er nad oedh
gan yr eneidiau santaidh hynny dhim

i'w

i'w buro ; etto ni alhent fyned i mevon
 i'r gwynfydol ogoniant , nys darfod i
 Grist drwy ei farwolaeth e goryd porrh
 y bywyd tragwydhol . Am hynny yr
 oedh eu trigfa yn y lle uchaf , a elwid
 Lymbo'r Tadeu santeidh , neu fyn-
 wes Abraham ; lle nyd oedhent yn
 diodhe dim poen , ond yn hidtrach yn
 medhiannu gorphwysfa esmwyth ;
 drwy fawr lawenydh yn dysgwyl dy-
 fodiad cyn Harglwydh . Ag felhy yr
 ydym yn darlhen yn yr Efengyl , ar-
 wain or Angylien enaid y cardottyn
 santaidh Lazarus i orphywys ym-
 mynwes Abraham , lle ei canfu'r glwth

Luc. 16.

goludog hi ; yr hwn , fel yr oedh yn
 lhosci yn y fflamma uffernol , a gododh
 ei olwg i fynu , ag a ganfu o hirbelh
 Lazarus ; mevon lle oedh uwch o la-
 wer , yn lhawen drosben , ag yn
 lhawen didhanwch , yn medhiannu
 ffrwyth ei amynedd , a'i ahiodhef-

garwch

garwch gynn.

D. I ba vn o'r pedair rhan hyn o vffern y descynnoah Crist ar ôl idho farw?

A. Di-ammeu yw dbarfod idho dhis cyn i Lymbo'r Tadeu; ag idho yn dhysymwth i gwnent hur nbwy'n dbe. dbwydh, a'u harwain ar ol hynny gydag ef i deyrnus y nef oedh. I mdhangossodh bef ydi'r manneu eraill o vffern, fel gorescynwr gorfoledhus yn perigrax, a dychryn i'r cythreuliaid; fel vstus, neu yngnat goruchaf yn bygwith y rhai colhedig, mal cyfryngwr, a gwaredwr yn cyssuro, a didbanu'r encidiau ym-mhurdan. Descynodh yntef Crist i vffern, megys pette frenin weithiau yn discyn i garchar, i ymwled ar carchorion, i roi nawdh a madheuant i'r sawl a fynne ef.

D. Os oedh Crist y pryd hyn yn farw, a'i gorph ef yn gorwedh yn
y bedh,

y bedh, ni dhes cynnodd yntau Crist yn
gyfa i uffern, onid enaid Crist yn
unig. Pam gán hynny y dywedir
dhis cyno Crist i uffern?

A. Bu ange mor nerthol a galhu
yscar, a gwahonnu enaid Crist, odhi-
wrth ei gorph ef; etto nys galhodh
dhi doli, ag yscar na'r enaid, na'r
corph, oadhi wrth berson duxfol yr un
Crist: Ag am hynny y creawen, fod
person Duxfol Crist, ynghyd a'i gorph
yn y bedh, a dhis cyno'r un person yn-
ghyd a'i enaid i uffern.

D. Padhetw y gwirheir godi o'n
Harglwydh o farw y trydydh dydh,
gan nad oes o bryd-nhaw'n hwy'r dhi-
Gwener (pryd y cladbwyd ef) hyd y
plygair dhi- Sfil (pryd y cyfododd)
mor dheuadhydh gyfa?

A. Nyd ydym yn dywedyd godi
o Crist ar ôl tridie cyfan, ond y try-
dydh dydh, yr hyn sydd wir-iawen.

Oblegyd efe a fu yn y bedh dhie-Gwerner, yr hwn oedh y dythwn cyntaf, r na bu ef yno y diwrnod cyfahwng; ou yno hefyd dhie-Sadwrn trwy'r dydh (yr hwn oedh yr ail dythwn) ag a fu yno dharn o dhie-Sul, yr hwn oedh y trydydh. Oblegyd y diwrnod naturiol sy'n * dechreu fin y nos, a'r awr nessaf ar ôl machlad haul, yw'r awr gyntaf o'r dythwn a fo'n caulyn.

D. Am ba achos nas cododd Crist yn fyw, yn y man ar ôl marw, ond mynnu discwyl y trydydh dydh?

A. O achos ei fod ef yn chwenychu dangos ei fod gwedi marw o dhifri, ag yn dhigon gwir; am hynny yr hyn godh fodh idho aros yn y bedh, cyhyd o amser ag a wasnaethe i brofi yn dhigonawol hynny o wirionedd. Mi a ewlhyssion hefyd i chwi ystyrio, mae fely bu Crist yn byw ym-mblith dynion, dair, neu bedair blynedd ar dhêg

* Yr vn vvedh, er dechreu'r diwrnod hanner nos, gan godi'on Harglwydd ar ôl hanner nos, fe a gododd y trydydh dydh.

ar ugein, fely y bu wiw gantho aros
ym-mblith y meirw, or hyn theiasf,
dair neu te dair awr ar dhêz ar ugein.
Oblegyd hynny yw rhifedi'r orien, o
rhowebi ynghyd * un awr o dhic-
Gwener (gan ei gladdu ef cyn machlâd
haul) pedair awr ar ugein y Sadwrn,
ag wyth awr, neu naw, o'r Sûl; oble-
gyd cyfodi o Grist gwedi hanner nos,
ynghylch dechreuad y wawr dhydh.

D. Paham y dywedir am Grist,
Ef a gododh, ag am y meirw eraillh,
mae Lazarus, a Mâb y wraig weddw,
fe a dhywedir yn hwy a dodwyd o
feirw?

A. Am dharfodi i Grist (ag yn-
tes yn Fâb i Dhuw) gyfodi o hono ei-
hun, sef drwy nerth a grym ei dhuw-
dod, adgyssulhtu ei enaid ynghyda'
gorph; ag fel hynny ail-ddechreu
byw o newydd. Ond y meirwon eraillh,
nys galhant dhynchwelyd i fyw, drwy

* Drwy
gyfodi fod
y diwr-
nod yn
darfod
gyda ma-
chlâd
haul, ond
os cyfni
o'r han-
ner nos,
yr oedh
mwy or
Gwener
a pheth
o'r Sûl.

eu nerth, a'u grym euhunain; ag am
hynny y dywedir, gael o honynt hwy e
coai gan eraill; mab y cawn ni bad
dyn, yn codi ahydhfarn gan Grist.

D. Oes dim rhagorieth arall
rhong adgyfodiad Crist, ag adgyfo
diad rhai eraill, a theuthant o'i flaen
ef arith i fym?

A. Oes hyn o ragor, gyfodi o'i
lheith yn farwoladwy, ag am hynny
biont feirw drachefn; ond Crist a
gododh yn anfarwol, fel nas geith
farwbyth ond hynny.

Eglurhâd y chweched pwnc.

D. Awn belhach ynghyd ar
chweched pwnc, yr hwn yw ynghylch
y derchafiad. Mi a rhwynechwn gael
gybodaeth y trigodh eyn Harglwydd
ar y draciar, ar ôl ei adgyfodiad; ag
am ba achos y trigodh cyhyd.

A. Deugein nhixrnod y trigodh

ef,

ef, maly gelhwch ystyrio wrth gyfri'r
dyddie o'r Pasc, digwyl yr Adgyfo-
diad, hyddhigwyl y derchafael. Ar
achospaham y trigodh cyhyd, ydoedh,
am fod Crist yn mynnu sicrhau, a
gwneuthur yn dhiammeu, amhettrus
y dirgeledh o'i wîr Adgyfodiad; drwy
ymahangos euhun fagad, ag amryw
o weithiau. Canys y dirgelwch hwn
yw'r anhow (af olh yn ei herwydh; a'r
neb a gredo hwn, ni bydh anhowdh
idho gredu'r lheilth. Oblegyd yr hwn
a adgyfododh o farw i fyw, i spws
yw ei fod o'r blaen yn farw, a hwn
a fu farw, oedh gwedi ei eni yn gyn-
taf. Ag felhy, hwn a gredo Adgyfo-
diad Crist, hawodh idho gredu ei far-
wolaeth a'i enedigaeth. Ag yn yr un
phunydd, gan nad ydwi'r dhac ar drig-
fa gymbwys, na chysadhas i'r cyrph
gogonedhus; ond yn foedh, am hyn-
ny, yr hwn a gredo Adgyfodiad cyn

Iachawdr, hawdh a fyddidho gredni ei dherchafiadi'r nefoedh.

D. Mi a chwenychwn gael gwybod, pahan y dywedir am Grist Derchafodh i'r nefoedh; y peth nys dywedir am ei fam sanctidh iaf, ond e chymeryd hi i fynu i'r nefoedh?

A. Hawdh yw ateb hynny, Am dharfodi Grist (ag yntef yn Dhuw, ag yn dbyn) dherchafu drwy ei nerth a'r ym eihun, megys ag yr adgyfododh o farw, drwy ei nerth eihunan. Eithre ei fam, gan nad oedh hi ond Creadur, er ei bod yn deilyngesf olh o honynt, a godwyd o farw i fyw, ag a arweinwyd i'r deyrnas nefawl; nyd trwy ei nerth hi eihun; ond trwy nerth a galhu'r goruchaf Dhuw.

D. Beth yw arwydd-hâd y geiriau hyn: Sy'n eistedh ar dheheu-law Dhuw'r Tâd holhalhuawg?

A. Nafedhyliwch fod y Tâd ar

law

law assw'r Mâb, na bod y Tâd yn y
 canol chwaith; megys pette'r Mâb ar
 i law dheheu, a'r Yspryd glân ar y
 law assw, yn gorphorawl: Canys
 mae'r Tâd cystat a'r Mâb; a'r Yspryd
 glân ym-mhob rhyw fan, o ran cu
 Duwddod: Fel nas gelhir dywedyd
 mewn ymadrodd briodawl, gyfadhas,
 fod yr un o honynt ar y law dheheu,
 nag ar y law assw i'w gilydh. Eithr
 bod ar y law dheheu, sy'n arwydhau
 yn y prync hwn, bod yn gydradd mewn
 ucheldra, gogoniant, a mowreddh.
 Oblegyd yr hwn a fo ystlys yn-ystlys ag
 yn aralh, ni bydd nag wroch nag is
 nag ef. Ag i beri i ni dheualh y cyfryw
 fath o ymadrodd, mae'r Scrythur lân
 yn y Psalm 109. sy'n dechreu Dixit
 Dominus Domino meo. Mewn un
 fan yn dywedyd, fod y Mâb yn eistedd
 ar law dheheu'r Tâd, ag mewn man
 aralh yn dywedyd, fod y Tâd ar law

Greg. Na-
 zian. orat.
 34 quæ est
 de Nat.
 Domini.
 Amb. in
 ep. 82. ad
 Eccles.
 Vercell.

dheheu'r Mâh, i yspysu i ni, eu bod
 nhwy yn gydradh mewn ucheldra,
 mōwredh: mal y dywedassom eusiu
 Gan hynny Crist pan dherchafodh i
 nefoedh, a dherchafodh uwch-la
 holh Goreu a gradheu'r Angylion, a
 uwchlau'r holh eneidiau santaidh (y
 oedh' yn eu harwein cantho) ag
 dhaeth i'r crsedhfainc uchaf oll sy
 eidho Duw: Ag yno y gorphwysodh
 heb na derchafu uwchlau'r Tâd, na
 aros is ei lau; ond lhetu (os cenna
 dywedyd felhy.) wrth ystlys ei Dâd
 megys yn gwbl-gyfiwch, ag yn gy
 dradh idho, mewn gogoniant, a ma
 wrolieth.

D. Gan fod Crist yn Dhuw, a
 yn Dhyn; mi a chwenychon gael gwy
 bod, ydiw ef yn unig fel y mae fe'n
 Dhuw, yn eistedh ar dheheu lau'r
 Tâd; yntau mal y mae hefyd yn Dhyn

A. Crist fel y mae fe'n Dhuw

sydd

fydh gydfraint a'r Tâd a lhai na'r
Tâd, fely mae fe'n Dhyn: Etto er
hynny, gannad ydiw Crist Duw a
Dyndhau Grist, nag yn dhau berson;
ond yn un unig Grist, ag un unig ber-
son; am hynny y dywedir fod Crist
Duw a Dyn yn eistedh ar dhebeula
Duw'r Tâd: Ag felhy mae dynoliath
eyn Harglwydh (sef ei gnawd a'i
enaid) yn y Dhuwfol orsedh-fainc,
ag ar dhebeula Duw'r Tâd, nyd
erwy dylyngara priodaol or eidhynt
hwy; ond o ran eu bod yn gynglyn a
pherson gŵir a naturiol Fâb y goru-
chaf Dhuw.

D. Mi a chwenychwn gael cys-
felybiaeth i dheualh hynny?

A. Cymerwch gyfflybiaeth por-
phor brenhinaol. Pan fo'r brenin
medwn gŵisc o'r porphor, yn eistedh yn
ei gader, neu ar ei orsedh-fainc fren-
hinaol, a holh dywyssogion y deyrnas,

yn eistedd is ei law ef; bydd porphor-
 wisc y brenin yn uwch ei lbe, na'r ty-
 wyssogion; am ei bod hi ynghader
 brenin e hun, nyd o ran ei bod hi o dy-
 lyngdra yn gydfrciniol a'r brenin, ond
 am ei bod hi gwedi ei chyssulhtu yn-
 ghyd a'r brenin, megys ei wisc brio-
 dawol ef. Felhy cnawd ag enaid Crist
 sy'n eistedd uwch-law'r bolh Gherub-
 miaid, a'r Seraphiniaid ynghader
 Duw eihun, nyd o ran tylyngdra eu
 naturieth; ond o ran eu bod gwedi eu
 cyssulhtu, a'u cyfuno ynghyd a Duw,
 nyd yn unig megys y wisc am y brenin
 ond trwy ymglymmiad llawer cyngly-
 nach nês; a diogelach, sef drwy gys-
 sylhtiad a chysundeb personawol mal y
 dywedwyd uchod.

Eglurhâd y seithfed pwnc.

D. Odhyno y daw i farnw
 byw a meirw. Pa bryd y bydd hyno

dhyfodiad

dhyfodiad cyn Harglwydh?

A. Yn-niwedh y byd : Canys deuelhtwch Llyn , fod y byd hwn i ddiwedhu, ag i'w dhifethu gan dhlith o dân : yr hwn a llysc yr holh bethen sydd ar y dhacae. Ag ni bydd ar ôl hynny , na dydd , na nôs ; na phriodi, na merchnatta, na dim arall a welwch ynawr. Gan hynny yn-nydd diwedh y byd (yr hwn ddydd in wyr neb na'i negosed , na'i belhed) Crist a dhaw o'r nef, i wneuthur y farn fawr gyffredin. A'r geiriau hyn : Odhyno y daw , ydynt i'n rhybudhio , na chredom i neb arall , a'i galw o eihun yn Crist , ag amcano'n twylho ni , fel y gwna'r Anghrist, tua diwedh y byd. Oblegyd y gwir Crist nys daw o ryw lwyn dirgel , neu loches dhierth, ond orncfoedh uchaf, yn y fath eglur o-goniant , a mawrhydi , nas galho neb amme , nad efe a fydd : megys y

Mat. 24.
2. Pet. 3.
Marc. 13.

mae'r haul, pan gofio, yn dyfod a'r fath oleuni cantho, nas geilh neb amme, nad yr haul yddi'r hwn sy'n ymdhangos, ag yn tywnnu:

D. Paham y dywedwn, y berniff y byw, a'r meirw? Oni fydh pawb y pryd hynny gwedi marw, a chwedi adgyfodi drachefn yn fyw?

A. Y rhai byw, elhir eu deualh y rhai da, sy'n fyw drwy ennioes ysprydol; a'r meirw y rhai drwg, sy drwy becchod yn ysprydolfeirw. Ond gwir yw hysyd, y daw Crist, i farnu'r byw, a'r meirw corphorol: Oblegyd y dythwn hwnnw, lhaweroedh a fydhant gwedi marw, a lhaweroedh eraill a geir yn fyw; a'r hain er eu bod yn fyw, y dythwn diwedhaf hwnnw, ie, a bagad o honynt yn eingaidh, neu'n blant, etto yn hwyfydhant feirw bado dyn, mewn mynodyn awr, i dalu'r dbeled i ange, ag a adgyfedant ebolydh

Aug l. 20.
de ciuit.
Dei c. 20.

yn

yny mann.

D. Mi a glywais dhywedyd yn
fyned, fod pwy bynag sy'n marw me-
won pechod marwol, yn myned yny
man, ag yn dhi-aros, i Vffern; a bôd
pwy bynag sy'n marw yngrâs Duw, a'i
râd, yn myned yn y man, ag yn gyn-
drychol, i'r Purdan, neu i'r Nefoedh.
Pa fodd yntau gan hyn, y mae pawb
oll i gael ei barnu ddydd brawd, gan
fod y farn wedi ei rhoddi'n barod?

A. Pôb dyn wrth farw, sy'n cael,
ar ei beneihûn, farn ei enaid, pan elo
hi alhan o'r corph; etto gwedi hyn, ar
y dydd diwedhaf, bydd barn gyffre-
din, a chyhoedh i'r holl fydd; o her-
wydd llawer o achosion. In gyntaf,
er anrhydedd i Dduw; am fod bagad
yrowron (wrth ganfod rhai drwg yn
lhwychu, ag yn cael eu gwnfyd; a
rhai da mewn helbul, ag adfyd) yn
medhwl, nad ydiw Duw yn darbod yn

dha o'r byd, nag yn ei lywodraethu yn
 iawn, fel y gwedbae. Ond y pryd hyn-
 ny, y ceir gweled yn eglur, fod Duw
 wedi canfod, a nôdi pob rhyw beth;
 ag fel y darfu idho, drwy dhirfawr
 gysfownder, rodhi ymbelth wnsyd am-
 serol i rai drwg, yn daledigaeth, a
 gobrwy, am ryw weithredoedh da, a
 wnaethent, ni rygldhent fawr; ag
 yntef ar odhe, ag ar fedr rhoi vdhynt,
 ar ôl hynny, boena tragwydhol, am eu
 pechodeu marwol. Ag yn y gwrthwy-
 neb, fel y darfu idho drefnu adfyd
 amserol i rai da, er mwyn eu puro o-
 dhiwrth rhyw bechod madheuol, neu
 i rodhi vdhynt dhesnydh-achos o be-
 nyd, ag yntef ar fedr, ar ôl hynny,
 eu cyfoethogi nhwy, a thryssor an-
 f-aidrol o ogoniant, am eu gweithre-
 doedh daconys. Yn ail, er anrhydedd
 i Grîst, oblegyd gan idho fe gael ei far-
 nu, a'i fwrw drwy anghysfownder, a

bod heb ei adnabod, na'i anrhydedhu
 gan fagad, fel y buasse gwael y;
 cymwys iawn, a rhesymol ydoedd,
 dhyfod rhyw dbydd, pryd y caphe ei
 adnabod, a'i anrhydedhu gan yr holh-
 fyd, megys gwir frenin az Arglwydd
 y cwbl oth, nailh o'u hanfodh, neu o
 gariad. Yn drydydd, er anrhydedh i'r
 saint, fel y galho pawb weled, fel y
 darfu i Dhuw ogonedhu'r sawl a gowf-
 sont eu herlid, a'u dragio yn y byd yma.
 Yn bedwerydd, er gwraddwyddiad,
 cywilidh, a gwarthrudh i elynion
 beilchion Duw. Yn bumed, i gael o'r
 corph ynghyd a'r enaid ei farn, nailh
 ai i ogoniant, neu i boena tragwydhol.

Eglurhâd yr wythfed pwnc.

D. Yr wythfed pwnc sy'n dy-
 wedyd. Yr wyf yn credu yn yr Yf-
 pryt glân. Pa beth ydiw'r Yspryd
 glân?

A. Yma'r

A. Yma'r yspysir y trydydh person o'r santeidbiaf Drindod, megys yr yspyswyd y person cyntaf, yn y pwnc cyntaf, a'r ail yn y chwêch eraillh. Ag nyd ydwi'r Tspryd glân na'r Tâd, na'r Mâb, ond y trydydh person, yr hwn sydd yn dyfod, ag megys yn deilio, neu'n goferu o'r Tâd, ar Mâb; ag y mae'n wir Dhuw, megys ag y mae'r Tâd, a'r Mâb, ie yr un Duw ag ydynt hwythau, amfodidho'r un drindod, ag sydd i'r Tâd, a'r Mâb.

D. Mi a chwenychwn gael rhyw gyfflybiaeth, i dhenallh hynny.

A. T petheu Duwfol hynn, ni elhirmo'u egluro, yn gyflawn, wrth samplau petheu creadigawl; ag yn enwedding wrth y rhai corphorol; etto er hynny cymertoch gyfflybiaeth llyn, a fyddo yn cael ei ddiwfr gan ryw afonic a'r ason honno gan ryw ffynnon; ag etto, yr un yw diwfr pob un o'r tri.

Felhy

Felhy ynei herwydh, mae'r tragwydhol Dâd megys ffynnon, yn rhoi ei sudh, a'i sylwedh i'r Mâb, megys i afon, a'r Tâd efo'r Mâb, megys ffynnon, ag a fon, yn cyd-rodhi ei sudh, a'i sylwedh i'r Yspryt glân, megys i lynn: ag etto er hynny, y Tâd, a'r Mâb a'r Yspryt glân nyd ydynt dri Duw, ond un unig Dhuw.

D. Paham yr ydis yn galw'r trydydh person o'r Drindod yn Yspryt glân? Ond ysprydion hefyd, a glân-santaidd yw'r holh Angylion, a'r holh encidiau bendigedig?

A. Trwy ragorfraint y gelwir Duw yn Yspryt glân; o ran ei fod ef yn bennaf Yspryd, ag yn lân-santeiddiaf; Ag o ran ei fod ef yn awdur yr holh Ysprydion eraill creâdic, a phôb glân-santeidhwydh. Ag megys y mae ymysc dynion fagad o daden, o wyr santeiddh nailh ai o ran eu swydd,

neu dhaceni eu buchedh: sef llaw-
roedh o Esgobion daeony, neu'ffeiri-
aden, neu gresydhwyr; ag etto ni
elwir yr un o honynt y Tâd santaidh,
ond y Pâb yn unig; am fod yr henw
hwn, drwy ragorfraint, yn gysadhas
idho fe yn unig, o ran ei fod ef yn benn
ar y taden eraill igyd; ag oblegyd y
dylae fod yn santeidh iaf oll o gwbl,
drwy dhaceni buchedh, megys ag y
mae yn uchaf oll wrth ei swydd, yn
cyndrychôli, adbreennu, neu'n rhoi
ger-bron eyn medhwl berson Crist.

D. Os ydiw henw'r Ysprit glân
yn gysadhas i Dhuw, drwy ragor-
fraint; pam yr ydis yn ei ardhodi i'r
Ysprit glân yn unig? Ond Ysprit, a
glân-santaidh hefyd drwy ragor-
fraint yw'r Tâd, a'r Mâb?

A. Gwir iawn: Etto, herwyd
bod i'r person cyntaf henw priodawl
idho eihûn, sef, y Tâd; ag i'r ail
person

person henw arallh priodawl idho yn-
 tes, sef, y Mâb; gadawyd i'r try-
 dydh person, megys yn briodawl, yr
 henw cyffredin, i'w neulbtuo odhiwrth
 y dhau eraillh. Gwyllydhwch hefyd,
 pan alwer y trydydh person yn Ysryd
 glân, mae vn henw ydiw, wedi ei
 wneuthur o'r dhau air: Megys pan al-
 wer gwr Ioan-Maria vn henw yw'r
 dhau air Ioan Maria; er eu bod yn
 arfer o fod weithiau eraillh yn dhau
 henw: Ioan, a Maria.

D. Paham y lhunir yr Ysryt glân
 yn rhith Colommen; yn enwedig uwch
 ben Crist, ag uwch ben yr Argwydhes
 Fair?

A. Na fedhyliwch fod corph i'r
 Ysryd glân, nag y gelhir ei weled a
 lhygaid corphorol: etto'r yais yn ei
 lunio felhy, fel y galhom dheualhy
 petheu, y mae fe'n eu gweithio mewn
 dynion. Ag o ran bod y Clommen yn

wirion,

wirion, yn bŵr, yn zelaidd, ag yn
ffrwythlaw; am hynny, ei lhunir
uwch ben Crist, a Mair, fel y galhom
dheuallh, fod Crist a Mair yn llawn o
râd, a rhodbion yr Yspryd glân; ag
yn enwedig o santaidh-wiriondeb,
puredd, zêlencidiau, a ffrwythlondra
ysprydol, drwy'r hai, yr enillhassont
anirif o blant; sef, yr holh ffyddlo-
niaid, a'r Cristnogion da.

D. Paham y lhunir yr Yspryd-
glân uwch ben yr Apostolion, yn rhith
tafoda tanlhyd?

A. Am dhiscyn o'r Yspryd glân
ar yr Apostolion, deng-nhiwornod ar
ôlderchasiad cyn Harglwydh; a'u cy-
flewvi hwynt a gwybodaeth, cariad
perffeith, a pharabl-dhoethineb; gan
dhyscu vdhynt barablu ym-mhob ta-
fod-iaith, fel y galbent bregethu'r
ffydd santaidh trwy'r holh Fyd. Ag
yn arwydh o'r gweithredod rhwyfedh

hyn.

hyn, parodh i'r tafodau tanlhydhyn-
ny ymrithio : oblegyd goleuni'r tân
sy'n arwydhocau'r a gwybodaeth, a'r
doethdra; gwrës y tân sy'n arwyaho-
cau cariad perffeith, a lthûn y tafod
sy'n arwydhau'r ffraethineb. Ag am
wneuthur o Dhuw ar hyn, gymwy-
nas hyles, a budhfador i'r Eglwys;
am hynny'r ydis yn cadw'r gwyl par-
chedig, a elwir y Sulgwyn, neu dhi-
gwyl yr Yspryd glân.

D. Beth arwydha hyn a dhywe-
dir yn y nawed pŵnc: Yr Eglwys
lân Gathôlic, Cyffredinrwydh y
Saint?

A. Dymma dhechreu'r ail rhan
o'r Gredo: y rhan gyntaf sy'n per-
thyn i Dhuw; a'r ail i'r Eglwys, priod
ferch Dhuw. Ag fel yr ydym yn credu,
bôd yn Nuw vn Duwdod, a thri
pherson; felhy yn yr Eglwys, yr ydym
yn credu, ei bôd hi yn vn Eglwys, a

bôd iddi dair brif-rhodd rhagorawl: y
 gyntaf yn perthyn i'r enaid, sef, ma-
 dheuant pechodau; yr ail, i'r corph,
 sef, adgyfodiad y cnawd; a'r dry-
 dedd i'r corph a'r enaid yngbyd, sef y
 bywyd tragwydhol: maly cawn weled
 yn y pynciau sy'n canlyn.

D. Eglurhewch i mi, er Duw,
 air-yngair y pwnc cyfan, ag yn gyntaf,
 Beth arwydha'r gair hwn. Yr Eg-
 lwys?

A. Mac'n arwydhocau Cyd-alwa,
 neu Gynnulheidfa o dhynion gwedi en-
 bedyddio, yn cyfadde, ag yn pryffessu
 ffydd, a chyfreith Crist, dan ufudh-
 dod y pen-bugail, Escop Rhufain.
 Ebr'elwir Cyd-alwa, am nas ganed
 neb o honom yn Gristnogion, mal yn
 ganed ni yn Gymru, rhai eraill yn
 Italiaid, ffrancod, neu o ryw wlad
 arall: Ond yn galw a wnaeth Duw, i
 fod yn Gristnogion. Ag i'r gynnulheid-

fa hon yr ydym yn dyfod i mewn, drwy
fedydh ; yr hwn yw megys porth , neu
dhrs yr Eglwys : Ag i fod o fewn yr
Eglwys , nyd yw dhigon cael bedydd ,
ond rhaid yw credu hefyd , a chyfadhe
ffydd a chyfreith Grist , mal y dyscont
i ni y Bugeiliaid , a Phregethwyr yr
Eglwys hon ; ag nyd yw hyn chwaith
lawn-dhigon , ond rhaid yw gyda
hynny , fyw dan ufudhdod Pâb Rhu-
fain , megys tan Vicar Crist , scf ei
gydnabod a'i gyfri yn bennadur v-
chaf , yn lhe Crist ar y dhaear.

D. Os cynnulheidfa odhynion
yw'r Eglwys , padhelw ne ym-mha
ystyr y gelwir yr adeiladau'n Eglwys ,
lhe i dywedir Offeren a gwaſſanaeth
Duw ?

A. Am fôd y ffydhloniaid (yr
hai ydynt y wir Eglwys) yn arfer o
ymgyfartod ynghyd , yn yr adeiladau-
hynny , i gyflawni rhan , a dyled-ſwydd

Cristnogion; am hynny, gelwir yr adeiladau yn Eglwys i hefyd; yn enwedig pan font wedi eu hardhodi, a'u cyssegru i Wassanaeth Duw. Eithr yn y pwnc hon o'r Gredo, nyd ydym yn crybwyll, na g yn son am yr Eglwys a wneir o goed, ag o gerrig; ond am yr Eglwys fyw, sef, y rhai ffyddlon a fedyddiwyd, ag sy'n vsudh i Vicar Crist, fely dywedassom:

D. Paham y dywedir y Eglwys, yn anad yr Eglwys i; gan fod bagad o Gynnulheidfeudh o'r ffyddloniaid, mewn amryw fanne o'r byd?

A. Am nad ydiw yr Eglwys ond un, er ei bod hi'n cynwys yr holh ffyddloniaid, sydd ar lèd trwy'r holh fydd: Ag nydyn unig yr hai sydd yrowron yn fyw, ond y rhai a fuont, er dechre'r byd: a'r hai a fydhant hyd yn niwedh y byd. Ag am hynny, dywedir fod yr Eglwys nyd yn unig yn un,

ond

ondy Gathôlic hefyd, sef Cyffredinol, yn cerbeudhyd i bôb mann, ag yn cylchu'r holh amseroedh.

D. Parfwm fydd i alw'r Eglwys yn unig vn, a hithe yn cynwy y fath nisferoedh o dhynion?

A. Ehi elwir yn vn, am fod idhi vn unig penn, yr hwn yw Crist, ag yn ei lê Pâp Rhufain: Ag o ran ei bod hi hefyd yn byw trwy'r vn unrhyw Tspryd, a than yr vn unrhyw gyfreith. Megys y gelwir Teyrnas yn vn, a fo idhi vn unig frenin, a'r vn unrhyw gyfreit'; er bôd yndhi fagado wledyd, a lha wermwy o dhi-nassoedh, a threfyd.

D. Paham y dywedir fod yr Eglwys hon yn lân, neu'n santeidh, gan fod yndhi fagado dhynion diri-aid, drwg?

A. Ehi elwir yn lân santeidh, am dri achos; Tn gyntaf, am fod ei

phen hi (yr hwn yw Crist) yn lanaf ,
 ag yn santeidh iaf olh : megys y dywe-
 dir fod gwr , yn wr glân howd hgar ,
 o bydh ei wyneb ef fel hy ; er bod idho
 ryw fys gwyr gam , neu ryw graith
 hagr , a macul ar ei dhw yfron , neu ar
 ei yscwydh . Yn ail , am fod yr holh
 ffydhloniaid yn santeidh yn eu ffydd ,
 a'u pryfess ; gan fod genthynt yr un
 wir a duwfol ffydd , a'u bod yn pryfes-
 su'r Sacrafenneu , a'r dhedf , neu'r
 gyfreith gyfiownaf olh , yr hon nyd
 yw yn gorchymmyn dim , ond pethen
 daeonys , nag yn gwahardh dim , ond
 pethcu drwg . Yn drydydh , am fod
 yn yr Eglwys bob amser , rai gwir san-
 teidh , nyd o ran eu ffydd , a'u pryfess
 yn unig ; ond o ran eu rhinwedhe da
 hcfyd , a'u cenhedhfeu : lhe ni alh fod
 yr un gwir sant ymysc Tyrciaid , Ha-
 redigiaid , a'r cyfryw boblach , sy'n
 byw alhan o'r Eglwys .

D. Beth

D. Beth yw ystyr Cyffredin-
rwydhy Saint?

A. Dangos bod yr Eglwys gwedi
ei chyfuno, yn y cyfryw fodd, ag y mae
pŵb aelod yndhi hi, yn gyfrannog o
dhaeoni'r aelodau eraill. Ag fethy er
maint y rhifedi o Gristnogion mewn
gwledydd pelh, ag er nad adwaenon
monynt, er hynny mae eu fferenne, a'u
gwedhie, eu gwassanaeth a'u gwei-
thredoedh da nhwy, yn gynhorthwy
hefyd i ninnau. Ag nyd ar y dhaear
yma yn unig, y mae'r cyffredinrwyd
hyn; cythr mae'n Offerenne, eyn gwe-
dhie; a'n gweithredoedh da ni, yn
cynhorthwyo hefyd y sawl sy'n y Pur-
dan: Agwedhi'r sawl sydh ym-Mha-
radwys sy'n gynhorthwy i ni, ag i
eneidiau'r Purdan.

D. Os gwir hynny, nyd rhaid na
gwedbio dros neb ar ei ben eihûn, na
pheri dywedyd Offerē dros enaid hwn,

neu'r lathym-Mburdan, gan fad y daeoni igyd yn gyffrêdin.

A. O nyd gwir mo hynny, o herwyd h er bod-y fferen, a'r weddi, a gweithredodh da crailh mewn modh, ag ystyr, yn gyffrêdin i bawb; etto er hynny maent yn ychwaneg o gynhortwy i'r safal y gwnecler nhwy trof-dynt, ar eu penneu euhunain; nag i rai eraill.

D. Beth am rai gwedi eu scymuno? Y dynt hwythen hefyd yn gyfrannogion o dhaeon i'r ffydhloniaid, ynte nyd ydynt ddim?

A. Am hynny' gelwir hwynt yn esgymmun, am eu bod alhan, a maes o gymmun, neu gyffredinrwyd y Saint; a'u bôd megys canghennau gwedi scythru odhiworth y pren tyw, neu aelodau gwedi eu gwahânu, a'u torri ymeith odhiworth y corph, y rhai nyd ydynt gyfrannog o'r sugun da, a

rennir

rennir rhwng y canghennaeraill, neu
rhwng yr aelodau, sydh ynglyn wrth
y corph. Ag o hyn y maei chwi gyn-
nullo, faint y bri, a'r brâw a dylai
fod o'scymundod; gan na dhichon y
neb ni bo'r Eglwys idho'n Fam, gael
mo Dhuw idho'n Dâd.

Cypr. de
vrit. Ec-
cles.

D. Wrth hynny, mae'r yscu-
munedig alban, a maes o'r Eglwys,
megys yr Idhewon, a rhai anffyddlon
eraill.

A. Gwir iawn; Ond hyn sydh o
ragor, fod yr Idhewon alban o'r E-
glwys, am das deuthant i mewn idhi
erioed, gan na chowssont fedyd. Yr
Haeredigiaid, yr hai a gowssont, ond
a golhassont eu ffydd, ydynt alban;
am udhynt ffoi ymeith i faes, a myned
alban, o'u gwaith euhunain; ag o her-
wydh hynny mae'r Eglwys drwy am-
ryw gospedigaeth, yn eu cymmelh i
dhychwelyd ailwaith i'r iawn ffydd,

fel y bydd bugail a'i ffon, yn peri i'r
 dhafad droi yn ei hôl, a fyddo wedi
 ffo ymeith odhiwrth y praidh defaid,
 neu alhan o'r gorlan. Eythr yr escy-
 munedig, am gael o honynt feaydh,
 a bod genthynt ffydd, a dheuthant i
 meon, ag nyd aethont alhan o honynt
 euhunain, ond eu taflu alhan a wonad,
 heb yn dhiolch wdhynt; megys y teist
 bugail alban i faes y dhafadan glwy-
 fys, glafr lhyd; i fod yn fwyd a phor-
 thiant i fleidbiaid. Ond nad ydiw'r
 Eglwys yn bwrw alhan yr escymune-
 dic, ar fedr wdhynt drigo alhan yn
 oestadol, ond i'w denu i edyfeirwch
 am eu han-ufudhod; fel y delont yn
 oftyngedic, i ymbil am ymchwelyd,
 ag am gael eu derbyn i fynwes i mam,
 i gymmun, a chyffredinrwyd y Saint.

Eglurhâd y degfed pwnc.

D. Beth yw ystyr a deualh y gei-

rian

iau hyn; Madheuant pechodæ. Yr
hai ydynt y degfed pwnic?

A. Dymma'r cyntaf o'r tri prif-
baconi, a geir yn y lân Eglwys: Er
mwyn yr hyn, rhaid i chwi wybod, y
genir yr holh dhynion yn bechaduri-
aid, ag yn gassenon i Dhuw; a'u bod
fel y cynydhont, yn myned waeth-
waeth beunydh, nys vdhynt (drwy
grâs Duw) gael madheuant o'u pecho-
dæ, a dyfodi fod yn amwylion, ag yn
blant i Dhuw. A'r grâs dirfawr hon,
nydydix i'w chael yn unlhe alhan o'r
lân Eglwys: yn yr hon y mae'r Sacra-
fenneu santaidd, yn enwedig Bedydh
a Phænyd, megys medhiginiaethæ, a
chyfaredhau nefawol, yn gwared dy-
nion o'r holh glefyde' sprydol, yr hai
ydynt eu pechodau.

D. Eglurwch er Duw, yn fany-
lach, faint y daconi hyn o fadheuant
pechodæ.

A. Nyd

A. Nyd oes yn y byd dhrwg, na dyhirwch sydd fwy, a gwacth na phychod; nyd yn unig, oran lôd boll dhyrgaeraill y byd bwn, a'r byd nefasaf, yn ei dhilyn, ag megys yn tardhu ag yn cynhyrchu allan o hono; ond am fod y pechod hefyd, yn gwneuthur dyn yn gâs-cl yn i Dduw; yr hwn' eill gwneuthur a fynno, heb dhichon o neid ei wrthwynebu, na sefyll yn ei erbyn. Pwy' eill dhiffyn, a sefyll ar blaid y dyn, y bo Duw yn dhiglhon wrtho? Az yn y gwrthwyneb, nyd oes yn y byd dhaconi mwy, a gwelth na bôd mewn grâs a ffafwr Duw; o herwydd pwy' eill niwed i'r neb, y bo Duw ar ei blaid i'w dhiffynnu, gan fod pôb peth ar law yr un Duw? Ag i syrhaen, chwirwyd hoch nad oes ymysc y pethen corphorol, dhim anwylach, nag anhowfach eich ei hepcor, nar ennioes, a'r hoedl byw; o ran ei fod yn sylfaen

g, a r holh bethen da hoff-anwyl eraillh;
 phe g nad oes dim gassach nag ange, a
 bolh arwolaeth; o ran ei bôd yn writhwy-
 ne sb i'r ennioes: Felhy, gan fod pechod
 dhu n farwolaeth ysprydol i'r enaid; a ma-
 d an dheuuant pechoda yn rhoi ennioes i'r
 thu anrhwy enaid; hawdh i chwi fedhwl
 eillh aint y dacon, a dherbynnir yn yr
 ne Eglwys, yn yr hon yn unig y mae ma-
 yn dheuuant pechoda.

d) Eglurhâd yr vnfed pwnc ar dhêg.

o) D. Beth yw Adgyfodiad y
 a) enawd. Yr hwn yw'r vnfed pwnc ar
 ôd dhêg?

ar A. Dyna ail brif-dhacon i'r lân
 h Eglwys, sef bôd dychweliad ailwaith
 i fyw i'r heini oll, a fônt wedi cael
 madheuuant o'u pechoda.

u) A. A'r sawl sydd alhan o'r E-
 glwys, neu heb gael madheuuant o'u
 pechoda, oni dhychwêlant hwy i'he be-

fyd

1. Cor. 15.

fyd aitwaith i fyw?

Amb. de
fide resur.
Iob. 1.

A. Pawb olh y rhai da, a'r hai drwg a dhychwêlant i fyw'r bywyd naturiol: Eythr oran bôd y rhai drwg i adgyfodi i bocne tragwydhol, heb fod i fwynhau dim cyssur, na daeoni fyth: o herwydd hynny, en byw nhwy a elwir marwolaeth oestadol, yn hytrach na gwîr fywyd. Ag felhy, y gwîr adgyfodiad i fywyd dymunedig, blyssadwy, a berthyn yn unig i'r hai da, a font yn ddi-bechod wrth adgyfodi.

D. Mi achwenychwn gael gwybod, ai yr un cyrph ag sydd gennym ynawr, a adgyfodan drachefn, yn au cyrph eraill tebig i'r hain?

A. . Diamme yw mae'r un cyrph a adgyfodant, ag oni bae hynny, ni bydhe hi wîr adgyfodiad, oni chyffwrddde'r un corph ag a gwympodh, ag oni dychwele i fyw yr un hwnnw, ag a fu farw. Drachefn, yr adgyfodiad a

wneir

wneir igael o'r corph fod yn gyfrannog o'r gofrowy, neu'r gospedigaeth; fel y bu'n gyfrannog o'r gweithrededh da, neu'r pechoda: wrth hynny, rhaid idho fod yr un corph, oblegyd ni rygledhe gorph arall na'r gospedigaeth, na'r gofrowy.

D. Pa fodd y mae'n bosibl, a galhadwy i'r corph hwnnw dychwelyd i fyw, a losced, ag a wasgared ei ludw gyda'r gwynt, neu gyda ffryda'r afonydh?

A. Am hyn y dywedded yn-nechreu'r Gredo, fod Duw yn holh alhuawg; am ei fod yn galhu gwnethur y peth a fo'n ymdhangos yn anallhadwy, neu am-mbosibl yn cyn golwoc ni. Eytir os ystyrir wneuthur o Dhuxo nef, a daear o dhim; ni bydd anawdhi chwi gredu, y geill ef ail-drefnu, y peth a wneithid yn lhudw.

D. Mi a chwenychwon gael gwy-

bod,

Aug. l. 22.
de Ciuit.
Dei c. 21.

bod, a adgyfodant gwyr yn wyr, a
gwragedh yn wragedh, yntau'r cwbl
yr un ffunydd?

Aug l. 22.
de Ciuit.
Dei c. 21.

A. Angenrhaid yw credud bydd
gwyr yn wyr, a gwragedh yn wragedh;
Oblegyd oni bae hynny, ni bydhent yr
un cyrph ag oedhent o'r blaen: Ag ni
a dhywedassom eusys, y bydhent yr
un cyrph, Gwir yw, na bydd yn y byd
nessaf, ddim cenhedlu plant; na gwyr
a gwragedh yn briod a'u gilydd. Er
hynny, fe fydd y rhagorieth sydd yn-
awr, rhwng meibion a merched, fel y
capho pob un fwynhau gobrwy cyfa-
dhas i'r rhinwedheu, a arferodh yn
ei ryw a'i rith eihûn. Ag fel y bydd
hyfryd y golwg, weled urdhuniant y
Merthyri, a'r Cyffessoriaid: Fel by he-
fyd, gwych a fydd gwled gogoniant
y Gweryson, ag uwch law pawb, Mam
eyn Harglwydd.

D. Er Duw dywedwch i mi, ym-

mha

mha oedran, a maintioli corphorol, yr adgyfodwn ni; gan fod rhai yn marw yn blantos, rhai eraill yn wyr iefenc, a rhai eraill yn gleiriachod hên?

A: Pawb a adgyfodant yn y maint a fu, neu a fuasse genthynt yn oedran tair ar dhêg ar vgein; sef, yn yr oed yr adgyfodh cyn Harglwydd. Ag fel hy'r plant a adgyfodant o'r maint a fuasse genthynt, pei daethent i oed tair ar dhêg ar vgein; a'r benafgwyr a adgyfodant ym-mloda'r oedran a fu genthynt, pan oedhent yn dair a'r dhêg ar vgein. A'r nêb a fu yn y byd yma yn dhalh, yn grwm, neu'n gorrin, neu ag arno ryw anaf gwrthyn arall, a adgyfyd yn holh-wych, dhi-anaf, ag yn gyflawn berffeith: oblegyd gweithredoedd Duw sydd berffeith. Ag fel hy yn yr adgyfodiad (yr hon a fydd ei weithred briodawl ef eihun,

efe a welha holl feiau, a diffic natur.

Eglurhâd y deudheg fed pwnc.

D. Beth yw ystyr a deualh, y Bywyd tragwydhol: yr hwn yw'r pwnc diwethaf?

A. Mae'n arwydhocau cyflawn dhedwodbwch enaid a chorff, yr hwn yw'r prif-dhaeoni pennaf, a'r pennod-diwedh eithaf, a gerbendhir, ag a dheir o hyd idho, wrth fod o fewn yr Eglwys.

D. Er Duw adrodbwch i mi yn famwl, pa fath dhaeoni a fydd yn y bywyd tragwydhol.

A. Mi adrodbaf i chwi'r dirgedh hwn, wrth gyfflybiaeth pethen daeorol. Chwi'wydhoch, yn y byd yma, y chwenychir cael corff iach, gweadhus, bywiog, a grymmys; ag enaid dhoeth, bwylhog, a dyscedic, o ran y deualhedh; ag o ran yr ewlhys,

ei chael bi yngyflawn o bob rhinwed.
 Athiwn i hyn, fe' chwenychir cae. I
 da odhialhan, cywaeth, anrhydedho
 galhu a dysyrwch. I ny bywyd trag-
 wydhol bydd i'r corph yn lle iechyd,
 an-farwoledigaeth, gyda bôd yn an-
 odhefaadwy; sef, yn y modd na alho
 dim idho niwed; yn lle gwedhusdra,
 a glendid, bydd idho egluredh, sef
 dyscleirio megys yr haul: yn lle bywio-
 grwyd, bydd idho'r fath rodd o fu-
 andra cyflym, fel y dichyn yssymyd
 mewn mynodyn awr, ie mewn lhai na
 throead llaw, o'r nailh gwrr eithaf
 o'r byd, i'r cwr arall; ag odhiar y
 dhacar i ucheldra'r nefoedh, heb
 dhim blindra; yn lle grymysdra, bydd
 idho'r fath grysdwr, fel y galho was-
 neuthu'r yspryd, yn dhi-boen, ym-
 mhôb peth a fo rhaid, heb orfod na
 bwyta, nag yfed, na chyscu, na gor-
 phwys; heb ofni, nag arswyddo dim.

Ag o ran yr enaid, bydd y deualhedh,
 yn ihaen gwybodaeth; o herwydd idho
 fod yn gweled achos yr bolh beithen,
 yr hwn yw Duw: Yr ewlhys a fydd
 mor gyflawn o dhaeni, a chariad per-
 ffeith, mal nas dichon byth mwy,
 dramgwyddo i bechod madheul. Cy-
 waeth y gwynfydedig Saint a fydd
 bôd yn dhi-angen, dhi-eisie, yn medhu
 yn-Nuw pob daeni. Eu anrhydedd
 nhwy a fydd, bod yn etifedhion i
 Dhuw, ag yn gydradd i'r Angylion,
 bod yn Frenhinocd a' ffeiriadau y spry-
 dawol yn dragwydd. Eu galhu nhwy
 a fydd, bod yn berchennogion- Ar-
 glwyddi o'r cwbl oll, a galhu gwnu-
 thurbyn oll a fynnon; o herwydd
 yn nhwy fyddant yn un a chyttun ag
 ewlhys Duw, yr hon ni eilb dim ei gwr-
 thwyneb, na'i battal, na'i rhwystro.
 I fyrhau'r chwedl, eu dyfyrroch a
 fydd anianol, an-adroddadwy; oble-

Luc. 2.
 Apoc. 5.
 cap. 20.

Aug. l. 22.
 de Ciuit.
 Dei c. 30.

gyd pŏb galhuedh or eidh o'r enaid, a'r
corph, a geiff fwynhau ei gyfarbeth
cyfadas; o'r hyn y digwydh wdhynt,
fodlonrwydh cyflawn, heddwch a
thannbefedh, ni chaed erioed dhim
praw o'u chyffelyb; dysfyrwch, cyssur,
a lhawenydh tragwydhol.

D. Os ceiff pawb y pethen hyn
igyda oih, ag o bydh pŏb yn yr un modh
yn lhawen-dhifir, ag yn lhawn fod-
lon; wrth hynny ni bydh ym-Mhara-
dwy; neb dhedwdhach na'u gilidh.

A. Bydh yn dhiammen: A'r
hwn a ryglydhodd fwy yn y byd fŏa,
a geiff yno'r gobrwy, a'r tŏl yn fwy, a
bŏd yn dhedwdhach. Etto er hynny,
ni bydh na chensigen, nag an fodlon-
rwydh gan neb: Oblegyd pŏb yn afydd
cynlhwoned ag a ganno. Eythr mwy
a enniff, ag a wedh yn yrhai a rygly-
dhassont fwy, ag felhy'r heini a fy-
dhant fwy eu gogoniant. Megys pette

dâd, ag idhofagad o blant, heb fod
o'r vn faint a'u gilidh; ond y nailh
yn fwy ag yn dalach na'r lhalh, yn ôl
rhagoreu hoedran; a chweddi trefnu i
bôb vn o honynt wisc o frethyn-aur
gymwys, a chym-mhesur i bôb vn,
wrth ei hyd a'i faint: Di-amme y by-
dhe wisc yrhai mwyaf yn fwy, ag yn
dhruttach; ag etto pôb vn a fydhe
foallon o'i wisc, a'i dhlhad eihun, heb
ffysio, na chwenychu o'r hai lheiaf
newid am wisc yrhai mwyaf, gan nas
bydhe gymmen a chymwys vdhynnt.

D. Paham y gelwir dedwdhwoch
Paradwys, yn fywyd tragwydhol? Oni
bydd y colhedig hefyd yn vffern, yn
byw yn dragwydhol?

A. Y pethen a font yn galhu
symud o honynt eu hunain, a dhywe-
dir eu bod yn fyw, mewon priodawl ym-
drodd; Ag felby dywedir mewon math
ar destyn, fod dwfr ffynnon oer yn

abwfr

dhwfwr byw, am ei fod yn yssymud; a
 bod dwfwr y pylheu, yn farw, am ei fod
 yn aros yn ei vnthe, heb yssymud. Fe-
 lhy' dywedir fod i Saint y nef fywyd
 tragwydhol, am eu bôd a phôb ga-
 lluedh sydd eidhynt, odhimewn, ag
 odhialhan, yn galbu gwneuthur a
 fynnon, yn dhi-rwystr; a'u bod felhy,
 yn oestadol, yn eu harfer wrth eu
 bodh, ag fel y chweny-chont. Eythr
 y rhai colhedig yn vffern, er eu bod yn
 byw, am na dherfydd byth vdhynt
 nychu, a chael marw; er hynny, e
 dhywedhir fod vdhynt farwolaeth
 tragwydhol; am eu bôd yngi yn a'r tân,
 a'r gospedigeth, ag yn gorfod vdhynt,
 dhiodhe'n oestadol y peth nys myn-
 nent; heb albu vn amser wneuthur
 dim a chwenychent. Gan hyn y Saint
 yn y nef, sy'n mwynhau pôb daioni,
 heb gymysc o dhrwg, na malhedh, ar
 colhêdig yn vffern, sy'n gorfod arnynt

dhiodhebôb drwg, ag an-efmwythdra,
heb alhu fyth arfer, na chyflôwm dim
cyssurol a chwên ychont.

D. Beth yw ystyr Amen yn-
niwedh y Gredo?

A. Dangos y mae Amen yn hyn
o fan, mae dyna'r gwirionedh; sef;
hyn oll a dhywetpwyd sydh wir dio-
gel, am-mhetrys, di-amme.

Eglurhâd Gwedhi eyn Har-
glwydh.

PENNOD. 4.

D. **D**YSCAIS trwy râd
a grâs Duw, yr hyn sydh
i mi gredu; a blyssio'r wyf i chwi a-
drodh i mi ynadwr, hyn sydh i mi i'w
obeithio, a'i dhymuno ne'i ofyn, a
thrwy ba gyfrwng y mae i mi gael
fyng-ofyn, a dyfod o hyd i'm dymu-
niad.

A. Gwedhi

A. Gwedhi cyn Harglwydh, yr hon a elwir y Pader Noster, sy'n cynnwys hyn oll, yr ydych yna wr yn ei chwenych. Oblegyd yn y wedhi hon, y dangosir beth a dbylem ei dhymuno, a'i ofyn; a chan bwy mae i ni ofyn; a'r un wedhi hon ehun, yw'r cyfrwng a'r modh i gael yn gofynniad.

D. Pa un yw gwedhi cyn Harglwydh?

A. Hon yw hi. Eyn Tâd ni, yr hwn wyt yn y nefoedh, Santeidhier dy enw di: Delid dy deyrnas di: Gwneler dy'wlhys di, megys yn y Nef, hefyd ar y Dhaear. Dod i ni heddiw eyn bara beunyddol: A madhe i ni eyn dyledion, megys yr ydym inneu yn madhe yn dyledwyr. Ag na dhwgnyni i brofedigaeth. Ond gwared ni rhag drwg. Amen.

D. Am ba achos yr ydychi yn

gŵneuthur mwy o gyfri o'r Pader,
nag o'r holh wedhia eraill?

A. Yn gyntaf, am dharfodi
Grist eibûn (yr hŵn yw'r prifdho-
ethineb) ŵneuthur, a chyfansoddi'r
wedhi hon. In ail, am fod y wedhi hon
yn ffer, ag o ran hynny, yn haws ei
dysgu, ar dafod lasferydd, a'i dal yn
eyncôf; a chyda hynny, am ei bod yn
lhaŵn sylwedh, a deunydd: Canys ei
bôd yn cynwys hyn a dhyleid ei dhy-
muno, a'i ofyn gan Dhuw. In dry-
dydd, am ei bôd yn hyles ffrwythlonaf
gŵedhi olh, gan fod yr hŵn a'i gŵ-
naeth, yn gyfryngwr troffom, gyda
bôd yn farnwr, neu ustys arnom; ag o
ran hynny, yn yspys-gyfarwydd o'r
modh rheitiaf, a goreu i ni ofyn; i
fodyn dhi-nâg o'n arch, a'n gosyn-
niad. In bedwerydd, am ei bôd yn
anгрheitiaf gŵedhi olh, gan fod pob
Cristion yn rhwymedig o'i medru. a'i

Aug. ep.
121. c. 12.

Conc.
Tolet. 4.
c. 9. Conc.
Rhemenf.
can. 2.
Cyp. ser.
6. Aug.
Enchir.
71.

harfer

er, parfer bôb dydh : o herwydh yr hyn ,
gelwir hi Gwedhi beunydholl; sef,
od i gwedhi i'w dywedyd beunydh .

D. Dechreuoch ithe (yn enw
Duw) eglurhau i mi'r geiriau cyntaf
hynny . Eyn Tâd ni, yr hwn wyt
yn y nefoedh .

A. Megys rhaglith ferr yw hyn
o eiriau , neu dharpariad , ag ym-
barattoiad i'r weddi . Oblegyd wrth
dhywedyd fod Duw yn dâd i ni, yr
ydym yn cynhyddu mewn hyfoara , a
hyder i weddio arno : Wrth dhywedyd
i fod ef yn y nefoedh, yr ydym yn cofio
fod yn rhaid myned atto, yn fawr cyn
hofn, a'n gostyngid hwydh; gan nad
Tâd daearol ydym, ond Tâd nefawl .
Hefyd wrth dhywedyd ei fôd ef yn
Dâd, ni ystyriwn ei fod ef yn ewlhyf-
gar barod, i genhiadu'r peth yn bôm
a'n bryd ar ei ofyn; wrth dhywedyd ei
fod ef yn y nefoedh, mal Arglwydh, a

pherchen-

phercbennog yr holh fyd, yr ydym yn
 deualh y diehon wneuthur hyn a fyn-
 no. Ag i fyrhau'r ymadrodd, wrth
 dhywedyd ei fod ef yn Dâd, ni a go-
 fion eyn bod yn blant idho, ag yn etif-
 fedhion Paradyys: wrth dhywedyd ei
 fod ef yn y nefoedd, ag ystyrio'n bôd
 ninneu ar y dbaeir; y cofion nad-
 ydym etto mewn medbiant o'n etife-
 dbiaeth, ond fel dieithred yn ymdei-
 thio yng-wlad eyn gelynion: ag o ran
 lynnny, mewn angen o'i gymhortb a'i
 gynhortbwy.

D. Er Duw Moesoch i mi gael
 adhyfc ag adrybedh o bôd gair ar ei
 beneihun.

A. Y gair Tâd, er ei fôd yn
 gyfadhas i Dhux, fel y mae fe'n Dâd
 i'r holh bethen, drwy greadwriaeth;
 er hynny yn y wedhi hon, e dhywe-
 dir am Dhux, fel y mae fe'n Dâd i
 Gristnogion da, drwy ansodhiad.

Gwîr

Gwîr yw, y geilh pechaduriaid, a font
 yn chwenych ymadel a'u pechod, ag
 ymchwelyd yn blant i Dhuw, dhywe-
 dyd hefyd Eyn Tâd ni: Yr heini yn
 unig ni alhant dhywedyd y Pader
 Noster yn iawn (a dywedyd y gwîr)
 y sawl nyd ydynt, ag nyd oes yn eu
 bryd, mor bôd yn blant i Dhuw, ond
 byw heb fedhwl dim am droi atto.

D. Pam y dywedir Eyn Tâd ni.
 Ag nyd Fy-Nhâdi?

A. Dywedir Eyn Tâd ni. Fely
 deualhom, eyn bôd igyd yn frodur, ag
 y dylem, megys brodur, garu'r nailh y
 lhalh, a bôd yn gyttûn, pawb ai gilidh;
 gan eyn bôd yn blant i'r vn Tâd. Dy-
 wedir hefyd Eyn Tâd ni. I'n dyscu,
 mae gwelh yw gwedhi gyffrêdin, na'r
 neulhtuol, a budholach i'r gwedhiwr
 eihun. O herwydh pan fo pawb yn dy-
 wedyd Eyn Tâd ni; bydh pôb vn, yn
 gwedhio dros bawb; a phawb yn gwe-

dhio

Cyp. Ser.
 6. Aug.
 Ser. in
 monte. c.
 8. Greg.
 Nyss. ora.
 2. de ora.
 Domini-
 ca. Hier. in
 ep. ad Da-
 masu de
 filio Pro-
 digio.

Cypr. ser.
 6. Amb.
 lib. 1. de
 Epist. ad
 Corn. c. 9.

dhio dros bôb vn.

D. Pam y dywedir : Yr hwn
wyt yn y nefoedh ? Onid ydiw Duw
ym-mhob man ?

Greg.
Nyfl. ora.
in oratio-
nem Do-
minicam.
Chryf. in
Matth. 6.

A. Dywedir fod trigfa Duw yn
y nefoedh, nyd o ran nad ydiw Duw
ym-mhob rhyw fangre; ond o ran bod
y nef yn odidocaf man ar fydd, lle i
dyscleiria fwyaf ollh fowredh, ga-
lhuedh, a doethineb Duw. Agi or-
phen, yno mae fe'n ymdhangos eihun
i'w weled, wyneb-yn-wyneb i'r An-
gylion, a Dynion gwynfydedig. Gelhir
hesyd dhywedyd fod Duw yn y ne-
foedh, am ei fod yn preswyllo, ag yn
aros mewn modh enwedig yn yr An-
gylion, a'r Saint o Ddynion, yr hai
ydynt nefoedh ysprydawl.

D. Awn beithach ynghyd a'r
Arch neu'r Gofynniad cyntaf; Beth
yw astyr Santeidhier dy henw di ?

A. Henw, yn hyn o fan sy'n ar-

wydhocau'r

wyahocan'r glôd, ar gair a fo ar lêd,
 neu'r cydnabydhiaeth; fel pan dhy-
 wetom, fôd gwr yn fawr ei henw,
 neu'n enwog, am fod bagad yn ei ad-
 nabod; neu fôd idho enw da, neu enw
 drwg, wrth fel y bo'r glôd, a'r gair
 am dano, nailb, ai da, ai drwg; pan
 fydhon gyhoedh i fagad, a lhawer-
 oedh yn ei foliannu, fel pendefig, a
 gwrda; neu yn ei dhychan, a'i oganu,
 fel dyn drwg, a gwâs diffaeth. Gan
 hynny, Santeidhio enw Duw, nyd
 y x dhim amgen na hau ar lêd, a gw-
 neuthur yn gyhoedh trwy'r byd, wy-
 bodaeth, a chydabydhiaeth o Dhuw,
 a chadw'r vn wybodaeth o hono yn
 bûr, ag yn lân-santaidh yng-halonna,
 a geneu dynion, fel y mae hi'n bûr-
 lan yndhi eihunan. A chan fod yn y
 byd fagad o anffydhloniaid, y rhai nyd
 adwaenant mo Dhuw, a lhaweroedh
 o Gristnogion malh, a drwg, yn ei gablyu

Aug. l. 2.
 de ser. in
 monte.
 Cassian.
 col. 9.
 Ber. ser. 6.
 de Quadr.

a'i dhifenwi; am hynny plant Duw
(yr hai sydh ofalys a mawr eu zêl am
anrhydedh eu Tâd) a wedbiant yn
ystig, ag yn daer-chwenychys am gael
o'i enw cfe i santeidhio, sef gael o hono
ei adnabod trwy'r holh fydd; ei adholi,
ei gyffessu, ei foliannu, a'i glôd-fen-
dithio megys ag y gwedhe.

D. Os chwenych yr ydym gael
Dhuw ei adnabod, a'i foli gan Dhy-
nion; Ond nês, a gwelw a fyddhe ofyn,
ag erchi hynny gan Dbynion, na chan
Dhuw?

A. Ni dhichon dyn o hono eibun,
nag adnabod, na moliannu Duw: ag
am hynny, yr ydym yn ersyn, ag at-
tolwg ar Dhuw, fod yn wix gantho
fe weithio, trwy ei santeidh râd, yn
gyfryw fodd, ag yf mchwelont an-
ffyddloniaid, a pherchaduriaid eraill
atto, fel y galhont wedi vdhynt droi;
dhechreu cydnabod, a chlôd-fôli ei

enw santaidd ef.

D. Paham y dechreuir y wedhi
drwy dhymuno a gosyn gael o enw
Duw ei santeiddio?

A. Trydym yn rhwymedig i garu
Duw o flaen, ag uwch-pen pob peth,
ie yn fwy na ny-ni cyn hunain: Ag
am hynny y peth cyntaf a'r mynychaf
a dhylem ei chwenych, yw gogoniant
Duw; cr mwyn yr hyn y creawyd ni,
ag y rhodhwyd i ni reffom, fely ga-
lhem adnabod, a moliannu Duw; yn
yr hyn beth y cynhwysir cyn prif-dha-
eoni, a'n gwnsya pennaf; mal yr a-
drodhaf cyn nemor o ennyd.

D. Eglurhewch i mi yna wr yr
ail arch. Deled dy deyrnas.

A. Tny gosynniad yma, yr y-
dym mewn pryd ag amser cyfadhas,
yn dymuno eyn iechyd wriaeth eyn hu-
nain, ar ol dymuno gogoniant Duw
yn y cyntaf.

G

D. Beth

D. Beth yw Teyrnas Dhuw?

A. Teyrnas Dhuw aethir ei deualh dair phordh. Ief, Teyrnas o naturiath, Teyrnas o rād, a Theyrnas y gogoniant. Y Deyrnas o naturiath, yw'r hon lle mae Duw yn rheoli, ag yn lhywodraethu'r hollh greaduriaid, meg y prif Arglwydh, a pherchennog yr hollh bethau. Oblegyd ei bod dynnion drwg yn gwneuthur drigioni, heb gadw cyfreith Dhuw; ei l ynnny mae Duw'n teyrnassu arnynt, o herwyah pan fynno, mae fe'n attal, ag yn rhwystro eu bwriaden, a'u hamcancu. Ager godhe honof udhynt weithiau gael eu hollhys, etto ar ol hynny, mae fe'n eu cospi nhwy i yd-adref; ag nyd oes neb a eilh wrthwynebu, neu ymoreth yn erbyn ei'wllhys ef, na gwneuthur dim ond hyn y bo fe'n ei drefnu, neu'n ei cynwys, a'i odhe. Trwy'r Deyrnas o rād, y mae Duw yn rheoli,

ag yn lhywodraethu encidiau, a chalon
 na Cristnogion da, gan rodhi yf-
 prydolieth, a grâs i'w wasneuthu ef
 yn ewlbysgar, ag i argcizio ei ogoniant
 ef o flacn pŏb peth. Teyrnas y gogoni-
 ant, a fydh yn y byd nessaf, ar ôl dydb
 farn; her ydhy pryd hynny y teyr-
 nassa Duw, a'i holh saint ar yr holh
 greaduriaid heb ddim rhwystr, na
 gwrthwyneb udhynt. Canys y pryd
 hynny y dygir odhiar y Cythreuliaid
 a dynion drwg, bŏb galhuogrwydh, ag
 a'u caethiwir hwynt, mewn carchar
 tragwydhol yn uffern: Y pryd hynny
 hefyd, y dyffodhir marwolaeth, a lhy-
 gredigaeth, gyd a holh dentasiwna,
 a phrofedigaeth eu'r byd, a'r cnawd;
 yrhai ynawr ydynt yn tralhodi, ag yn
 traslino gweision Duw. Ag fal hyn y
 bydh y deyrnas honno yn bedbych-
 lawn dawllog, trwy fedhiannu yn
 dhiofal dbedwdhwch perffaith tra-

Cyrl.
cath.
5. myst.
Chryf. in
c. 6. Matt.
Aug. lib.
2. de Ser.
Domini
in monte.
Hier. in c.
6. Matth.
Cass. coll.
9.

gwydhol.

D. *Amba vn or tair Teyrnas y mae'r son a'r crybwyll yn y gosyniad hyn?*

A. *Nyd am y gyntaf; Canys nydydi honno i dhyfod: eithyr hi a dhaeth yn barod; nag am yr ail chwaith; oblegyd fe a chwedleued am honno yn y gosyniad cyntaf, ag y mae hithe hysyd, gan mwyaf, gwedi dyfodeusys. Ond am y drydedh deyrnas y mae'r son yma; yr hon sydd etto i dhyfod, ag a dhysgwiliant yn awydhys y sawl sy'n adnabod trueni, traferth a blinder y byddwn. Ag felhy yn yr arch a'r gosyniad yma, y dymunir eyn prif-dhaconi, a'n dedwdhych ni, a gogoniant perffeith yr enaid a'r corph.*

D. *Os teyrnas Dhuw (yr hon yr ydym ynei chwenych, ag ynei dymuno ar idhi dhyfod yn fuan) sydd i*

dhechreu

dhechreu ar ôl dydh farn; gan hynny
yr ydym yn chwenych, ag yn dymuno
i'r byd hon dharfod yn fuan, ag ar
dhyfod o ddydh farn hesyd yn fuan.

A. Gwir ydych chi; o herwydd er na
eith dhamwein newydd gwaeth i'r
sawol sydd a'u serch ar y byd hon, na
chlywed crybwylh dydh farn; er hyn-
ny a'nafwyr y nefoedd, yr hai sy'n
byw ynawr ar y dhaear yma, megys
dieithred, a gwyr ar gŵl alhan o'u gw-
lâd, ni dhymunant ddim yn fwy. Ag
felhy medh Sant Awstyn: Megys cyn
dyfod Crist i'r byd, yr oedd holh dhy-
muniade'r seintiau o'r hên dbeddf,
yn cyfeirio at y dyfodiad cyntaf i
Grist; felhy ynawr holh dhymuniade'r
seintiau o'r gyfreith newydd, sy'n cy-
feirio at yr ail dyfodiad i'r vn Crist,
yr hon a dhwg i ni berffeith dbedd-
dhwch.

In Psal.
118. conc.
20.

D. Mocswch i ni fyned ynghyd

a'r trydydd gofyniad. Beth yw ystyr
y geiriau hynny. Gwneler dy w-
lhys di, megys yn y nef, hefyd ar
y dhacae?

A. Tny geiriau hyn y dymunir
grâs, i gadw cyfreith Duw yn dhi-
esceulys: oblegyd gwedi ersyn yn yr
ail gofyniad, y bywyd dedwdhol, yr
hwn yw pennod diwedd dyn, cymroys
a chyfadhas oedh ofyn yn nessaf, y
prif gyfwrng, trwy'r hwn y cerben-
dhir y pennod diwedd hwnnw: a'r
prif gyfwrng hwn yw cadw gorchmy-
nion Duw. Canys felhy y dywedodh
eyn Harglwydh. Os mynni di fyned
i fywyd tragwydol, cadw'r gorch-
mynion. Ag oranna alhwn ni, o ho-
nom eyn hunain, gadw'r holl orch-
mynion fel y dylem, am hynny y dy-
munwn ar law Duw, wneuthur o ho-
nomi ei'wlhys ef; sef, ar idho rodhi i
ni râs i gystwoni ei'wlhys ef, Arwy

Ma t. 19.

v fudhau

vsudhau ei sant aidh orchmynion, yn
bolhaxl, ag ym-mhob peth.

D. Mi a chwenychwn gael gwy-
bod hyn ychwaneg. Gyda chyflwrddi-
wlhys Duw trwy gado ei orchmynion,
ydym i hefyd yn rhwymedig i ddydd a
dydd yn hwlhys i fod yn cystân ag
ewlhys Duw, p'm fo'n danfon i ni ad-
fyd, a thralhodau?

A. O'r hyn theiaf yr ydym yn
rhwymedig, i fod heb na murmur na
gwrwgnach yn erbyn darbodiad, a
threfn y goruchaf: oblegyd hyn oll a
dhanfon i ni, neu a gynhwyso yn cyn-
harbyn, a fydd gwerdd ei drefnu, a'i
dharbod ar eyn-thës ni, ag ar fforiad
a diwedh da; naith ai er mwyn cael o
honom dheunydh ag echlysur i ryg'y
dhu ychwaneg, o byddwn ni rai da;
neu i'n puro, a'n glanhau, o byddwn
ni drwg.

D. I ba beth y cyssylltwyd y

Cyp. ser.
de mor-
talitate
Aug. Ser.
109. de
temp.

geiriau hyn: Megys yn y nef, hefyd
ar y dhaear?

Cytil.
cath. 5.
mystag.
Chryl. in
c. 6. Matt.
& alij su-
pra cit.
except.
Tertul. &
Cyp.

Cyp. Ser.
6.

Aug. l. 2.
de ser. in
monte.
cap. 1.

A. I dhwyn ar dheualh i ni y
dylem roi cyn thawn fryd, ar geisio
usudhau i Dhuw, a chadw ci orchmy-
mon fantaidh ef, trwy'r fath berffe-
idhwydh, parodrwydh, ag hyfry-
dwch, ag y mac Angylion y nef yn
usudh-hau idho: yr bai ni dharfu v-
dhynt dramgwydho erioed, i'r diffi-
ltheiaf albe fod, am gysfawni bolh
orchmynion Duw. Gelhir hefyd dhy-
wedyd, cyn bod ni'n desysu, ag yn dy-
muno ar i bechaduriaid (a dheuelhir
wrth hennw'r dhaear) usudhau i
Dhuw, megys yr usudbant y seintiau
(a dheuelhdir wrth ennw'r nef) Neu
ar i'r bolh Eglwys (yr hon a arwy-
dha'r dhaear) usudhau yn bolhawl i
Dhuw, megys yr usudhodh Crist, yr
hwn a arwydha hennw'r nef.

D. Awn ynghyd ar bedwareddh

arch.

arch. Beth yw ystyr: Dôd i ni he-
dhiw eyn bara beunydhïol?

A. Rheswm yw gofyn y bara sy'n
cynnal y bywyd, ar ôl gofyn grâs, yr
hon yw'r bywyd, a'r gwir ennïoes: O-
blegyd cyntaf peth a chwenych hwn a
fo'n dechreu byw, yw bwyd, i borthi a
chynnal y bywyd. Eithr gwybyddwch
mae'r bara yspïrdol, yr hwn yw por-
thiant yr enaid, a dhymunir yn ben-
naf yn y weddi hon, ag yn ail y bara
corphorol; yr hwn yw bwyd a phor-
thiant y corph. A'r bara' spïrdol yw'r
santeidhïaf Sacrafen yr Alhor: yr hon
sydd fara nefawl, a duwfol, yn peri i
fywyd yr enaid gynhyddu yn rhyfe-
dhol; Bara' spïrdol hefyd yw gair
Duw, yr hwn wrth wrando pregeth,
neu dharlhein llyfre' spïrdol, sydd
gynhorthwy mawr i gyn'hyddiad yr
unrhyw fywyd, ag ennïoes yr enaid:
Ag yn olaf bara' spïrdol hefyd yw ys-

prydoliaeth, neu anadliad. Duw o'n
 mew'n, gweddi, a phob peth arall, a
 fo'n gymorth i gynnal, a chwanegu
 grâs Duw yn omni, yr hon (fely dy-
 wetpwyd) yw ennïoes yr enaid. Writ
 enw bara corphorol, y deuelhir hyn
 oll sydd angenrhaid i gynnal byn y
 ag ennïoes y corph; yr hwn yw meg y
 ermig i'r enaid i wneuthur gweithre-
 doedh da.

D. Pabam y gelwir ef eyn ba-
 ra ni?

A. O ran dirgelwch mawr y gel-
 wir y bara hwn yn eiddhori mi; oble-
 gyd os son a wnaon am y sagrâfen
 fanteidbiad, eyn bara ni yw hwnnw;
 Canys er mwyn eyn i chydarieth ni,
 y lhunioyd, ag y maldied ef, trwy
 waith y glân Ysryd, ynghroth y fen-
 digedig Forwyn, ag y casadh megys ei
 grasu, y ffwrn y Grôglân fanteidh,
 a'i arwyo i ni ar fôrth yr Albor trwy

aw'r Offeiriad. Hefyd eyn bara ni
 diw, am ei fod yn fara priodawl i'r Cyp. ser.
 blant; ag ni dhylid ei rodhi i'r cwn; 6.
 sef i'r anffyddloniaid, nag i'r sawl a
 ont mewn pechod marwol. Os son yn
 au, am yr Achrwaceth, yr ydym yn
 gsfyn eyn bara ni, sef hwn a ran-
 nant y gwir bregcithwyr blant y lán
 Eglwys; ag nyd bara dieithr, sef hwn
 a rodhant Haredigiaid i'r dilynwr;
 sef hwn sydd fara llygredig, gwen-
 wyachyd. Ond os son am y bara cor-
 pharol, ersyn yr ydym gan Dhuw, ar
 idho rodhi i ni eyn bara ni, ag nyd
 bara rhai eraill; sef aridh i'n cymorth
 i ennillh cynbywyd yn gyfion, ag yn
 gyfreithlon. Ag hefyd ar idho fen-
 digo a rhoi ffyniant i hyn a fo ar eyn
 heb, i'n tiroedh, a'n hollh lafuria, fel
 y gathom fyw heb na thwylh, na lly-
 drad.

D. Pam y gelwir y bara hwn,

bara

bara beunydhol?

Cyp. fer.
6. Chryf.
in cap. 6.
Matth.

A. Bara beunydhol y gelwir ef
fel bara pŏb dydh: Oblegydnyd ydy
yn dymuno petheu gormodawl, na rh
am-mheuthyn: ond y lhumietb, a
cynhalieth a fo digonawl o fesur
dydh i'r corph, megys i'r enaid, y
emwedig gan fod yn yspys gennym
nad ydym ond perindotwyr, a diei
thred yn y byd hwn.

D. Pam y dywedir: Dôd i ni

A. I dhwyn i ni ar dbeualb, e
maint y boen a gymcrom, i geisio en
nilb cyn bywyd, a'n bara, yr ysprydol
a'r corphorol; mae ofer er hynny, a
gwâg y syâb cyn gwaith, a'n lhafur
onî bydh i Dhuw a'i râd cyn lhwyrtho,
a rhoi ffyniant i'n gorchwylion: fel yr
ydym yn canfod yn dra-mynectb, fod
drudaniaeth yn digwydh am becho-
da'r byd, er maint y boen a'r drafferth
a gymero dynion, yn hau, ag yn medi.

Dymuno

Dymuno befyd yr ydym ar Dhuw, ro-
dhi a doddi i ni eyn bara: sef ar idho
yd yn unig yn lhwydho, a'n cynnor-
hwyo i'w argeisio, a'i gael; ond ar
idho gyda hynny, ei fendigo; fel y
gwnelo i ni fowrles, ag y bydho budhol
i'n encidiau, ag i'n cyrph.

D. Pam y dywedir y gair, he-
dhiw?

A. Y gair hedhiw sy'n arwyddo
holh bryd ag oes y byd amserol hwn:
ag felhy dymuno'r ydym ar i Dhuw
eyn cynnal a bara ysprydol, a chorpo-
rol, tra barhatho hyn o ymdaith, a
pherindotta; nys i ni gerheudhyd, a
dysodi'n gwllad a'n cartref nefawl;
lhe ni bydh rhaid i ni mwy wrth na
Sacrafenneu na phregetheu, nag ym-
borth corphorol chwaith. Gelhir dy-
wedyd befyd, eyn bodyn dymuno ar
Dhuw roi i ni'r bara hwn hedhiw, o
ran nas gofalwn am dranoeth, neu'r

Aug: ep.
135.

Cyril.
cath. 5.
mystag.
Aug. ep.
121. c. 11.

Cyp. ser.
6 Chryl.
in cap. 6.
Matth.

peth

March. 6. peth a fydh y foru : gan nas gwyahom
 a fydhwn y foru yn fyw : Ag feihy
 dyscodh Crist ni n'a thraofalem an
 gysfreidie , nyd ydynt bresennol .
 chan hynny , y barra a wasnaetho
 a fo digonawl i ni dros hedhiw , yr y
 dym yn ei ofyn hedhiw , a hyn y
 rhaid wrtho dros y foru , ni ai gofyn
 nwn y foru .

D . Braidh yr wyf yn deualh vn
 peth a dhyweda soch ; oblegyd os gofale
 nys dylem am dhim ond y presennol ,
 pa fodd nad yw'r beini ym-mhelh an
 fai sy'n arlwygo , ag yn pentyrru ym-
 mlaen-lhaw gimint o yd , a gwîn , ag
 anrheidiau erailh , ag a wasnaetho
 dros yr holh ffwydhyn gyfan .

A . Amcan a brydeyn Harglwydh
 wrth dhyscu i ni na ofalem , ond am y
 presennol , oedh cyn gwared ni odhi-
 wrth y gwâg , a'r gormod gofalion , a
 fydhant arfer o attal , a rhoystro lha-

wer, ar wedbia, a phethen i r. all o
 bwy, perthynassol i ennilh y bywyd
 aragwyd iol. Ag am hynny, pryd na
 bu'r medhwl am bethen dysodawl, yn
 ormod gosal; ond angenrheidiol, me-
 gy: trefnu a pharatoi mewn pryd, ag
 amser cymwys, y pethen a dhyweda-
 soch, nyd yw dhrwg medhwl, darbod,
 a blaen-ofala am y peth sydd i dhyfod;
 se nyd medhwl am dranoeth yw hynny,
 ond medhwl am hedhio; canys trwy
 oedi hyd dranoeth, ni a golhem y pryd
 a'r amser cyfadbas.

D. Ma'n calyn y bummed go-
 ffynniad. Beth yw; A madhe i nie yn
 dyledion, megys yr ydym inneu
 yn madhe i'n dyledwyr?

A. Ar ôl i ni yn y pedair goffynniad
 aeth heibio, dhymuno gan Dhuw, ar
 idho roddi i ni bôb daconi, y tragwy-
 dhol, a'r amserol; yn awr yn y tair go-
 ffynniad sy'n canlyn, yr ydym yn dymuno

ar idho, cyn gwared odhiorth bob
rhyw ddrwg; y drwg aeth heibio, y
drwg presennol, ar drwg ardbysfodawl.
Felhy gwelwch fod yn wir y peth a
dhywedais o'r blaen, fod y weddi hon
yn cynnwys hyn holh a ethir ei dhymu-
no: yr ydym gan hynny yn y weddi
hon, yn dymuno ar Dhuw, cyn gwa-
red ni odhiorth y drwg aeth heibio,
sef odhiorth y pechoda a wnaethom:
Canys felhy y debonglodh cyn Har-
glwydd i'r saintaidh Apostolion, pryd
y dyscodh vdhynt y weddi hon, fel y
dyleid deuaith pechoda, dan benw dy-
ledion.

Marth. 6.

D. Am ba achos y gelwir pechoda
yn dhyledion?

A. Am dri achos, yn gyntaf, am
fod pob un a becho, yn gwneuthur cam
i Dhuw, ag amarch arno; ag am hyn-
ny yn dhyledwr i wneuthur iawn i
Dhuw, am y camwedh a wnaeth. In

ail

ail am fod yr hwn a becho, yn torri
 cyfreith Dhuw; a chan fod y gysfreith
 hon yn adho gobrow, i'r sawl a'i cotto;
 a chospedig aeth i'r sawl a'i torro; am
 hynny mac'r hwn a'i torro, yn dhyle-
 dwr rhwymedig i dalu a godhe'r gos-
 pedig aeth. Yn drydydd, gan fod pob
 un a honom yn rhwymedig i lasario
 gwinthan ei enaid, ag i anrhegu Duw
 o'r ffrowyth o weithredodh da; am
 hynny mac'r hwn ni wnelo weithre-
 doedh da, a (thawer mwy) yr hwn a
 wnelo weithredodh drwg yn llydhai
 da, yn dhyledwr i Dhuw, yr hwn
 yw'r gwir berchennog o'r holl win-
 thanne. A chan fod pawb o honom, yn
 methu gennym wneuthur, neu'n gwa-
 lthw'r peih a dhylem i wneuthur, ag yn
 gwnethur llawer peih nys dylem:
 Am hynny cymwys yw i ni ynafynech
 bob dydd weddio ar Dhuw, yn oflyn-
 gedig iawn, ar idho fadhe i ni cyn dy-

ledion.

D. Pam y dodwyd y geiriau hyn:
Megys yr ydym-inneu yn madhe
i'n dyledwyr?

A. Yma belyd dan benw dyle-
dion, y deuelhir y cammen, dinystriad,
a'r ammarch, a gowfom ar ddyr y low
cyn gymdogion: a dymuno yr ydym,
ar i Dhuw bardynu a madhe i ni'n
camwedheu, megys yr ydym-inneu
yn madhe i'r sawl a wnaeth a ni gam,
neu ammarch: oblegyd fel y mae'r
bwn sy'n llwyr-fadhe i'w gymdogion
y cammen a wnaethont iddo, yn dhar-
parottach i dherbyn nawdh, pardwn,
a madheuant o'r camwedha a wnaeth
ef yn erbyn Duw; felby yn y gwrth-
wynch, mae'r neb ni fynno fadhe'r
camme a wnaeth ei gymydog ag ef,
yn ei wgeuthur eibyn yn anheilwng i
gael o hono yntef nawdh, a madhe-
uant gan Dhuw. Yn olaf, wrth dby-

wedyd

wrthydeyn bod yn madhe. P'n cymdo-
 gion eu beiau; yr ydym yn dangos,
 cyn bod yn hosi trugaredd: ag yn cy-
 fri fod madhe, a phardynnu, yn beth
 calonnog ar dherchawc, fel na bo i
 Dhuw (pan ddelom i ofyn ei nawdd,
 a'i drugaredd) gysle i'n hatterb fel
 hyn. Pa-dhelw y mynni-di i mi dhan-
 gos i ei drugaredd, a thithe yn gas
 gennyf drugaredd? Pa-dhelw y go-
 fynni di nawdd, a madheuant gennyf,
 a thithe'n cyfri, fod rhoi nawdd a
 madheuant, yn beth a berthyn i fe-
 ddwl gwael-egwan, neu galon goeg,
 llwfrgiaidh, trasaeth?

D. Eglurwch i mi belhach y
 chweched gofyniad: Ag na dhwg
 ni i brofedigaeth!

A. I'n yr ateb a'r gofyniad hon,
 dymuno yr ydys gael cymorth gan
 Dhuw, yn erbyn y drwg sydd ar dhy-
 fod; sef yn erbyn profedigaetha; a

Greg.
 Nysten, in
 orat. s. de
 orat. Do-
 minica.

Cyril.

cath.

myfag.

Amb. lib.

s. de sac.

cap.

Hilar. &

Hier. in c.

26. Mat.

Aug. ep.

121.

Greg.

Nyfl ora.

s. Cyp.

ser. 6.

Chryf. in

c. 6. Mat.

thentafma. yr bai ydynt ecbus-
 sure aperi ni goympe mewn pechad.
 Agwyllydhwch er cymhad ni yn ben-
 naf dim. yn dymuna yon ar Dduw
 nas gadawo i ni golb'r maes, a chael
 yn gorchfygu gan y sentafma a
 atto gan fod profedig aeth'n beryelgi
 iawn, a'r archeff yn awbawr; amlygi
 ny'r ydynt yn cysyn belyd na chyn-
 hwyso i ni gael cymtenu yn enwedig,
 pryd y gwela, na bydd ymaes a'r ar-
 cheff yn eiddom-mi ond yn eiddo'r
 cythreul. Ag o ddyuna mae i ni dhy-
 scu gwera edidawg, sef na dhichon y
 cythreul na'n gorchfygu, na'n tentio
 chwairh; oni byddi i Dduw gynwys a
 gadetiada hynny.

D. Nyd wyf yn deualh yn iawn
 mor geiriaw. Na dhwgny ni i bro-
 fedigaeth. Herwydd mi a debygw'n
 cu bod yn arwydha, sed Dduw yn arfer
 o dhwyn, ag arwain dynian i brofedi-
 gaetha.

gaetha, neu dentafswa, a'n bod
minneu yn gwedhio arno, na wnelo
dihim o hynny.

A. Dwyn neu arwayn dyn i den-
tafswon, pa un bynnag ai drwy ei den-
tia i'r drigioni, ai trwy wneuthu'r
idho gwymptomewon pechod, sydd beib
priodawl i'r Cythreul; ag ni phert hyn
mewn modd yn y bydi Dhuw, yr hwn
sydd gâs anianol gantbo'r pechod.
Eythr yn y modd arferol o ymadrodd
yr Ysgrithur lân, wrth sôn am Dhuw,
dwyn neu arwayn dyn i brofedigaeth,
a thentafswon, nyd yw yn arwydho
dim, ond ei fod ef yn gadel ag yn cyn-
nwys i dhyn gael ei dentio a'i brofi,
neu gael hesyd ei orfod a'i orchfygu
gan y tentafswon. Ag felhy ystyr y go-
fyniad wyd yw amgen nag a dhywe-
dasom; sef, eyn bod ni (trwy gydna-
bod eyn gwendid, a'n brcuder eyn
hunain, gyda deualh mor nerthol, a

Iac. r.

dichelbgar yw'r (Cythreul) yn gweddia
ar Dhuw, nyd yn unig na chenhwyso
i ni gael cyn gorchfygu gan denta-
fswm, ond na chynhwyso chwaith i ni
gael cyn tentio. Onys gwyl yr enilbwon
ymaes, ag y bydbwon orchestwyr bu-
dhugol.

D. Y gosyniad diwethaf sydd
etto yn ôl: Ond gwared ni rhag
drwg. Para dhrwg yr ydis yn ei gry-
bwyll yn yr arch a'r gosyniad yma?

A. Mac'r gosyniad yma yn ca-
darnbau yr eirch, a'r gosyniadeu
eraill ag yn doddi attynt beth ychwa-
neg. Ag am hynny yn dywedyd: Ond
gwared ni rhag drwg. Sef, nyd
wyf yn unig yn dymuno arnat, fadbe
i ni'r pechôda aeth heibio, a'n ymdhi-
ffyn rhag y rhai dyfodawl, ond hesyd,
ar i ti'n gwared odhiwrth bob drwg
presennol. A delioch ar hyn yn graff
dhichlin, mor dhoeth-synhwyrol y

Cyp ser.
6. Aug. 1.
2. de ser.
in monte.
Beda &
Rup. in c.
6. Marth.

mac'n

mae'n Harglwydh yn dyscu i ni ofyn
 gael cyn gwared odhiwrtb dhrwg, yn
 gyffredinol; heb geisio crybwyll drwg
 yn y byd ar ei ben eihun, megys tylodi,
 clefyda, erlidiaeth neu drathodau, a'r
 cyffelyb. Oblegyd mynech y tebygwn ni,
 fod y peth yn dha i ni, yr hwn y tydh
 Duw yn gweled ei fod i ni'n dhrwg;
 ag yn y gworthwyneb, mynech y teby-
 gwn fod y peth yn dhrwg i ni, yr hwn
 y mae Duw yn ei weled ei fod i ni'n
 dha. Ag am hynny fel y dyscodh cyn
 Harglwydh i ni, yr ydym yn dymuno
 ar Dhuw cyn gwared odhiwrtb yr hyn
 oll y mae fe'n ei weled fod yn dhrwg i
 ni, pa vn bynag a fyddo ai gwnsyd,
 ai adfyd.

D. Beth yw ystyr yr Amen?

A. Gair Hebraaeg yw hwnnw,
 yn arwydho (fei y dywedais i chwi
 eusys) felhy bô, neu felhy mae. Ag
 megys yn-niwedh y Gredo, ystyr ag

arwydhâd Amen, yw dywedyd fel-
lhy mae, neu felhy yr wyf yn credu;
yn y cyffelyb fodh, Amen yn niwedh
y Pader, sy'n arwydhau, felhy tō,
felhy yr wyf yn dymuno, ag felhy yr
wyf yn gwedhio ari ti gyfloni.

Eglurhâd yr Aue Maria.

PENNOD. 5.

D. **G**AN dharfod i chwi
eglhurhau'r Pader No-
ster, dymuno'r wyf arnoch egluro i mi
hesyd yr Aue Maria.

A. Mi a wnaethynny o wir ew-
llys fy nghalon, oblegyd mi a fyndwn
i chwi fod yn goswedhol grefyddgar
iawn tuag at yr Arglwydhes Fair.
Yr Aue Maria yn gymraeg yw fal
hyn.

Henphych welh Fair gyflawn
o ras, mae'r Arglwydhdh gydath di;

Bendi-

Bendigedig wyri ym mysc y mer-
ched : a bendigedic yw ffrwyth
dy grôch di Iesu. O fanteidhiol
Fair, mam Dhuw, gwedhia dro-
som yrowron, ag yn awr Anga.
Amen.

D. Paham y mae'r Aue Maria
yn hytrach nag un weddi arall, yn
mynedyngbyd ag megys ynglyn wrth
y Pader Noster?

A. Am nad oes i ni gerbron Crist
ganlbaw, na chyfrwng galhuocach
na'i fam; am hynny ar ôl i ni dhywe-
dyd y weddi a dhyscodh Crist i ni, yr
ydym yn cyfeirio a'n gofunedh at ei
fam, fel y galho hi drwy ei chyfryn-
giad, a chan fod yn eiriol drosom,
eyncynorthwyo i gael y peth a dhy-
munassom, wrth dhywed y Pader.
Megys y mae arfer yn y byd yma, ar
ôl ystyn lhythyrdysyf i law'r brenin,
ail orchymyn y neges i'r galhuocaf, a

mwyaf ei gymheriad yng-hŵrt a
llys y brenin.

D. Fwy a gyfansododh yr Aue
Maria?

A. Duw eibun a'i cyfansododh,
er nas dyscodh moni i ni a'i eneu ei-
hunan, eithr trwy eneu'r Archangel
Gabriel, Elisabeth Santes, a'r lân
Eglwys; oblegyd y geiriau hyn: Hen-
phych welh Fair gyflawn o ras,
Mae'r Arglwydh gydath di, ben-
digidig wyt ymysc y merched; a
lefarodh yr Archangel Gabriel: ond
ef a'u lhefarodh hwynt, megys cen-
nad-urddol ordhiwrth Dhuw; ag am-
hynny ef a ddywedodh y geiriau yn-
enw Duw ag ordhiwrth Dhuw a Duw
a'u dywedodh drwy eneu ei gennad-
urddol. Ag Elisabeth santes a dhy-
wedodh y geiriau eraill hyn: Bendi-
gigidig yw ffrwyth dy groth di.
Ond hi a'u dywedodh nhwy, pryd yr

aeddb b'n lhaon o'r Yspryd glân, fel y
 mae Sant Luc Efsangylwr yn dangos.
 A chan hynny yr Yspryd glân a'u dy-
 wedodd drwy eneu'r santes Elisabeth.
 A darn arall a osododd y lân Eglwys,
 yr hon y mae'r Yspryd glân yn ei lhy-
 godraethu, a'i hyfforddi. Tn y cyfryw
 fodh ag y gelhir dywedyd yn bydha,
 mae yn nessaf at y Pader Noster (yr
 bwn a dhyscodd Crist i ni, a'i enau
 eibun) godidocaf gweddi sydd i'w
 chael, yw'r Aue Maria; gan i'r un
 Duw ei chyfansoddi, a'i dysgu i ni,
 drwy eneu ei weision.

D. Moeswchi ni dhyfod at yr
 eglurhâd. Paham y dywedir Hen-
 phych welh Fair?

A. Cyfarchiad yw bwn yr ydym
 yn ei rodhi idhi, er mwyn dangos cyn-
 bod yn garedigio cynabydhys o'r eiddi;
 ag am hynny cyn hysed, a dyfod i
 ymdhidhan a hi; Ag arfer yr ydym

ciriau'r

eiriau'r Angel drwy wybod fod yn by
fryd iawn genthi, glywed yn fynw
y newyddion da hynny, a dhuig y
Angel idhi, pen dhywedodd wrthi
yn-rhyw eiriau. Mae'n hoff-law
genthi hefyd, cyn bod ni yn coffau,
yn dhiolchgar i Dduw, am gymw
nas mor fudhfwr.

D. Beth yw bod yn gyflawn
ras?

A. Tripheth yn enwedig a wn
gras Duw mewn enaid dyn; Yn gym
taf, golchi ymeith holh frynti pe
choda, yr bai ydynt megys brycheu
budron-bagr yn gwrthuno'r enaid.
Yr ail, adurno, neu wych-drwsiadu
enaid a rhodhion, ag a rhinwedheu.
Ag yn olaf, rhoi idhi nerth a galhna
wneuthur gweithredodeth da, rhygly
dbys a chymeradwy gan y Duwfo
fowredh. Yr Arglwyddes Fair sydd
gyflawn o ras; herwydh o ran y peth
cynaf

cyntaf ar hain, ni bu ynddi hi erioed
 frycheun yn y byd o bechod, na gvrei-
 dhiol, na gweithredol; na marwot,
 na madheul. Ag o ran yr ail peth,
 hi a gafodd bolh ruinwedhen, a rho-
 dhian y glân I ffryd yn y radh uchaf:
 Ag o ran y trydydd, hi a wnaeth
 weithredoddb mor gymeradwy gan
 Dhuw, ag mar rhygtydlys, fel yr
 hendhodh, ag y bu deilwng o gael ei
 chymeryd i fynu, medwn corph ag enaid,
 weddhen bolh radhen, a choreu'r An-
 gylion.

D. Ni welaf i fod gan yr Ar-
 glwyddes Fair fwy o rās, na chan
 saint eraill, gan i mi glywed dywedyd
 yn dra mynach, fod Sant Stephan, a
 saint eraill yn lhawn grās.

A. Er dywedyd fod saint eraill
 yn lhawn grās, etto erbynny, cafodd
 yr Arglwyddes Fair fwy o rās na'r
 bolh saint, am i Dhuw ei gwethur hi,

fel

fely gwedde, ag y ganne yndbi fwy
 rās, nag meson yr un o'r saint eraill.
 megys pette (er cyfflybiaeth) fagad
 o lestri, y nall yn fwy m'r lhalh,
 lenwid i gyd a Balm-olew; pob un o
 thestri a sydd e'n lhaon, ag etto mwy
 sydd e'r Balm yn y llestr mwyaf, nag
 yn y lleill. A'r rheswm ddy'n yw, am
 fod Duw yn gwneutbur dynion, modd
 y ganno mwy neu lai o rās yndbynt,
 wrth fel y bo'r swydd a drefno w-
 dbynt. Ag am na roddwyd erioed
 greadur pŵr swydd, a baint oedd
 uwch na bod yn fam i Dhuw; am
 hynny y gwnaed yr Arglwyddes Fawr
 fely ganne yndbi fwy o rās, ag a
 lhenwed hi amwy nag un bur-grea-
 dur arall.

D. Beth a arwydha, Mae'r Ar-
 glwydd gydaith di?

A. Faf Dyma foliant arall ra-
 gorawl i'r fendaigedig forwyn, yn dan-

gos fod cyn Harglwydh gyda'r Ar-
glwydhes Fair ery tro cyntaf yr eni-
lhed hi yng broth ei mam, mewn
modd nodedig yn ei llywodraethu hi,
yn i bwylio, a'i cyfarwyddo hi, ag yn
ei diffin hi yn oestadol. Ag o hyn y
digwyddodd iddi, na phechodd hi
erioed, ar feddwl, gair, na gwei-
thred. Ag felhy ni bu ddiagon gan
Dhuw adburno a thymorheidhio'r
fornwyn sanctidbiad a phob grâs; ond
se a fynnai hefyd, fod gyda hi yn
oestad megys ceidwad dyfal o'r fath
drysor gwerthfawr.

Aug. de
nat. &
gra. c. 36.

D. Beth a arwyddu Bendigedig
wyt i ym-mysc y merched?

A. Dyna drydedd glod-foliant
yr Arglwydhes Fair, yn dangos ei bod
hi yn gyflawn nyd yn unig o bob grâs
a dbygyddu a morwyn, ond hefyd o
bob grâs cyfadhas i wraig briod, ag
felhy ei bod hi'n rhagori yn-holhawd

hyn

byn a fu, ag a fydb o wragedb a mer-
 ched. Benedictbiad gwagedb priod y
 planta, ag ni bu ar y fendigedig for-
 wyn dhiffic am bynn, gan dhwyn
 boni i'r byd blentyn o fâb, a dale fwy
 bachan mil o feibion. Gelhir befyd
 dhywedyd yn bydha, bi bod hi yn fan
 i anrif o blant, gan fadyr holl Grist-
 nogion da yn frodyr i Grist, ag felby
 yn blant i'r Arglwydhes Fair, nyd
 ran cenhedlaeth a natur, canys
 modh hwnnw, Crist yw ei hunig fâb
 hi; ond o ran ei chariad a'i mammaw
 anwyldara tuag at bawb olb o honom.
 Ag am bynn y tithwng iawu ydywedir,
 ei bod hi yn fendigedig ym-mysc y
 holl ferches. Oblegyd merched eraill
 ni chorasant ond nailh ai braint mor-
 wyndod, heb ofear ar un plentyn, un
 fendithiad planta, heb gadw eu mor-
 wyndod: chi yn unig drwy nodedig
 rodd Duw, a gysylldodh frain mor-

wyndod

wyndod perffecith ynghyd a bendithiad
planta, neu ffrwythlondeb o'r fath
dhedwdhaf.

D. Beth a arwydha'r geiriau; A
Bendigedic yw ffrwyth dy groth
di Iesu?

A. Dyna'r bedwardd glôd-foli-
ant a roddir i'r Arglwydhes Fair, sef
fod braint ag anrhydedd yn deilwng
idhi, nyd yn unig er mwyn y peth sydd
yn ei ddi hi ehunan; ond hefyd er
mwyn y peth sydd yn ei ddi ffrwyth ei
chroth hi: oblegyd clôd y ffrwyth a
berthyn i'r pren, ag wrduniant y
mâb a berthyn i'r fam. A chan fod
Iesu nyd yn unig yn wir dlyn, ag yn
fendigedic ym-mhlith dynion; ond
hefyd yn Dhuw bendigedig uwch-iaw
pob peth, fel y mae Sant Paul yn a-
drodd: am hynny ei tam ef sydd fen-
digedig, nyd yn unig ymysc merchet;
ond yn fendigedig hefyd ymysc holl

Rom. 9.

greadduriaid nef a deear.

D. Eglurhewch y darn sy'n ôl o'r
Aue Maria.

A. Tn y geiriau sy'n canlyn mae'r
lân Eglwys yn adrodd prif-glodfoliaid
yr Arglwyddes Fair, sef ei bod hi yn
fam i Dduw, a chan dhangos y dichon
hi gael hyn oll a fynno ar law Duw,
mae hi'n gwedhio ar idhi fod yn eirio
trosom, sydd fawr cyn rhaid, a'n han-
gen; gan cyn bod yn bechaduriaid,
ag ar idhi cyn cynorthwyo bob amser,
trafom byw; ag yn enwedig yn ing
yr Ange, pryd y bydd mwyaf cyn
perigl.

D. Hyfryd a syddhe gennysf gael
gwrybod, pam y toncir cloch yr Aue
Maria, deir-gwaith yn y dydd: sef,
y bore glâs, yn y cyfnos, neu fin yr
hwyr, a lhygad hanner dydd.

A. I dhwyn i ni ar dheualb, fod
yn angenrhaid i ni argeisio yn synech

am gymorob Duw, a'i faint; gan cyn
 bod ynghanol gelynyon gweledig, ag
 an-weledig; ag na bo digon genym
 ymgais ag arfa gwedbi, yn-nechreuad
 cyn gorchwylion, ond y dylem wneu-
 ithur hynny hefyd wrth eu dilyn, ag
 wrth eu gorphben. Mae hefyd dhir-
 geledd arall yn y roncian deir-gwaith
 i'r Aue Maria: sef, y lân Eglwys a
 chwenyche i ni gosio yn oestadol, y tri
 brif-dhirgeledd o'n prynedig aeth: yr
 ymgnawdoliaeth, yn diodhefaint, a'r
 adgyfodiad: Ag am hynny hi a fynne
 i ni gysfarch yr Arglwyddes Fair, y
 bore, er mwyn cofio adgyfodiad yn
 Harglwydd, a chanol dydd er mwyn
 coffa'r diodhefaint, ag ym-min yr
 hwyr, er mwyn cofio'r ymgnawdo-
 liaeth. Oblegyd megys ag yr ydym yn
 credu yn llywodraeth di-amme, roddi
 Crist ar y groes ganol dydd, ag adgy-
 fodi o hono'r bore: fel hy mae'n gyffly-

boliaŵn mae yng hylek iechrennos
 gwnaethpwyd yr ymgnaŵdoliaeth
 Eglurhâd dêg Orchymryn Duw.

PENNOD. 6.

D **G** **A** **N** ym dhenal' yn
 awr Credo, a'r Pa-
 der Noster, gyda'r Aue Maria: mae
 a dhymunŵn arnoch egluro i mi ddeg
 Orchymryn cyfreith Dhuw Oblegydd
 hon yw'r drydedd brif rann i'r Athrawaeth
 Gristnogawl fel y dyweda, och
 wrth ddechreu.

A. Rhiswm i chi fod yn eiddo
 llysgar a wydhys i dhyfou, a deall yn
 ystyrys ddeg orchymryn cyfreith Dhuw:
 Oblegydd ffydd a Gobaith, heb Gariad
 perffeith, ag heb gadw'r gyfreith,
 nyddynt dhigonawl i wneuthur dyn
 yn gadwedig.

D. Gan fod yn y byd, ag yn yr

Eglwys

Eglwys gynnisfer g freithiau, a gor-
chymysion, dim y mae braint y gy-
freith hon o'r deg air deddf, neu'r deg
orchymyn yn rhagor i'r lleilh eugyd?

A. Bagad orefyma elhix i ddyyn
i rhangos godidowgrwydh, a rhago-
rieth y gyfreith hon. Tn gyntaf, am ei
Dhudd ei gwneuthur hi, a'i scrifennu
hi, tro cyntaf, ynghalonna dynion;
a oheredi hynn ar ddyyn lloch o faen,
neu gerrig nadd. Tn ail, am fod y gy-
freith hon yn hynaf o'r hoth gyf ei-
th e, a oheredi yn ffynnon o'r hon y
gaferedh y lleilh i gyd. Tn drwydd, a
am fod y gyfreith hon yn gyffredinaf
cyfreith sydd i'r chael; gan ei bod yn
rhwymo nyd yn unig y Cristnogion,
ond yr Idhewon hefyd, a'r Cenbed-
loedh, meibion, a merchet; y c wae-
thog, a'r tylawd; y tywysogion a'r
tyladd; y tywysogion a'r deiliaid
gweryn; y dyscedic, a'r an yscedic.

Exod. 31.

34.

S. Thom.
1.2.q.100
art. 2.

Matth. 19.

Exod. 12.

1. Tim. 1.
Rom. 13.

Tn bedverydh, o ran bod y gyfreith
hon yn berhaus dhi-newid, fel nas di-
chon neb na'i dad-wneuthur, na'i
chysf-newidio, na'i rhydhau. Tn bum-
med. o rhan bod hon yn angenrheidiol
i bawb a synno gael iechydwrïaeth,
fel y dyscodh cyn Harglwydh Iesu
Grist i ni'n fynech, yn ei santaidh
Esenzyl. Tn olaf, am ei chyhoeddi
drwy fawrhydri rhagorol ym-Mj-
nydh Sinai, drwy swm vdcyrn, neu
drompeda, Angylaidh, drwy felha
dychrynll'yd o'r nef, a tharana er-
chyth o'r hai mwyaaf, yngwydh holl
bobul Dhuw.

D. Cyn egluro pob gorchymyn
ar ei ben o'r neulhu, hyfryd a sydhe
gennys dnewalh yn dal-fyrr grynno-
deb, a threfn y gorchmynion hyn.

A. Pennod yr holl orchmynion
yw Chariad perfffeith tuag Dhuw, a'n
cymydog: Camys eu bod nhwy eu gyd

yn dyscu i ni na wnelom ddim yn er-
byn Daw, na'n cymydog: Ag o her-
wydh byn y rhanned nhw y yn dhw
ran, ag a'u scrifenned (fel y dywedais)
ar dhwylech. I rhangyntaf sy'n cyn-
wys tri gorchymyn, yr hai sy'n dangos
i ni cyn dyled-swydh tuag at Dhuw;
yr ail sy'n cynwys y saith erailh: y
rhai sy'n dyscu i ni cyn dyled-swydh
tuag cyn cymydog. Ond rhaid i chwi
wybod, er nad oedh ond tri gorchymyn
yn y nailh lechen, a saith yn y lhalh;
foder hynny y dhwylech o'r un faint,
ag yn gyflawn idh dywedh o'r yscri-
fen. Oblegyd bod y tri gorchymyn cyn-
taf gwedi eu scrifennu yn belacthach,
a mwy o eiriau, a'r saith erailh a lhai:
ag felhy yr oedh y saith orchymyn
byrraf, yn gyhyd, ag yn gyd-faint,
o ran yr yscrifen, i'r tri gorchymyn
hwaf.

D. Am ba achos y mae gorch-

Clem.
Alexan.
strom, 6.
Aug q. 71.
in Exod.
& ep. 119.
cap. 11.

mynion y lbechen neu'r dafûlan gyntaf yn dri?

A. O ran eu bod yn dyscu i ni garu Duw a'r galon, a'r tafod, ag gweithred.

D. Pahamy mae saith orchymyn yn yr ail dafûlan?

A. Am fod yn yn dyscu i ni wneuthur daeoni i'n cymydog, a'r chwech eraill yn dyscu i ni na wnelom idhobhim drwg, yn gyntaf, yn ei berson; yn ail, yn ei fraint, a'i enw da; ag yn olaf yn ei gywaeth; a tyn nag ar weithred, nag a thafod, nag ar galon.

D. Awn belbach at y gorchmynion eibunain; ag yn gyntaf adroddwch i mi'n rhodh yr unrhyw eiriau ag yr yscrifennodd Duw nhwy ar y tafûl, neu'r lbeche hynny.

A. Yr hain yn grynno yw'r geiriau. My-fidwyf dy Arglwydd Dhuw di; yr hwn ath dhygais di

alhan o wlad yr Aipht, o dy'r cae-
thiwed.

Exod 20.
Deut. 5.

1. Na fydded it Dhuw arallh
ger fy-mroni.

2. Na chymmer enw Duw yn
ofer.

3. Cofia fanteidhio'r dydh Sab-
both.

4. Anrhydedha dy dâd athfam.

5. Na ladh.

6. Na wna odineb.

7. Na ledratta.

8. Na dhwg gam destiolaeth
yn erbyn dy gymydog.

9. Na chwenych wraig dy gy-
mydog.

10. Na flys-chwenych dhim o'r
eidho dy gymydog.

D. Beth ydystyr y geiriau sydd
a flaeny gorchmynion.

A. Tny geiriau hynny yr ydis
yn dangos drwy bedair rheswm, y

y galbe Duw rodhi cyfreith i ni, a'n
 bod ninnu yn rhwymedig i'w chadw.
 Trheswm gyntaf sydh yn y geiriau
 bynny. My-fi ydwyf dy Arglw-
 ydh. Oblegyd fod Duw yn bennaf ag
 yn brif- Arglwydh i ni, yr hwn a'n
 creawdh o ddim; di-amne yw y galbe
 fe rodhi cyfreith i ni, megys i'w ddei-
 liaideihun. Tr ail rheswm, sydh yn y
 gair Duw; yr hwn sydh yn arwydho
 fod eyn Harglwydh ni hefyd, yn ben-
 ustys, brenin, a lhywodraeth ydh: ag
 am bynny, yn dichon rhodhi cyfreith,
 a pheri cospedigaeth i'r sawl a'i torro-
 hi. Y drydedd reswm, sydh yn y gair
 di: oblegyd heb law eyn bod yn rhwym
 i vfuadha i Dhew, megys deiliaid i'w
 Harglwydh, a gweryn i'w hustys, a'i
 brenin; mae arnom rwymedigaeth
 arall, o ran y cyfammody mae Duw
 yn y Bedydh santaidh, yn ei wneu-
 thur a ni, a ninnu ag yntef. Oblegyd

yn y Bedydd, mae Duw yn cyn cyme-
ryd ni yn ansoed-blant idho eihun, a
ninnu yn ei gymeryd iutef yn dād
priodawl i ni: megys ag y mae bessa
yn cymeryd yr holl ffydhloniaid yn bo-
bul yspyrssol idho eihun, a'r ffydhloni-
aid yn cymeryd Duw yn Dhuw, ag cyn
Arglwydd priodawl idhun eihunain.
Y bedwaredd refsom, sydd yn y geirian
hynny. Yr hwn ath dhygais di a-
llhan o wlad yr Aipht o dy'r cae-
thiwed. Obl-gyl gyda'r holl rwy-
medigaetha eraill, mae arnom y
rhwym hwn o dhiolgarwch; am i
Dhuw cyn gwared ni o gaethiwed y
Cythreul, aphechod: yr hon gaethi-
wed, yr ydodh y gaethiwed arall
tan Pharaon yn yr Aipht, yn ei harwy-
dhocau, o'r hon y gwaredodh yr un
Duw, gyt yr ldbewon.

Eglurhad y Gorchymyn cyntaf

D. Eglurbeirch i mi belbach y
gorchymyn cyntaf.

A. Mae'r gorchymyn cyntaf yn
cynwys tair rhan. Wylh y gytas, y
yddim yn rhwymedig i wneuthur cysti
o Dduw megys Duw I. a. l. sy'n gwa-
hardh na wnelom gysfwrddhim orall
megys o Dduw. I. a. l. dedeb, sy'n gwa-
fun, a. g. yngwahardh i ni wneuthur
pob rh. deidol, sef pob math ar goeg-
eulun, a. g. wag, a. helw, a. g. frifer yn
Dduw; a. g. na adholer chwaith mor
cysfwrdd ei helion, neu gau dhuw i a.

D. Eglurwch i mi y rhan gyntaf.

A. Dduw a fydd ei gysfwrdd (sef y
mae) yn wir Dduw. I. a. l. byn a wne-
ddwy ymarfer a phedair rhinwedd,
yn byfer ei dhuw sef ffordd, ffydd,
Gobaith, Cariad perfffeith, a
Chrefydd. I. a. l. neb sy'n credu yn iawn

yn-Nuw, sy'n cyfri Duw yn Dhuw;
 am ei fod yn ei gymerzd, ag yn ei gy-
 fri ef yn bennaf gwirioncath. Ag yn
 erbyn hyn y mae'r Hæreticiaid yn
 pechu, yr bai nydddynt yn credu yn-
 dho yn iawn. Y neb a fa'n gobeithio
 yn-Nuw, ag yn rhoi ei oglyd, a'i hy-
 der arno, sydd yn cyfri Duw yn Dhuw;
 am ei fod yn ei gyfri ef yn ffrydhlonafr
 oll ei air, yn drugarocaf, ie ag yn a-
 lhuocaf: gan ei fod yn hyder goelio y
 geulb ef, ag y bydd ef eulhysgar i'w
 gynorthwyo, yn ei holl angenrheidia.
 Ag yn y gwrthwynebi hyn y mae dif-
 fig, a phechod y sawl sy'n drwg-obei-
 thio trugaredd Duw, a'r sawl sy'n rhoi
 eu goglyd, a'u hyder ar dhyn, yn ffrwy-
 nag ar Dhuw, neu'n gimiñ, ag ar
 Dhuw. Y neb sy'n caru Duw uwch-
 law pob peth, sy'n cyfri Duw yn Dhuw,
 am ei fod yn ei gyfri ef yn brif-dhaeo-
 ni. Ag yn erbyn hyn, y mae pawb yn
 pechu

pechu sy'n caru creadur yn fwy na
 Duw, neu'n gystal a Duw; a mwy y-
 diw pechod y sawl sydd gâs ganeb ynt
 Dhew. I orphen, y neb sy'n adholi
 Duw a'r vrddhuniants pennaf, fel y mae
 rhinwedd Crefydd, neu Gredhys yn
 eyn dyscu, sy'n cyftri Duw yn Dhew,
 am ei fod yn ei gyftri ef yn brif-dhe-
 chreuad, ag yn ben-awdur pob rhyw
 beth. Ag yn y gworthwyneb i hyn y
 mae'r heini yn pechu, sydd dhifraw,
 a di-bris o Dhew; a'r sawl sy'n gwne-
 sbur am march ar y peithen y gysse-
 groyd idho; megys Eglwys, Caregla,
 offeiriaid, a'r cyffelyb; a'r sawl sy'n
 rhoi cîmiant o anrhydedd, ag vrddhu-
 niant i dhynion ag i Dhew, neu fwy
 nag y maent yn ei rodhi i Dhew.

D. Eglurhewch i mi'r ail rhan
 o'r gorchymyn hon.

A. Tn yr ail rhan, mae Duw yn
 ewlhyssio ag yn gorchymyn, na chyfri-

fom.

fom i ni ddim creuedig yn Dhuw. Ag
yn erbyn hyn yr oedh y Cenhedloedd
gynt yn arfer o bechu; heb gydnabod
gwir-Dhuw, ond cyfri, ag adholi me-
gys Duw, fagad ag amryw o greadu-
riaid; fel yr haul, y lhenad, neu ryw
dhynion meirw. Ag fel hyn hefyd y
mae rheibiaid, a'r coeg-swynydhion
yn pechu, y lhygatynwyr, y dewiniaid,
a'r sawl sy'n codi cythreuliaid: y rhai
sy'n rhoi i ddiawl uffernol yr amhy-
dedd a'r wrdhumiant dhyledus i Dhuw.
A rhai o'r hain sy'n adholi'r pech dif-
faeth, y falh, ag yn ei gyfri ef yn lly-
Duw; gan ymgredu ag ef, a'r ofer-
goelio y galhant drwy ei gyfrowng a'i
gynhorthwyr ef, dhwino, amfrudo
ym-mlaen-lhaw, arhagadhywedyd pe-
theu damweiniol a'r dhyfod, a chyfri-
nachu, neu gael tryssoreu cudhiedig,
neu gyflawni rhyw fudr-eolhys a
chwenychont o anlhadrwydd. Am fod

y Cythreul yn elyn glâs i bôb rhyw
 dhyn, mae fe'n dhyfal i hudo, ag
 dwylho'r fath boblach druein a'r hain,
 drwy beri udhynnt a'i ofer-goelion,
 dramgwydho mewn anirif o bechoda;
 ag y pen diweah drwy beri udhynnt go-
 lhi eu hencidiau, ag yn dra-mynec heu
 yrph hefyd.

D. Eglurhewch y dydedd ran.

A. Yn y dydedd ran mae Duw
 yn gorol yn ym i ni, yd yn unig na chyf-
 rifom ddim creu dig yn Dhuw, fel y
 dywetpwyd; ond na wnelom chwaith
 lûn dim oll i'w gymeryd, a'i adholi
 megys Duw: yn yr yn pechodh gyt y
 Cenhedloedd, yr bai a fuon cyn dhar-
 lhed, a gwnent hur edholion, sef coeg-
 eulynnod, ne wâg-ahelw a o aur, net
 arian; o goed, neu o gerrig, gan beri
 i bobul goelio, mae duw i'w oedhent,
 yn enwedig o ran bod Cythreuliaid of-
 fern yn fynych yn myned o'u mewn, ag

yn peri-udhyns chwedlennu, ag yssymud
lhe, ag wrth hynny y deuthant i a-
bertu udhyns, ag i'w adhólis hwynt.
Ag am nas gwnaent y Merthyri san-
teidd yr un rhyw beth, y gwnaethont
w ithynt drwy abioadhe pob arsaith, a
dihcunydh greulon, boeni hyd anga.

D. Oes dim arall yn y gorchy-
myn hwn?

A. Cyssylhdodh Duw ynghyd
a'r gorchymyn fygythiad ddechryn-
lhyd yn erbyn y sawl a dorrent y gor-
chymyn, gydag adbewid dëg bryd-
ferth i'r sawl a'u cadwent. Canys ar
ôl dodr'r gorchymyn, Duw a lefarodd
fel hyn. Yr wyfi yn Dhurw eidhigus,
yn cospi nyd yn unig yr hai am cassa-
ant; eysbr eu heppul hwynt hefyd,
hyd y bedwaredd genedlaeth; ag yn
gwnethur daconi i'r sawl am caro,
hyd at fil o genedlaeth. Nodoch yma
yn graph, fod cyn Harglwydh yn ei

alw eihun yn Dhuw eiddigus, fel y gal-
lbom dheuallb, y geillh ef goss i'n dōst,
o ran ei fod ef yn Dhuw; ag na fydd
arno dhiffic ewlhys i gospi'n drom, o
ran ei fod ef yn eiddigus o'i anrhyde d-
eihun, o'r iawn a'r cysfownder: Ag
am hynny nidhichon ef gyd-dhuw yn a
drigion, ag anwiredh. Yr hwn beth
sydd fawr aruth yn erbyn y sawl sydd
beunydd yn pechu, ag eito'n byw yn
lbawen-dhigri, dhiofal, megys pette
Dhuw heb dhal, na thremmu arnynt.
Ond wrth a dhywedafom, y gwelwch
fod Duw yn dal yn graph ar eu gwei-
thredoeidh, fel y dengys pan ddelo'r
amser.

D. Beth yw ysyr bod Duw yn
cospi'r sawl a wnelont dhrwg, hyd y
bedwardh genhedlaeth, ag yn rhoi
gobrwy i'r sawl a wnelont dhacomi,
hyd at fil o genedlaetha?

A. Mae Duw yn cospi hyd at y

bedwardh.

bedwaredh geneblaeth, oblegyd nad
ydiw dyn (y rhan fynychaf) arfer o
fryw, ond i weled ei arwyriion, neu o'r
hyn hwyaf, ei orescennyd; ag nyd
ydiw Duw yn ewlhyssa cospi, ond yr
heppul, a alho'r pechadur en gweled.
Ond o ran gobrwy, a gwneuthur dac-
oni, mae Duw yn ystyngi baeltra i
gyrbeudhyd nyd hyd at y bedwaredh
geneblaeth, and hyd at fil, petti'r
fath rif o banynt. Oblegyd mae'n fwy
tuedh, ag awyth cyn Harglwydd i roi
gobrwy, a thrugaredh, nag i gospi,
rhag mor rhyw ydiw i'w dbaioni ef
radhi gobrwy; Ag am hynny mae fe'n
gobrwy yn ewlhyssgar tros ben: ond
y gospedigaeth, y cerydh, a'r dial sy'n
tyfu o'n pechodani, ag am hynny yn
dyfod odixrith Dhuw, megys o'i an-
fodh pan fo'n drigioni a'n dyhirwoch
ni yn peri, yn annog, ag yn cymmelh-
wasgu arno, cyn cospi.

D. Pam y cyffylboded y bygythiad a'r adhewid hynny wrth y gorchymyn cyntaf yn unig?

A. Oblegyd mae hwn yw'r gorchymyn pennaf, a mwyaf ei dbeunydd, ag am ei fod ef yn gyntaf. Caws yr hyn a ddywedir am dorri, neu gadw'r cyntaf, a elhwr ei dbeuallb o'r lleill eugyd sy'n canlyn.

D. Mi a chwenychwngael gwybod, pa fodd nad ydiw yn erbyn y gorchymyn hwn, yr wrdhuniant, y parcb, a'r anrhydedd yr ydym yn ei roi i'r Saint, i'w Creiriau, ag i'w delwae: Oblegyd mi a del y gwn eyn bod ni yn adholi'r pethen hyn eugyd; gan eyn bod yn penlino, ag yr gwedhio geru bron, megys gerbron Duw.

1. Tim. 1.
Ephel. 5.

A. Dywedhi andyl-gu a phriodferch Duw yw'r lan-Eglwys, a'r Ys-
pryd glan sydd idhi yn Athro: ag am
hynny, nydrhaid uno, nag ofni y twy-

lhir

lhir hi byth, wag y gwna hi ddim a
 fo'n erbyn gorchymyn Duw, na dyscu
 i arall ei wneuthur. Yr yd, m mi yn
 awrhyde dhu'r Saint, ag yn galw ar-
 nys yn eyn gweddi, megys ar awdy-
 lion i Dhuw, a alhant lawer o gymorth
 i ni ger ei ffon ef, arwy eu rhygly-
 dhid, a'u gweddia. Ond nyd ydym-
 mi yn eu cyfri nhw'n dduwia, wag yn
 eu adhali hwynt fel duwia. Am y pen-
 lino, neu'r gostwng ar eyn glinia,
 nyd yd hynny urdhuant priodol i
 Dhuw yn unig, o darferol, a chyne-
 fin o'i gwneuthur i greaduriaid a
 font o ffraint, a gradb go-uchel megys
 i'r Pâp: A chresydh-wyr me'n bagad
 o fannau, a ostyngant ar eu glin i'w
 pennaethaid (yr hwn beth a wna
 plant i'w rhieni, a gweryn i'w
 brenin) Parysedhod yntau i'w gw-
 neuthur i'r Saint, sy'n teyrnassu gyda
 Christ yn y nef, y peth a wneir yn ddi-

Aug. l. 20.
 contra
 Faust. ca.
 21.

farn, ag yn ddi-fai i ryw dhynton ar y dhaear.

D. Ond beth a dhywedwnni am Greiriau'r Saint, petheu heb dheuallh? ag etto'r ydym yn penlino vdhynnt ag yn gwedhio ger eu bron.

A. Nyd ydym yn gwedhio dim ar y Creiriau, oblegyd digon da y gwddhom, nad oes genthynt dhim synwyr, na deualhedh: ond perchi, ag anrhydedhu'r Creiria'r ydym fel hoff-bethu, a fuont gynt yn ermgion, neu strysennu i'r encidia sancteidh, i wneuthur lhaer o weithrededh da: ag a fydhant drachefn, pan ddiel yr amser, gyrph byw gogonedhys: ag ynador yr ydym yn eu caed fel ar wydhion eu o gariad y Saint i ni. Ag am hynny yr ydym yn gwedhio ar y Saint, gerbron neu gyferbyn a'u Creiria, gan erfyn ag attolwg ar y Saint, trwy'r awyl ar wydhion hyn yr ydym

Amb. lib.
de vid.
Hier. cōt.
Vigil.

yn eu cadw o'r eidhynt, ar vdhyni
gofio eyn cynorthwyo ni, fel yr ydym
inneu yn cofio am eu anrhydeabu
nhwythau.

D. Yr un peth yn ei herwydd a
elhir yscatfydd ei dhywedyd am y del-
wa.

Concil.
Nic. 2.

A. Gwir iawn; Oblegyd nyd ydym
yn cyfri delw Grist, na delw Fair, na
delw a'r Saint yn dhuwia; ag am hyn-
ny ni elhir mo'u galw'n eidholion, fel
yr oedh rhai'r Cenhedloedd gynt: Ond
eu cyfri'r ydym yn dbeio a lhuniaidh,
sy'n peri i ni gofio Crist, a Mair, ag
eraill o'r Saint: ag felhy maent yn
gwafneuthu yn llyfr a'r sawl ni
fedrant dharlhein: Oblegyd fod y fath
bobul wrth weled lhunia yn dyscu ba-
gad o dhirgelocdh o'n ffydd santaidh,
a buchedh hefyd, a marwolaeth bagad
o Saintia. A'r wrdhuniant yr ydym
yn ei roi i'r hain, nyd ydym yn ei roi o

S. Io. Da-
malc.
oroec de
Imag.

Greg. ep.
ad Sere-
num.

ran, nag er mwyn eu deunydh, am
 eu bod yn lhunio ar bapwr, neu ar fet-
 tel, neu am eu bod yn dëg eu lhiwio,
 neu gwedi eu lhunio'n goŵraint: ond
 am eu bod yn cyndrycholi, yn ail-bre-
 sennu, ag megys yn rhoi ger cyn bron,
 Crist, neu Fair, neu arallh o'r Saint.
 Ag o ran cyn bod yn gwybod, nad y-
 diw'r deŵa beth eu byw, ond gwaith
 llaw dyn, heb alhu na gweled, na
 chlywed, na deualht, nyd ydym yn
 gofun dim ganthynt, ond gwedhio yr
 ydym gyferbyn a nhwy, ar y rhai y
 maent yn eu dwyn ar gôf, a'u hail-
 bresennu i ni, sef Crist, neu Fair,
 neu rywun o'r Saint.

Conc.
 Trid. sess.
 25.

D. Gan nad ydiw'r Creiria,
 na'r deŵa yn deualht, pa fodd y maent
 yn gwneuthur y fath rifedi o wrthia
 ar y sawl a font yn offrymmu udhynt,
 neu'n ei hannerch, a'u gorchymyn eu
 buuain attynt?

A. Duw

A. Duw sy'n gwneuthur yr holh
 wrthia; ond ei fod ef fagad o wei-
 thiau, yn eu gwneuthur drwy gy-
 frowng, a gweddi'r Saint, yn enwedig
 ei fam fendigedig. Amynych y gwna
 Duw ei wrthia ar y sawl a fount yn
 gwedhio ar y Saint, gyferbyn a'u
 Creiriau, neu eu delwae: Ag ymbe'h
 weithia mae fe'n cymeryd y Crewia,
 a'r delwae yn llye ermigion, neu stry-
 fenneu i weithio'r cyfryw wrthia, i
 dhangos i ni fod yn gymeraawgy gan-
 tho'n, gofunedh defosiionol tuag y
 Saint, a thuag at eu Creiriau, a'u
 delwae.

D. Wrth hynny pan dhyweder
 dharfod i dhyn offrowm neu ei orchy-
 myneihun i'r Crair a'r Crair, neu i'r
 ddelwae a'r ddelwae, a dderbyn y rhodh a'r
 grâs yr oedh yn ei ofyn, rhaid yw de-
 ualrh dharfod idho offrowm, a'i orchy-
 myneihun i'r sant y bo'r Crair, neu'r

dhelw yn perthyn idho ; a darfod i
Dhuw genhiadu y rhodh bonno , a'r
grâs drwy weddi'r sant hwnnw , a
thru gyfryngiad y Crair , neu'r
dhelw .

A. Gwiriawn ; A lhawen gen-
nyf dheualh o bonoch yn gystal hyn
olh a aârodhais i chwi .

D. Mi a chwenychwn yn olaf ,
gael gwybod , pam yr ydis yn payntio
Duw'r tâd , megys gwr hên ; yr Ysryd
glân megys Colomen , ar Angylion
megys gwyr iefenc , ag adenydh ; gan
fod Duw a'r Angylion yn Ysrydion ,
heb na dulb , na dim thûn corphorol
vdhynt , a alho payntiwr eilunio a'i
lloia , fel y geill lunio delw dyn .

A. Pryd y peyntir Duw'r tâd yn
rhith hên wr , a'r Ysryd glân yn rhith
Colomen , a'r Angylion yn rhith gwyr
iefenc , nyd ydis dbim yn payntio'r peth
ydynt bwy yndhyn euhunain ; oblegyd

fel

fel y dywedaf och, yspydion ydynt hwy
 heb vdhynt gorph: ond payntio a dan-
 gos yr ydis y rhith, yn yr hon y darfu
 vdhynt weithia ymrithio, ag ymdhan-
 gos: Ag felhy Duw'r tād yr ydis yn ei
 bayntio megys henawgwr; oblegyd
 yn y cyfryw rith yr ymdhangosodh i
 Dhaniel y Prophwyd mewngweledi-
 gaeth: Ar Yspyd glân yr ydis yn ei
 bayntio yn rhith Clomen, am idho ym-
 dhangos yn yr rhith honno uwch ben
 Crist, pryd yr oedh Siôn fedydhior,
 yn ei fedydhio fe. A'r Angylion yr ydis
 yn eu payntio'n rhith gwyr icfenc, am
 dharfod vdhynt ymrithio, ag ym-
 dhangos felhy yn fynech. Gwyby-
 dhwch hyn ychwaneg; fod yn payntio,
 ag yn lhunio bagad o betheu, i dhan-
 gos, ag i dhwyn i ni ar dheualh, nyd
 beth ydynt yndhyn euhunain, ond pa-
 rinwedh, neu gynheddfeu sydh gan-
 thynt, apha beth y bydhant arfer o'i
 weithio.

Dan. 7.

S. Tho. in
4. d. 48. q.
5. art. 2.Gen. 18.
19. Tob. 5.
& 12.

weithio . Felhy yr ydis yn payntio
 ffydd yn rhith merch, a charagl yn ei
 llaw ; a Chariad perffeith a bagad
 o blant bychein o'i hamgylch ; etto er
 hynny, chwi a wydhoch nad merchet
 yw ffydd a Chariad perffeith, ond
 rhinweda . Felhy gelhir dywedyd, fod
 yn payntio Duw'r tād yn rhith he-
 nawgwr, i dhwyn i ni ar dheualh, ei
 fod ef yn heneidh iaf olh ; sef, heb fod
 idho erioed, dhechreuad, a'i fod ef
 cr's oes-oesoedh, o flaen pob peth creue-
 dig . A'r Yspryd glân a beyntir yn rhith
 Colomen, i arwydhocau'r donia, a'r
 rhodhion O Wiriondeb, Puredh, a
 Santeidhrwydh a weithia'r Yspryd
 glân o'n mwyn . A'r Angylion a beyn-
 tir yn rhith gwyr iefenc ; o ran eu bod
 nhwy bôb amser yn ddeg eu pryd, ag yn
 nerthol ; ag adenydh, am eu bod yn
 gyflym-barod i dramwy i'r fan a fyn-
 no Duw ; mwyn gwisgoedh clâer-wnïo,

ag ystola santaidh, am eu bôd yn bur-
wirion, ag yn wenidogion or eidho'r
duwfol fowredh.

Eglurhâd yr ail Gorchymyn.

D. Awn ynghyd a'r ail Gorchy-
myn. Na chymer enw Duw yn
ofer. Beth yw ystyr a dcualh y geiriau
hyanny?

A. Treuthu mae'r Gorchymyn
hwn yr anrhydedd, a'r am-march a
wneir i Dduw ar eiriau: sef, gorchy-
myn yr ydis yr anrhydedd, a gwa-
hardd yr amarch. A'r Gorchymyn a
elhir ei rannu yn bedair rhan; oblegyd
mewn pedwar modh y gelhir anrhyde-
ddu; neu am-merchi Dduw ar eiriau.
Yn gyntaf, Dduw a anrhydeddhir wrth
ei henwi, a'i grybwylh yn fynech o
wîr serch tnedd, a chariad tuag atto;
ag a'i am-mberchir wrth ei fynech
henwi heb achos, aîm ond o wîr orwa-
grwydh,

grwydh, neu fursendod. Yn ail, Duw a anrhydedhir a lhw gwr, cyfiawn, a chymwys; ag a'i amherchir wrth dyn-gu anudon. Yn drydydh, Duw a anrhydedhir, wrth wneuthur adhuned o beth da, nen roi diofryd peth drwg; ag a'i amherchir wrth dorri'r cyfryw adhuned, neu dhioveryd. Yn bedwerydh, Duw a anrhydedhir drwy alw arnofe, a'i foliannu; ag a'i amherchir drwy ei gablu, a'i dhifenwi.

D. Eglurberwch i mi y rhan gyntaf.

A. Henwi Duw, neu, Fair, neu sant, yn symlig heb dhim ondei henwi, aelhir ei wneuthur yn dha, neu'n dhrwg: Oblegyd y sawl sy'n caru Duw yn anwyl, ag yn dirion, a'i coffant ef, ag a'i crybwylhant yn fynech, a hynny a wnant mewn gofunedh defosion, a gwr gariad; fel ymac i'w weled yn lythyr a neu Epistolæ Sant Pawl; yn

yr hai y darlhennir yn fynech-fynech
 henw Iesu Crist. Canys gan fod Crist
 yn anwyl gan Sant Pawl yn ei galon,
 hoff a melysaidd oedh gantho, ei
 henwi fe hefyd a'i eneu. Ond mae rhan
 eraill a henwant Dhuw, neu ryw sant
 yn fyrr-bwylh mewn rhyw gyffro, di-
 gofaint, neu argelhweir; o ran drwg-
 arfer, fel y peth cyntaf, a dhêl ar gip
 ar eutafod, heb geisio fawr dhal ar y
 peth y bônt yn ei dhywedyd: a hyn
 sydh dhrwg, sef math ar dhysturu, a
 dirmygu enw santaidh y goruchaf
 Dhuw: megys pette (i roi sampl o
 beth gwaelach) wr a chantho ryw dhi-
 lhedyn drud-werth, ag a'i gwisgai
 beunydh ym mhôb rhyw fan, heb ei
 arbed na'i eiriach vn amser.

D. Eglurhewch i mi'r ail rhan
 sy'n perthynu at dyngu.

A. Tynghu neu roi llw, nyd yw
 amgen na dwyn Duw yn dyst o'r gwi-

rionedh.

Hier. 4.

rionedh. I wneuthur hynny yn iawn,
rhaid i'r llw fod yn gyfymwase a thri
o gseilbion: sef Gwirionedh, Cy-
fiowndra, a Barnedigaeth. Ag fel
y mae'r llw a fyddo felhy yn cynglo
a'i amgylchion dyledys, yn anrhyde-
dhu Duw, drwy gyhoedh bryffessu, a
chysadhefo Duw yn can'od pob peth,
a'i fod yn bennaf geirwir, a diffynnydh
y gwirionedh: felhy yn y gwrthwyneb,
y gwnetir amarch dirfawr ar Duw, o
bydd ar y llw ddiffic Gwirionedh,
Cyfiowndra, neu Farnedigaeth;
oblegyd fod y dyn a dyngo felhy, me-
gys yn tenuru na wyr Duw dhim o'r
perben, neu ei fod ef yn caru'r cel-
wydh, ag yn cyd-dhwyyn ag an-wiredh.

D. Eglurhewchi mi etto'n fany-
lach, beith yw tyngu mewn Gwirio-
nedh.

A. I dyngu mewn Gwirionedh,
rhaid i dbyn, na fanego dhim yn the

gwr,

gwîr, ar ei lhw, ond y peth a wypo'n
dhi-amme ei fod yn wir: ag na adha-
wo dhim a lhw, ond y peth a fo'n ei
fryd ei gysfowni. Wrth hynny, anu-
donwyr yn pechu'n orthrwm, yw'r
sawl a fanegant ar ei lhw, yn lhe
gwîr, y peth a wydhont ei fod yn am-
gen na'r gwîr, neu'r peth nys gwy-
dhont beth yw a'i gwîr, a'i cefwyd, a'r
sawl sy'n adho a lhw, y peth nyd
oes yn eu bryd mo'i gywiro.

D. Beth yw tyngu gyda Chy-
fiownder?

A. Nad adhawo dyn a lhw
wneuthur dim ond a fo cyfiawn, a chy-
freithlawn. Ag am hynny mae'r sawl
yn pechu'n orthrwm, sy'n adho a lhw
dhiol eu cammeu, neu wneuthur rhyw
beth arall a fo'n adfodloni Duw. A'r
cyfryw adhewidion, ni dhyleid mo'u
cysfowni, ag nyd ydynd yn rhwym, o
mewn ffordd yn y byd; am nas geill

dyn fod yn rhwymedig i wneuthur drwg, gan fod cyfrith Dhuw yn ei rwympio i beidio a'i wneuthur.

D. Beth yw tyngu trwy Farnedigaeth?

A. Tyngu trwy bwyllhedd di-amryfus, ag adbfedrwyd, drwy gosio, a dysfa' ystyr, nad yw gymwys ga'w Duw yn dyst, ond mewn petheu angenrheidiol, ag o bwys: ar pryd hynny, nyd yn ddi-arswyd; ond trwy ofn, ag wrd'baniant dirfawr. Ag am hynny y pechant y sawl a dyngant mewn mân-bethen, ie mewn celbwair, a chware: yr hai o ran y ddrwg-arfer o fynech dyngu, a dramgwydant yn hawdd i'r tyngu an-udon: yr hwn yw vn o'r pechôda gorthrymmaf. Ag felby mac'n Harglwyd yn yr Efyngyl, a sant Iago yn ei Epistol, yn gorchymyn i ni na thyngom: sef yn abir id. A rhai o'r saint sy'n rhoibyn o reswm,

Matth. 5.
Iac. 5.

reswm, o herwydd darfod dychymig
lhw, i fod yn gyfaredd yn erbyn gwen-
did crediniaeth dyn; am fod yn a-
nawdd gan dhynion gredn'r naill y
llall: am hynny y dylid arfer lhw
megys medhiginiacth, y peth nys cy-
merir ond ansynycha fyth y gelbir.

D. Eglurbewch y drydedd ran
ynghylch Adhuned.

A. Adhuned yw adbewid a'r ne-
leir i Dhuw o beth da cymeradwy gan
ei Dhuwfol fowredh ef. Ar yr bryn mae
i chwi ystyr, a dal ar dri pheth; y cyn-
taf, bod yn rhaid i Adhuned fod yn
adhwid; ag felhy i wneuthur Adhu-
ned o beth nyd yw dhigon bwriadu,
neu, roi o dhyn ei law n'fryd, ar wneu-
thur peth, neu chwenychu i wneu-
thur; ond mae'n rhaid manegu, neu
esprysu adbewid a'r geneu, neu o'r
byn lbeiat a'r gilon. Nodwch hefyd
y gwneir yr adbewid hon i Dhuw, i'r

Aug. l. 1.
de scr.
Domini
in monte.
Chry. ho.
36. 37. 38.
ad pop.
Anuoch.

S. Tho. 2.
2 q 48.
art. 2.

hwn yn briodol y perthynant yr holl
 Adhunedæ: Aphan glywochi gry-
 bwyll gwnethur Adhuned i Fair,
 neu'r Saint, rhaid i chwi dheuath
 fod yn gwnethur yr Adhuned hon-
 no yn bennaf i Dhuw, gydag anrhy-
 dedhu Mair, neu'r Saint, yn yr hai
 y mae Duw yn aros mewn modd rha-
 gerol, godidocach nag mewn creadu-
 riaid eraill. Ag felby yr Adhuned
 a wneler i sant, nyd yw dhim amgen
 nag adhewid i Dhuw o anrhydedhu a
 pkerchi coffa'r sant a rhyw anrheg,
 neu offrodd; hynny yw anrhydedhu a
 pkerchi Duw yn ei sant. Yn drydydd
 rhaid i chwi wybod, na elhir gwneth-
 ur Adhuned, ond o beth da, cy-
 meradwy, ag wrthfodh Duw, megys
 o Dhiweirdeb santaidd, o dylôdi-
 wlhyfsgar, a'r cyffêlyb. A chan hyn-
 ny pwy bynag a amcane Adhuned, o
 wneuthur rhyw bechod, neu ryw or-

chwy!

chwyl am-mberthynas i wassanaeth
 Duw, neu o ryw beth daconys, a alhe
 er hynny rwyfstro, a lhesteirio daconi
 a faefwy, ni bydhe'r adhen i lo betb
 cyneradwy, ag wrthfodh ei dhuwfoi
 fowredh ef; ag am hynny, nys anrhy-
 dedhe'r dyn hwnnw Duw, ondei am
 mberchi, ag efe a beche yn erbyn y
 gorchymyn hwn; fel y mac'r neb hefyd
 yn pechu'n orthrwm yn erbyn yr un
 gorchymyn, a wnelo Adhuned heb
 ei chyflawni gynta galbo. Canys mae
 Duw yn yscrethur lân, yn gorchymyn
 i'r neb a wnelo Adhuned, nyd yn unig
 gosio am ei chyflawni, ond gyda hynny,
 nas hir oedo am ei chyflawni.

S. Tho. 2
 2. q. 13.

Deut. 25.
 Eccles. 5.

D. Eglurwch i mi y rhan dhiwe-
 thaf, sy'n treuthu moliant y goruchaf
 Duw, a'r modh y ceblir, ag ei difen-
 wir ef.

A. Yn y rhan dhiwethaf o'r ail
 gorchymyn hwn, mae Duw yn gwa-

hardh ei dhifendwi; ag yn y gwrth-
wyneb, yn gorchymyn ei foli: Ag yn
gyntaf, am a berthynnto i'r moliant,
nyd oes dim anhowsedh, gan fod yn
eglur mae rhessmol, ag iadn yw môli,
a bendith anrhydedhu Duw, ym-
mhob rhyw beth, gan yr hwn yr ydym
yn cael pob daeoni, a chan fod hollh
weithredodh Duw yn lhaon doethi-
neb, cyfiownder, a thrugaredh. Ag
am y difendwi, neu gablu, rhaid i chi
wybod, nad yw difendwad, neu gabl,
dhim amgen na gwnenthur ar eiriau,
llwyr-gam, ag amarch ar Dhuw,
naill ai yndho eihun, neu ynei Saint.
Ag y mae chwech math o gabl, a di-
fendwad; Y gyntaf, pan ardho: er i
Dhuw beth anghysadhas, anwedhol,
megys dywedyd bod idho gyrn, neu'r
cyrryd anwedhol wrthyni. Yn ail, pan
fo dyn yn gwadu bod gan Dhuw, y
peth sydd berthynassol idho; megys

Galluedh,

Galhuedh , Doethineb , Cyfi-
wndra , neu ryd odidodgrwydh a
ralh , megys dywedyd , na eilh Duw
wneuthur peth , neu nad ydiw ef yn
gweledpethen , neu nad yw ef gyfiaw
Y drydedh , pan arhoder i greadur y
oeth sydh briodol i Dhuw : fely mae'r
sawl yn gwnethur , sy'n dywedyd ,
fod y Cythraul yn gwybod pob peth
sydh i ddyfod , neu y geilhef wneuthur
gwir-wrthia . Y bedwardh , pan re-
ger , neu pan felhdidhier Duw , neu
Fair , neu ryd sant aralh . Y bummed
pan henwer medn amarch ryd aelod ,
neu fan ar gorph Crist , neu sant ; me-
gyspette'r fath beth yn wradwydhys
yn dhyn hwy , fely maent ynom mi .
Y chweched , pan henwer rhyd fan o
gorph Crist , neu'r Saint i'w boch-
sachu , neu medn gwaithor , fel dywe-
dyd medn celhwair di ystyr : At farf
Crist , neu farfan Peder sant , neu'e'r

cyffelyb ymadrodd, a dbychmygodh
censigen y Cythraul, a drigioni dy-
nion.

D. Mi a chwenychwn wybod pa
fath bechod ei faint yw'r cablu, a di-
fenwi.

A. Mae'n bechod mor orthwm,
nad oes yn ei herwydd, odid o bechod
yn y byd orthrymach. A hyn elhir ei
dheuall wrth y dial, a'r gospedigaeth
a ryglydha. Canys yn y Destafen hen,
gorchmynodh Duw gael o'r difendwyr
eu llabyddio a cherrig, gan yr holh
bobul: Ag wrth y gyfreith Ymero-
drol, marwolaeth yw difenwi. Ag y
mae Sant Gregor yn serifennu, fel
y digwydhodh i fachgennyn pum-
mlwydd oed (a dhyscasse gablu a di-
fenwi Duw) farw'n dhyssymdwthym-
mreichia ei dâd: yr hwn a'n nas cery-
ddhadh ei blentyn, a ganfu'r Cythreu-
liaid medn rhith weledig anhoedd-

Leuit. 24.
Iustin.
Nouella
77. lib. 4.
dial. c. 18.

gar,

gar, yn lhusco'r enaid, i'r tân a'r
 lhosfa uffernol. Peth ni dharlhennir
 ei dhigwydherioed, am bechod arallh
 yn y byd. Ag am hynny, wrth raid
 oedh i ni fod yn dhyfal ahi esculys, ar
 ymgadw eyn hunain rhag pechod mor
 orchymyn sydd ynerfyn y Duwfol fow
 red's. Ag myd anaodh gochêlyd y pe-
 chod hwn, yn anad un; gan nad ydyw
 arfer o ddwyn gydag ef na lhês na di-
 ffyrwch i'n lthithio, fel y bydd rhyw
 bechoda eraill arfer o'n hudo, ond
 drigioni'r pechod megys yn noeth.
 Ag etto cofiwch hefyd, na dhyle neb
 fych bechu i ennill mōwrles, nag i
 fwynhany difyrwch mōjaf a dhichon
 pechod ei arwain ne'i gynnig.

Eglurhâd y trydydh Orchymyn.

D. Deulhteys erbyn hyn) dhau
 orchymyn cymtas, attolwg eglurwch i
 mi y trydydh ynauur.

A. Y trydydh gorchymyn yr hwn sy'n peri santeidhio a chadw dydhia gwylion yn barchedig, sydh a pheth rhagor rhyngitho, a'r lbeilh. Oblegyd y lbeilh eugyd, sef y dhau o'r blaen, a'r saith sy'n ôl, ydynt naturiol trwy-dhyn; ag yn rhwymo nyd Cristnogion yn unig, ond yr Idhewon befyd, a'r Cenhedlaid. Eythyr y trydydh hwn, sydh o'r nailh du yn naturiol, ag yn rhwymo pob dyn; ag o'r tu arall heb fod yn naturiol, ag heb rhwymo pawb. Oblegyd santeidhio gwyl, sef cadw rhyw ddiwrnod yn santaidh barchedig; yr hwn a dbylid ei dreulio mewn gorchwylion buchedhol, ag yn bennaf mewn gwassanaeth Duw, sydh orchymyn naturiol; am fod rheswm naturiol, yn rhoi hynny o ddyfsc i bob rhyw dhyn; ag felby ym-mhob rhyw fan ar fydd, yr ydis yn cadw rhyw ddiwrnod yn wyl. Ond nodi ar ei ben y nailh ddi-

wrnod

wornod i'w g idw yn wyl, rhagor diwr-
nod arallh, nyd yw ylfys, drwy'r gor-
chymmy'n naturiol; am hynny ym-
mhlisth yr l dherwon y gwylpennaf oedh
y Sabboth ar ddie-Sadwrn, a'r Sŵl a
gedwir ym-mhlisth Cristnogion.

D. Amba achos y gorchymynodh
Duw i'r l dherwon gadw'r Sadwrn yn
wyl, yn anad rhyw ddiwrnod arallh?

A. Dau achos a rheswm enwe-
dig sydh o hynny; y gyntaf o ran dar-
fod i Dhux ar y Sadwrn, orffen y dei-
lad yr hollh fydd; ag am hynny y myn-
nodh gadw'r dythwn hwnnw'n wyl,
er mwyn coffa'r fath dhirfawr gy-
mrynas, o greadwrieth y byd. Yr hyn
oedh yn gwasneuthu hefyd i dhad-
wreidhio, ag i chwynny ymeith gam-
syniad rhai or philosophydhion gynt,
a deurent yn getwdhog, fod y byd hwn
ers oes oesoedh: Oblegyd trwy gadw
gwyl er coffa creadwrieth y byd, y
daeth

daeth dynion i gyfadhe gael o'r llyd
 hwn ddechreuad: Yr ail rheswm, oble-
 gyd gweddi i dbyn flino ei wenidogion,
 a'i nyfeiliaid yn llafurio, ag yn gwei-
 thio chwe-diwrnod o'r wythnos, myn-
 nodh Duw y seithfed dydd, sef y Sa-
 dworn, gael o'i wenidogion orphyrws,
 a'i nyfeiliaid; ie hyd yn oed yr ych a'r
 assen; fel y galhent perchten tai dhyssu
 bod yn drugarog, a gresynnol wrth eu
 gweithwyr, ie ag wrth eu nyfeiliaid
 befyd, a pheidio a bod yn greulon,
 daeogaidd, di-resyn.

D. Pam wrth hynny, nad ydym
 innu befyd y Cristnogion, yn cadw'r
 Sadwrn yn wy', ystal a'r Idhewon,
 gan fod y fath reswm da i'w gadw?

A. Duw a newidiodh y Sabboth,
 gan ysmud gwy' y Sadwrn i'r Sŵl, am
 fagad o resyma; fel y troes ef befyd y
 Cylch-doriad i'r Bedydh, yr Oen
 Pasc i Sagrafen yr Alhor, a'r holh

beth eu

bethen da eraill o'r bèn Destâfen, i
 bethen eraill gwelhy y Destâfen ne-
 wydh. Oblegyd os rheswm oedh gyt
 gadw'r Sadwrn yn wyl, er mwyn coffa
 creadwriaeth y byd, am orphen a phe-
 dio a'r gwaith y dythwon hwnnw; mwy
 o reswm sydd i gadw'r Sûl yn wyl, i
 goffa'r vn creadwriaeth; gan dhe-
 chreu o Dhuw'r creadwriath, ar y
 Sûl. Ag os yr Idhewon oedhent yn
 rhoi i Dhuw y diwrnod diwethaf yn
 yr wythynos, gwelhy mac'r Cristno-
 gion yn gwneuthur, ar rodhi idho'r
 cyntaf. Gyda hynny ar y Sûl y coffeir
 tri chymwynas rhagorol o'n prynedi-
 gaeth: Oblegyd ar y Sûl y ganed Crist;
 Ar y Sûl yr adgyfododh o farw i fyw;
 Ag ar y Sûl y danfonodh ef yr Ysryd
 glân ar yr Apostolion. Yn olaf, y Sa-
 dworn oedh yn arwydho gorphwysfa'r
 eneidiau santaidh yn Lymbo, neu
 fynwes Abraham; a'r Sûl sy'n arwy-
 dho'r

Iustin.
 Apol. 2.
 Lco. Ep.
 31. ad Di-
 ocor.

dh'o'r gogoniant sydd ynawr gan yr
eneidiau santiaid, ag y fydd ar ol hyn
gan eu cyrrh hefyd yn y nefoedh. Am
hynny yr Idhewon ceahcent yn cadw'r
Sadwrn, am eu bod nhwy wrth farw,
yn myned i'r Lyombo i orphwys :
Eythr Cristnogion a barchant y Sŵl,
am eu bod wrth farw yn myned i wyn-
fydedig ogoniant y Paradwys nefawl:
sef, o bydd ganthynt weithredodh
da, fel y mae'r gyfrieith santiaid a
roes Duw udhynnt, yn gofyn.

D. Ai rhaid cadw dydhia gwy-
lion eraill heb law'r Sŵl ?

A. Rhaid yw cadw bagad o dhy-
dhia gwyuon eraill; sef dydhia gwyl
cyn Harglwydh, dydhia gwyl yr Ar-
glwydhes Fair, a dydhia gwyl eraill
o'r Saint, sef, yr heini bado vn, a
barodh y lân Eglwys eu bod yn orch-
mynedig. Ond ni a dreuthasom yn en-
wedig o'r Sŵl, oblegydei fod yn hynaf

un o'r dyddia gwylion; ag yn wyl y
 gedwir yn fynychaf un or cwbl oib:
 megys yr oedh ym-mysc yr Idhewon,
 fagado dhyddia gwylion, ond hynaf
 un, a mynychaf yn dyfod i'w gadw,
 ag uchaf gwyl o'r cwtle, oedh Sab-
 both y Sadwrn: Ag am hynny yn
 y deg orchymyn, nyd ydis yn crybwylh
 yr un erbyn ei enw, ond y Sabboth;
 yn llythyr (fel y dywedassom) y
 daeth y Sŵl i Gristnogion.

D. Beth sydd raid ei wneuthur
 i gadw'r dydd gwyl?

A. Dau beth sydd angenrheidiol:
 Yn gyntaf peidio a phôb caeth-orchwyl,
 sef y gorchwylion y bydd gwenidogion,
 a chrestwyr, neu getsydhydion arfer
 o'u gweithio, yr hai a arferant lasu-
 rio yr rhan fynychaf a'u cyrph. Oble-
 gyd y gwaith neu'r gorchwyl, yn yr
 bwn y bo'r deualbedd yn bennaf yn
 gweithio, ni elhir mo'i alw'n gaeth-
 waith,

waith, neu'n orchwyl gwenidogawl,
 er bod y tafod, neu'r lhaŵ, neu'r
 dharn arall o'r corph, yn cyd-weithio
 i roi cymorth i'r deualbedh. Yr ail
 peth, yw eynbod ni bob gwyl gorchmy-
 nedig, yn rhwym o fod yn bresennol
 ger bron yr aberth bendigedig, i wran-
 dofferen. Ag er nad ydŵ'r lân E-
 glwys yn eyn rhwymoni i Dhim chwa-
 neg; etto cymdrys a gwedhol iadwy
 fyddhe i ni dreulio'r dydd gwyl cyfa,
 neu'rhan fwyaf o hono, yn gwedhio
 Duw, a darlhein llyfra sprydol, yn
 ymwleda'r Eglwys, yn gwrando pre-
 getha, ag yn gwneuthur y cyffelyb
 arferabuchedhol. Canys ar y cyfryw
 destyn y parwyd y tro cyntaf gadw dy-
 dhia gwylion.

D. Onys gelhir ar ddydd gwyl
 wneuthur gorchwyl, neu waith gwe-
 nidogawl, gan hynny ni elhir na cha-
 nu clych, na hilio byrdha, na thrwy-

sio bwyd; oblegja gorchwylion gwenidogawl yw'r hain.igyd.

A. Y gorchymyn hwn o beidio a gorchwylion gwenidogawl, a dheue-
lhir tan dhau ammod: Y cyntaf, na
bo'r perheu'n angenrheidiol i gynnal
ennioes dyn; ag am hynny yr ydis yn
cenhiadu'r arlwyabwyaydh mewn ce-
gin, parato'r byrdhe, a'r cyfryw be-
theu, yr hai ni elhir mo'n gwneuthur
yn iawn y dythw'n o'r blaen. Yr ail, na
bo'r perheu yn angenrheidiol tuag at
wasneuthu Duw: Ag o ran hyn y cy-
nhywysir canu'r clych, a gwneuthur
gorchwylion eraill yn yr Eglwys: yr
hai nys gelbir eu gwneuthur yn iawn,
ar ddiw'rnod arall. Ag heb law'r
dhau ammod hyn, mae'n rhydh he-
fyd gweithio gorchwylion gwenido-
gawl, pan roddo'r Peruglor neu'r
Prælat, gennad i weithio o herwydh
rhyw achos a fo rhesymol.

Eglurhâd y pedwerydh gor-
chymyn.

D. Mae bellhach y pedwerydh
gorchymyn yn canlyn, yr hwn sy'n
peri anrhydeddu Tâd a Mam. Mi a
chwenychwn gael gwybod, pabam y
mae gorchymynion yr ail dafulan yn
dechreu ag anrhydedd yn rhieni.

A. Gorchymynion yr ail dafulan
sy'n perthyn i'r gymydog, fel y mae
rhai'r dafulan gyntaf, yn perthyn i
Dhuw: A chan fod Tâd a Mam dyn,
yn gyfnessaf olh iddo, ym-mhlith yr
holh gymdogio, a minnu yn rhwymed-
dicach udhyni, nag i gymydog arall
yn y byd, gan yr hai y corosom sylfaen
pob daeoni amserol, sef y bod a'r byw
sydd gennym; am hynny rhessom da
oedh dhechreu'r ail dafulan, ag an-
rhydedd y Tâd a'r Fam.

D. Pa beth a dheulhir wrth yr
anrhydedd

anrhydedd hon sydd dhyledys i'r Tâd,
ag i'r Fam?

A. Tri pheth a dheulhtir;
Cynhortwy, Vfudhdod, Pharch-
vrdhuniant. yn gyntaf yr ydym yn
rhwymedig i roi cymorth, a chyn-
hortwy, i'n Tâd ag i'n Mam. A'r
cymorth hwn neu ymgeledd a elwir
yn y Scrythur lân Anrhydedd. A-
rheswm yw i'r plant (gan gael o ho-
nynnt eu henioes gan eu Tâd a'u Mā)
wneuthur eu goreu ar gynnal, a man-
zimio'r vn-rhyw ennioes ynddyn
hwythe, drwy ymgeledd. Heb law
hyn, yr ydyn yn rhwymedig i vfu-
dhau i'n Tâd a'n Mān ym-mhob
peth, yn eyn Harglwydh, medd
San Pawl: sef ym-mhob rhyw beth
a fo'n gyttun ag eolhys eyn Har-
glwydh. Oblegydd pan orchwynno i'âd,
neu fam i ni beth gworthwyncbawl
i'olhys Duw. y pryd hynny rhaid

Hier. iii
cap. 15.
Matt.

Colos. 3.
Ephes. 6.

Matt. 10.

Luc. 14.

ynw, yn ôl gorchymyn Christ, cassau
Tâd, a Mam : sef nad vfuadhom v-
dhynt, ag nas gwrandawom arnynt,
mwy na phellent gehynion i ni. T o-
laf, yr ydym yn rhwymedig i'w
perchi, drwy dhangos meow ym-
dhygiad, eyn bod yn gwneuthur bri,
a chyfry amwyl o bonynt, drwy eu
anrhydedhu a'n geiriau, ag a'n
gweithredodh oâbialhan, fel y mae
gwedol. A'r fath gyfry a wnaeth
Duw a hyn, yn yr hên destafem, fel y
gorchmynodh tad yn farw, prwy by-
nag a fedhie regu, new felhdiadho ei
dad neu ei fam.

Leuit. 20.

D. Nyd wyf etto'n crassu'n
iawon, pahan y mae cyfreith Dhuw
yn gorchymyn i'r plant, gynorthwyo,
ag ymgledhu tâd, a mam; heb an-
gên yd gair o orchymyn i'r tâd, a'r
fam, am gynorthwyo, ag ymgledhu
eu plant, yn enwedig tra font yn fy-

cbeim.

chein, pryd y mae angenrhaid vab-
hynt wrth goleth, ag ymgeledh.

A. Gwir yw fod pŵd vn o'r dhwyr
blaid yn rhwymedig i'w gilidh, ag
fel y mae'r plant yn rhwymedig i roi
cymorth, parch, ag vfuadhdod i'r tād,
a'r fam; felhy mae'r hain yn rhwy-
medig i drefnu i'r plant, nyd yn vnig
bwyd, a diod, a dilhad; ond hyffor-
dhiad befyd, adhyssy, ag iawon athra-
waeth. Ond mae serch a chariad y
tād a'r fam, tuag at eu plant, mor
dudhol, mor rhyw-naturiol, ag mor
gyffredin, nad oedh raid wrth gy-
freith arall scrifennedig, i dhwyn
ar gôf vdbynt eu rhwymedigaeth
tuag at eu plant. Eythryn y gwrth-
wyneb, rhy-fynech y gwelir (yssy-
waeth) fod y plant heb gyf-atteb,
na thalu'r gwyth adref a gariad, a
serch tuag eu rhieni: Agam hynny,
digon rhaid oedh wrth y gorchymyn

hwn, idbwyn ar göf vdhynneu rhwy.
medigaeth. Ag ni bu dhigon gan
Dhuw ro'r gorchymyn, megys yn
noeth, ond i beri ei gadw, fe' assiodb
wrtho adhewid a bygythiad.

D. Hyfryd fydh gennyf gael
gwybodaeth o'r adhewid, a'r bygy-
thiad hynny.

A. Tngeyn wrth y pedwerydh
gorchymyn y gysfododh Duw y geiri-
au hyn: fel y bydhech di hir hoed-
log ar y dhacar: i dhangos mae go-
brwy'r sawl a anrhydedhant eu rhie-
ny, a fydh cael hir-hoedl. A'r sawl
nys anrhydedhant monynt, gyda
chospedigaethen erailh, y gânt y byr-
roes yn enwedid. Achymwys iawn
yw'r gospedigaeth, a'r dial; obleg ya
nyd yw reswm i'r dyn hwnnw gael
mwnhaw ei hoedl yn hir, a amhar-
cho'r sawl a roesont idho yr ennios
a'r hoedl.

D. Mae'n

D. Mae'n dyfod arnaf ffls go-
fun i chwi un peth. Y dyw'r hyn a
dhywetrwyd am dād a mam, i'w dbe.
uall hofyd, am bennaethiaid eraill
sydd i ni megys tade.

A. Da tros-ben yw gofyn felby;
oblegyd gwir yw fod yn rhaid ystyn y
gorchymyn hwn, fely cyrheudho a
yr holh bennaethiaid; yr Eglwysic,
a'r hai bydol.

Eglurhâd y pummed
gorchymyn.

D. Eglurhewch i mi yn awr y
pummed gorchymyn.

A. Y gorchymyn hwn sy'n gwa-
hardh Lhofrudhiaeth neu Gyfla-
fan; self lhadh dynion: oblegyd lhadh
petheu eraill nyd yw wahardhedig
yn y gorchymyn hwn: A'r rhesom
yw, canys y petheu byw hynny a greu-
wyd er mwyn dyn, ag am hynny pan

ryngo bodh, ei wasneuthu eihun au
hoedl nhwy, mae'n rhydh idho eu
lhaadh. Eysbry nailb dhyn ni chreu-
wyder mwyn, ag at fedr dyn arall,
ond er mwyn gwasneuthu Duw: ag
am hynny, nyd yw'r nailb dhyn ber-
chennog, o hoedl dyn arall; ag felby
nyd rhydh idho mo'i ladh ef.

D. Gwelwn er hynny fod Ty-
wysogion, ag Vstusiaid, yn peri lhadh
lhadron, a drygwyr eraill; ag etto
dynion yw'r hain: ag nyd ydys yn
cyfry eu bod ar hyn yn gwnenthur
dim drug, ond gweithred dha.

A. Y Tywysogion, a'r Vstusiaid,
yr hai sydh ganthynt gyhoedh aw-
durdawd, sy'n lhadh, ag yn dwyn en-
nioes y drygwyr, nyd fel perchennog-
ion eu henioes; ond fel swyddhogion
tan Dhuw, fel y dywed San Pawl:

Rom. 13.

oblegyd fod Duw yn mynnu, ag yn
ewolhyssio cerydhu rhay drwg, ie a
dwyn

dwyn eu hoedl oadhiarnynt, pan font
 yn benddu, fel y gelhont rhai da fod
 yn ddi-ogŷn, a byw yn heddychol. Ag
 i hynny y rhodhes yr un Duw y cledhe
 i law'r Tywysogion, a'r Vstusiaid, i
 wneuthur cysfownder, drwy dhiffyn
 y rhai da, a chospi rhai drwg: Ag
 wrth hyn, pan dhyger ei hoedl oadhi-
 ar y drygwas, drwy gyhoedh awdur-
 dod, ni elwir dim o hynny yn llofru-
 dhiaeth, i na lhadh celaine; cyth-
 r gweithred o gysfownder: A lhe mae
 gorchymyn Duw yn dywedyd, Na
 ladh; rhaid yw ei dheuallh, na la-
 dher neb trwy awdurdod neulhtuol
 dyn eibun.

D. Braidh yr wyf yn medru
 deualh un peth, sef beth yw ai bod y
 gorchymyn hwn yn gwahardh i dhyn
 ei ladh eibun, megys y mae'n gwa-
 hardh idho ladh dyn arall.

A. Di-ammie yw fod y gorchy-

Aug. 1.1.
de ciuit.
Deic. 17.
& sequē.
tibus.

myn hŵn yn gwahardh i dhyn ei ladh
eihun; oblegyd nad oes neb yn rhydh
berchennog òi hoedl eihun, gan nas
gwnaed dyn er ei fŵyn, a'i fymddy
eihun, ond ar fedr gwasneuthu o ho-
no Dhuw. Ag am hynny nyd yn
rydh i neb truy ei adurned eihun
fŵr ei hoedl heibio. Az odigwy-
dhod ymbeth sant, neu santes wneu-
thur amgen trwy ei lhadh eihunain,
rhag colhieu Fydd, neu eu dyweir-
deb, rhaid i ni fedhwl, gael o honyr
gennad arbenning gan Dhuw i hyn-
ny, a rhyw amnaid eglur oi wlhys.
ag oni bae hynny, ni elhid mo'u escu-
sodi nhwy odhiwrth bechod gor-
throm. Oblegyd mae pwy bynnag
sydh yn ei ladh eihun, yn lhadh dyn,
ag wrth hynny yn gdwneuthurthosru-
dhiaeth, yr hŵn yw'r pechod yr ydis
yn y pummed gorchymyn or gyfreith,
yn ei wahardh yn bennaf.

D. Pam

D. Pam y dywedassoch yn ben-naf?

A. Oblegyd nyd lhadh yn unig yr ydis yn ei wahardh, ond yr anâfu hefyd, yr anrheithio, a'r ffusto, a phob rhyw gam-niwed a wneler yn erbyn hoedl neu berson y cymydog. Ag felhymae Crist cyn Harglwydh yn yr Efengyl, wrth egluro'r gor-chymyn hwn, yn gwahardh hefyd y dirmyg, cassineb, lhid, a drygeiriau, a'r cyfryw dhrygnaws, a drwg an-wyda, a arferant o fod yn wraiddh, ag yneginachos llofrudhiae'h: ag yn y gwrthwyneb, yn eolhyssio i ni fod yn aahfwynion, ag yn hōwdhgar, drwy geisio byw mewn clyfaredh he-dhychlaw, a chytundeb tyngnhe-dhol a phob rhyw dhyn.

Matt. 5.

Eglurhâd

Eglurhâd y chweched gorchymyn.

D. Beth a gynnwys y chweched gorchymyn?

A. Mae'n cynnwys yn gyntaf gwahardbiad Godineb, sef pechu gyda gwraig briod gwr arall. Oblegyd gannad oes dim yn y byd, a wneir mwy a gysfri am dano, yn nessaf at yr ennïoes, na'r wrdhas, a'r anrhydedd; am hynny yn nessaf at y gorchymyn sy'n gwahardd llofrudbi-aeth, rheswm da oedd wahardd y Godineb, sy'n dwyn odhiar dhyntion eu burdhas, a'u anrhydedd.

D. Pam y dywedaf och yn gyntaf.

A. Oblegyd gan fod y deg gorchymyn yn gyfreith o gyfiownder; yr yais ynddynt, yn gyntaf dim, yn gwahardd y cyfryw bechôda sydd

eggluraf

egluraf eu bod yn erbyn cyfiownder :
 a'r fath bechod yw Godineb . Ond
 er hynny yr ydis yn gwahardd yn ail,
 pâb math a rhywogaeth arall ar be-
 choda cnoddol ; megys Cyslegr-
 lwgr , sef pechu gyda dyn a gysse-
 grwyd i Dduw : Ymlofcach , sef
 pechu ynghyd ag un cyfagos o fewn
 gradha cerenydh : Di-flodeuad , sef
 pechu trwy halogi marwyn ddiwair .
 Gordherchiad , neu Aniweirdeb ,
 sef pechu ynghyd a merch rydh lygre-
 did , megys dyhirog o wraig weddw ,
 neu butten ; a rhywogaethau eraill
 dyhirach a phieidhiach , y rhay ni
 dbylid cymint a'u henwi ym-mhlith
 Cristnogion .

D . Er fy mod yn credu , mae
 canol y gwir yw hyn ol a dhyweda-
 sob ; etto da fyddbe gennyf dhenialh y
 gwreiddin a'r sylfaen , pam y mae
 Gordherchiad ag Aniweirdeb , yn
 bechod ,

Aug . q .
 71 . in
 Exod .

bechod, gan nad yw chwaith hynod
iawn, ag amlwg fod Aniweirdeb
symlig neu Ordherchiad yn gwnu-
ihur colbed, na cham-niwed i neb.

Ally Aniweirdeb a wahardbw-
yd ym mboob deddf, a chyfreith. Yn
y ddechfwr gyfreith naturiol, yn y
ddechfwr scrifennedig, ag yn y ddech o
râs. Wrth gyfreith natur, mae yw
gael, fel y mynne gynt y Patriach
Iuda, ydwy'n hoedl gwraig a elwid
Thamar, (a fuasse ei waudh, neu
ei ferch yn y gyfreith, dim ond am
idhi feichiogi, a hithe'n weddw.
Wrth yrbyn mae'n hawdh gweled,
fod dynion y pryd hynny, cyn rhoi
cifreith Moyles, yn gwybod, wrth
dbysc ag atbrawaeth natur; fod A-
niweirdeb yn bechod. Ar ol hynny

Deut. 23. ynghyfreith Moyles, yrydis yn gwa-
1. Cor 6. hardh Aniweirdeb mewn bagad
Gal. 5. fanna. Ag yn Epistolâ San Pawl,
Ephes 5.
1. Thes 4
Heb. 12.

yr ydym yn darlhein yn fynech, na
 chant i'r Aniweirdebydd i mewn i o-
 goniant Paradwys. Ag nyd gwir-
 nad yw Aniweirdeb symlig in-
 gwneuthur colbed, na cham niwed
 i neb; oblegyd mae'n perid colbed i'r
 wraig eihun, yr hon, wrth hynny a
 fydd gyfatgen i lawb, ag yn ddi-
 edda; Mae'n drygu, ag yn gwneuthur
 niwed mawr i'r plentyn, yrhon a
 enir yn fasterdyn, neu plentyn gor-
 dherch: Mae'n gwneuthur cam a
 Crist, Oblegyd gan cynbod ni igyd
 yn aelodau i Grist, mae'r neb a wnelo
 Aniweirdeb yn gwneuthur aelod
 Crig yn aelod i buttein. Ag yn ddi-
 wethaf, mae'n gwneuthur cam y'r
 Ispryd glân; oblegyd mae'n cyrrh ni
 yn demlau i'r Ispryd glân, ag felby
 mae'r neb a dhifwyno ei gorph a bu-
 dredhi Aniweirdeb, yn hollgi telm
 yr Ispryd glân.

2. 28. 16.

1. Cor. 6.

D. Ydiw'r

D. Ydiw'r chweched gorchymyn hwn yn gwahardd dim arall, ond rhywogaeth a'r pechod a ahwyddasoch?

A. Mae'n gwahardd hi syd pob aflendid arall, a fo'ndeny ni'u i'wrys dyn i Anlhadrwydh, Aniweirdeb, neu Odineb; megys y golweddug-serchaidh, yr a aflan ymgussanu, a'r cyffelyb; ag felby mae'n Harglwydd yn cyn dyscu yn yr Efe-gyl: lle i mae'n dywedyd (wrth egluro'r chweched gorchymyn hwn) fod y neb a edrycho ar wraig i'w drwg-chwenychu hi, gwedy godinebu a hi eusys yn ei galon. Ag am hinny, angenrhaid yw i'r neb a fynni mewn difriochelyd y cyfryw bechoda, fod yn dhyfal, ag yn dhi-escculyd, ar gadw ei bum-synhwy'r, yn cwrddig ei lygaid: yr hai ydynt megys trwy'r hai, y mae marwolacth yn

Mat . 5.

dyfod

dysod i mewn i'r enaid.

Eglurhâd y seithfed gorchymyn.

D. Beth y mae'r seithfed orchymyn yn ei gynnwys?

A. Mae'n cynnwys gwahardhiad lhedratta, sef cymeryd y da'fôn eidho dyn arall, yn erbyn ewllys y perchennog. Ag mewn pryd ag amser cyfadhas y gwahardhed Lhedrad, a'r ôl gwahardh Lhofrudhiaedh, a Godineb. Oblegydym-mblith holh bethu anwyl y byd hwn, yn nessaf at yr hoedl, anwylaf peth yw'r anrhydedh, ag yn nessaf at yr anrhydedh, anwylaf peth yw'r golud, a'r cywaeth.

D. Passawl modh y gwneir yn erbyn y seithfed gorchymyn hwn?

A. Mewn dau fodh enwedig, at yr hai y perthynant yr holh fodkion eraill: Y modh enwedig cyntaf, yw

dwyn yr eiddo arall yn dhirgelgud-
diedig; a'r modh hwn a elwir yn
briodol Lhedhrad. Yr ail modh en-
wedig, yw dwyn yr eiddo arall yn
gyhoedhys, trwy drais, fel y gwnant
y sawl a speilant ar fin ffordh, o'r
modh hwn a elwir Crib-dheiliad,
neu Drais-yspail. Ager nad yw'r
gorchymyn yn henwi ond y cyntaf,
gan dhywedyd; Na ledratta. Etto
fe a dheuelhir ei fod yn gwaharad yr
ail hefyd: oblegyd gwahardd y drwg
lheiad, yw gwahardd hefyd yn dhi-
amme, y drwg y fo mwy.

D. Pa bechoda y'r heini a
berthynant at ledrat, a speilio, sydd
waharadedig yn y gorchymyn hwn?

A. Yr hain yn gyntaf, pŵb tw-
ylh, a somiant, a wneler wrth brynu
a gwerthu, a'r cyffêlyb fargeinio, a
masnach. A'r hain a berthynant at
ledrat. Oblegyd bod y neb a wnelo'r

Aug. q.
17. in
Exod.

cyfrym

cyfryw dwylh, yn dwyn yn gudbie-
 dic odhiar ei gymydoc, mwy nag sydd
 dhyledys idho. Yn ail, pob usuriath,
 sef lhôg, neu occer a wneler wrth
 fenthygio arian, ne'u gwerth, tan
 ammod cael y nechwyn adref, gyda
 hyn a hyn ychwaneg o lôg. A hyn a
 berthyn at yspeilio, am fod y lhog yd-
 a'r ocrwr, yn gofyn yn gyhoedh fwy
 nag a fenthygiodh. Yn drydydd, yr
 holl golhedion a wneler i'r cymydog,
 er na bo'r neb a barodh y golhe a dim
 cywoethach o'i herwydd: fel pan fo
 dyn o'i fod yn lhosci ty ei gymydoc.
 A hyn a berthyn a nailhai at ledrat,
 neu at yspeilio, wrth fel y gwneler y
 golhed, tan gudh yntau yn gyhoedh.
 Yn bedwaredd, y sawl ni thalant, ag
 ni rodbant adref i'r cymydog, y peth
 y bont yn rhwymedig i'w dalu, a'i
 drefnu adref, a bechant yn erlyn y
 gorchymyn hwn, ag yr un ydiw yn

ei herwyd, a ddyw yn lhedrat; gan
 ei fod yn cadw, ag yn dal yn ei law yr
 eiddo arall, yn erbyn eiddoys y per-
 chennog. Yn bummed, mae'r neb a
 gaffo'r peth ag olhodh dyn arall wrth
 ei gadw idho eihun yn pechu'n erbyn
 y gorchymyn hwn. Dywedais y peth
 a golhodh dyn arall, obleg'd nyd
 ydychod gymeryd y pethu ni bont
 yn eiddo neb fel rhyddws neu faen
 gwerth fawr, y gapher ar lân y môr.
 Yn chweched, at ledrad neu speilio y
 mae'n perthyn perchennogi megys yr
 eiddo dyn eihun y peth y dylae fod
 yn gyffredin i fagad obleg'd speilio'r
 gyffredin rwydhydd hynny, neu ddyw yn
 odhiarnynt yn lhedrad y peth sydd
 eiddhynt.

D. Mi a chwenychwn gael gwy-
 bod, ydydd lhedrad yn bechod mawr
 gorthwom?

A. Pob pechod mawr, a elbir

yn

yn hydha ei alw yn bechod mawr, ag
yn orthrwm: am eu bod yn peri i
dhyr golhi'r bywyd tragwydhol.
Eithr hyn sidh megys priodawl i'r
lhedrad ei fod yn denu, ag yn lthithio
dyn i lawer mawr dhrwg. Ag fel hy
gwelwn fel y dygwyrddoddi i Sudhas,
am idho gymeryd megys yn eiddo
eihun, y peth a roesid i wasneuthu
rhaid cyffredineyn Harglwydd, a'r
Apostolion santaidd; adel o hono ei
hudo or diwedd i fradychu ei Athraw
santei thiaf. A'r ni a welwn beunydd
fel y bydd deilwyr arfer o ladh, dy-
nion nys gwelwn erioed o'r blaen a'u
llygaid, er na bo dim cas, na gelyn-
astra hynghint a nhwy; dim ond
er chwant medhu'r tippincywaeth a
fo centhynt. Ond ni bydd Duw arfer
o genhiadu i'r sawl a dhyc'o'r eiddo
arall ei fedhu chwaith hir. Ag fel-
hy Sudhas ar ol y brad, a ymgrogodh

eihun yn ebrwyd, ag ansynech y
dianc lheidr rhag y cebystr a'r croc-
pren or diwedd.

Eglurhâd yr wythfed
gorchymyn.

D. Beth yma'r wythfed gor-
chymyn yn ei gynwys?

A. Traetassom hyd yn hyn o'r
camma a wneir i'r cymyaog ar wei-
thredoech; ynawr ycaulynant y cam-
ma a wneir idho ar eiriau: ag am
hynny, yr wythfed gorchymyn sy'n
gwahardd camdystoliaeth: yr hwn
yw un o'r camma pennaf ag anfer-
thaf a wneir ar eiria.

D. Mi achwenychwon wybod
ydix yn erbyn y gorchymyn hwn
dhywedyd ffûg, neu gelwyd, heb
wneuthur niwed i neb.

A. Fe a dbigwyd dbyn d'y-
wedyd amgen na'r gwir, mewn tri
nodh; Y cyntaf trwy dbrygu ei gy-
mydog,

mydog, megys pan fo ayn gerbron
 vstys, neu ynâd, yn dda yn iystiolaeth
 yn erbyn un arall, sef dharfod idho
 ledresta, neu ladb celain, trwy wy-
 bod yn ahigon yspys, nad yw hynny
 wir, a hwn elwir; Celwydh dry-
 gawl maleutys. Y rail, trwy gyn-
 borthwyo'r cymydog, fel pan di y-
 wetto dyn i escusodi, i achub, a gwa-
 red ei gymydoc rhag rhyw berigal:
 A hwn a elwir: Celwydh Cym-
 wynafel. Y trydydd, heb wneithur
 idho na drwg, na da, sef trwy dhy-
 wedyd peth di-les di-niwed, y fo
 amgen na'r gwir; a hwn a elwir Cel-
 wydh gwagawl, segurlhyd. Y
 cyntaf o'r modhion hyn, yw'r prio-
 dawl wahardhediz wrth y gorchy-
 myn hwn: Canys hwnw sydd dystio-
 laeth nyd celwdhog yn unig, ond ar
 gam hefyd, ag anghysion. Y dhan
 eraill er nas cynhwrsant dim anghy-

Aug. lib
contra
mendaci-
um.

siownder, ag nad ydynt bechoda mor
anferth a'r cyntaf; etto er hynny,
gwir bechoda ydynt, or hyn thiaf
madheul. A'n am hynny, er dim a
fo, nyd yw rydh dywedyd celwydh.

D. A gymwys y gorchymyn hwn
dihim arall, ond gorafun y celwydh?

A. Mae'n gymwys tri rhywo-
gaeth arall o bechoda a wneir a'r ta-
fod, ag a elhir eu denialh tan hennu
Cam-dystiolaeth; a'r hain ydynt,
Gwarth, neu Wradwydhiad;
Cyffwyn, enlhib, neu dhrwg
absen; a Rhegu, neu Felhdithio.

D. Beth yw Gwarth a Gwra-
dwydhiad.

A. Gair dirmygys angysion, a
dhyweder er ammarb ar gymydoc:
megys dywedyd wrtho ei fod yn an-
galb, gwan ei synwyr, gwadl, di-enw
da, a'r cyffelyb. A bod y cyfryw air
yn bechod gorthrwm, pam dhyweder

y gair

y gair ar fedr cythrudho dyn, a gwneuthur idho gam, mac'n Achubwr yn yr Efengyl sanctaidd yn dangos; lle i mac'n dywedyd, fod y saml a alwae ei gymydog yn ffol, neu yn fyddi, yn euog o dan uffwrn. Dywedais pan dhyweder y gair ar fedr cythrudho dyn a gwneuthur idho gam. Canys pan dhyweder yr un gair mewn cethwair, neu er mwyn rhybydd a cherydd, fel y dywedant y rhieni weithiau wrth eu plant, a'r Athro wrth ei dhyfscybillion, heb fedhwl eu drygu, na gwneuthur udhynt ddim cam, yno nys gwarth, na gwradwdhiad yw, na phecod chwaith, odhigerthysgarfdd idho fod yn bechod madheuol.

D. Beth yw Cyffwyn, neu dhrwg Absen?

A. Cyffwyn neu dhrwg Absen yw dwyn odhiar y cymydog ei

enw da, drwy dhywedyd rhyw dbri-
 gioni am dano: a hynny a wneir,
 naill ai trwy deuru rhyw dhrwg, yn
 gelwddhog, neu trwy anirgetu, dat
 gudbio, a manegu'r gwîr-dhrwg cy-
 frinachawl, gan beri idho golhed ar
 hynny o'i enw da, a'i gymheriad,
 gyda'r sawl ni wydhent dhim odhi-
 wrth y pechod. A'r drwg-absen hyn
 sydd aml, ag arferol trosben ym-
 mhlith dynion, ag y mae'n bechod
 gorthrwm, peryglys. Oblegyd anwy-
 lach yw'r enw da, na chywaeth, ie
 peth anwyllach yw gan lawer vn, ei
 enw da; na'i enioes. Ag am hynny
 mowr-dhrwg yw veri idho ie golhi. A
 chida hynny, lle mae hawdd cael i
 dhryga eraill gyfaredh, a medhi-
 giniaeth; vn o'r pethen anhowsaf yn
 y byd, yw ail-drefnu i dhyn ei enw
 da: Ag etto maer sawl a'i dŵg odhiar
 ei gymydog, drwy dhrwg-absen; yn
 rhwymedig

rhwymedig i'w ail-drefnu idho arachefn. Am hynny cyngor hyles, a buchol yw dywedyd y goreu bôb amser am bawb; phryd ni bo dim da i'w dhywedyd, tewi.

D. Beth yw rhegu a melhdithio?

A. Rhegu yw rhoi rhyw felhdith i'r cymydog, megys dywedyd Melhdith idho; neu d'ymuno ag erchi dyfod idho amryw rywogaethu o feldithion; megys dywedyd: Deled it y drwg a'r arwg. A'r rhegu hyn syâb bechod o'r gorthrym if, pan dyfo alhan o gâs, a phryd y bo dyn yn dymuno a gwir cwllys ei galon ar ddisgyn or dryga hynny ar y cymydog: Ond pan dhigwydho i'r rhcgfa fod heb gâs, ag heb fod y galon yn chwenych idho'r drwg, y bo'r tafod yn ei grybwylh, nail ai meron celhwair, neu oran body ta-

fod

fodyn lhithrig, neu mewn rhyw dhi-
gofaint bach disymwth, megys yn
amryfus yn dianc alhan o'r geneu,
hedfa'r dhal ar y gair a dhyweder,
mae'n lhai'r drwg: Ond etto'n dhrwg
bôb amser am na dhyle dhyfod alhan
o enau Cristion (yr hwn sydd an-
fodh-fâb i Dhuw) dhim ond ben-
dithion.

Eglurhâd y nawed gorchymyn.

D. Beth y mae'r nawed gor-
chymyn yn ei gynnwys?

A. Mae'n gwahardd chweny-
chu gwraig y cmydog; oblegyd er
gorafun y Godineb yn y chweched
gorchymyn, mynne Duw er hynny,
wahardd o'r neulthu, i dhyn chwe-
nyc' y Godineb, i dhangos fod pob
un o'r ddaew yn bechod.

D. Mîa debygwn nad ydis yn y
gorchymyn hwn, yn gwahardd i

Wraig

Wraig chwenychu Godineb gyda
gwr priod gwraig arall; ond gora-
fun yn unig i wyr chwenychu'r Go-
dineb a wneir gyda gwraig gwr a-
rall, gan ei fod yn dywedyd. Na
chwenych wraig dy gymydoc.

A. Nyd gwir: Oblegyd yr ydis
yn gorafun Godineb i'r wraig, cy-
stal ag i'r gwr. Canys er bod y gor-
chymyn yn dywedyd. Na chwe-
nych wraig dy gymydog, er hyn-
ny y peth yr ydis yn ei dhywedyd
wrth y gwr, sydd raid ei dheuath,
fod yn ei barablu hefyd wrth y
wraig; am fod y gwr megys y go-
didocaf, yn cynwys y wraig. A phob
dyn a wyr, fod Godineb y wraig yn
wrthunach, ag yn warthusach, o'r
lheiaf yng-olwg y byd: nag ydych-
dineb y gwr, fel y mae rhinwedd
Diweirdeb a lhednefrwyd, yn
heudhu mwy o glod, mewn gwraig,
nag

nag mewn gwr. Wrth hynny gan fod yn wahardhedig i wr, chwenychu gwraig ei gymydog; di-ame yw fod yn wahardhedig i wraig, chwenychu gwr ei chymdoges.

D. Chwi a dhywedaf och uchod, fod yn gorafun pob rhywogaeth arall o bechoda cnowdol, wrth wahardh o gorafuny Godineb. Mi a chwenychwn wybod, a'r un cyffelyb sydd i ni i'w dheuallh am chwenychu.

A. Nyd amme nad ydis wrth wahardh chwenychu Godineb, yn gorafun befyd chwenychu Gordherchiad, a phôb Aniweirdeb arall, ag Anlhadrwydh. Oblegyd yr un rheswm sydd am yr holl bechoda hynn.

D. Mi a chwenychwn gael gwybod, ydiw pob chwenychu gwraig gwr arall, yn bechod, er na bo'r

ewlbys

ewlhys yn cytuno ag yn cydsynnu a
gwyn y cyfryw dhryg-chwant.

A. Mae San Gregor y Pâp, yn
rhoi i ni hyn o dhysc fod tri gris,
neu dair gradh yn y drwg chweny-
chu: Y gyntaf yw Lhith, yr Annog,
neu Echrys; Yr ail, Deleithiad,
neu Ymdhyfyrwch; Y drydded,
Cyd-syniad, neu Gytundeb yr
ewlhys. Lhith yw, pan fo'r cythreul
yn gwothio i mewn, rhyw fedhwol a-
niweir, i fynwes y galon; gyda'r
hwn fedhwol, y bydd arfer o dhysod
fel cefailh, yn gynglyn, megys de-
chreuad disymwth o'r drwg-chwe-
nychu. Ag os y Lhithiad hyn a
wrthwynebir yn gyflym ddi-aros, yn
y modh nas cerheudho gyfwrdd a
dim o'r Ymdhyfyrwch, nyd yw'r
dyn yn pechu dim, ond yn hytrach
yn rhyglydhu gerbron Duw. Eytbr
os y Lhith a'r echrys, a geiff gennad

S. Greg.
respond.
ad q.
Aug. cap.
ultimo.

i nynnau,

i nynnu, ag i fyned rhag ddi yn dan-
 lhyd, heb ei diffoddi, nys dyfodi beth
 cnowdol Ymdhyfyrwch, a delei-
 thiad ; ag etto heb Gydsyniad, a
 chyflawn Gytundeb y rheswm, a'r
 ewllys : y pryd hynny nyd yw dyn
 yn dianc heb ryw bechod madheuol.
 Ond os y Llith a'r dyfyrwch a
 gânt unwaith Gydsyniad, a chyfl-
 lawn Gytundeb y rheswm, a'r ewl-
 llys, drwy fod y dyn yn gweled, ag
 yn dal ar y dyg-beth, y bo'n ei fe-
 thwol, a'i chwenychu, ag etto o'i
 wir fodh yn ewl' ysgar ymaros yn y
 cyfryw dhrwg-chwenychied ; dyna
 f'n pechu pechod marwol. Ag fel
 dyna'r peth a wahardhed yn briodol
 yn y gorchymyn hwn.

Eglurhâd y degfed orchymyn.

D. Beth y mae'r degfed orchy-
 myn yn ei gynnwys ?

A. Mae'n

A. Mae'n gwahardh chwenychu da bydol o'r eidho rhai eraill, yn gystal y di-gynyrchol, megys eutai, a'i tiroedh, a'r cynyrchol; megys eu haur, a'u harian, eu anifeiliaid, eu ffrwythydh, a'r cyffelyb beithen eraill. Ag fel hyn y cyfloxonir cyfiowndra perffeith, pryd nys gwnelom gam-nixed i'n cymydog, nag a gweithred, nag a gair, nag a drwg fedhwl, neu dra-chwenychu.

D. Vn peth sydd anian ryfedd gennyf, gan ddarfodi Dhuw orafun, a gwahardh Lhofrudhiaeth Godineb, a Lhedrad; pahan nas gwahardhe chwenychu'r Lhofrudhiaeth, megys y mae'n gwahardh chwant y Godineb a'r Lhedrad.

A. Y rheswm yw hyn; am na bydd dyn arfer chwaith mynech o chwenychu ond y peth a fo â'r dhuw yn idho ryw dhaeoni, neu o'r hyn

lheiaf rith daeoni; ag felby chwe-
 nych dyn y Godineb, am ei fod ar
 dhwyn idho dhyfyrwch: fe a chwe-
 nych y Lhedrad, am ei fod ar dhw-
 yn idho elw. Ond y Lhofrudhiaeth
 a'r lhadh celain, ni dhwg dhaeoni
 yn y byd: ag am hynny, nyd ydis ar-
 fer o'i chwenych er ei fwy ei hun;
 ond yn unig er mwyn godhioes y
 Godineb, neu'r Lhedrad, neu ryw
 dhwg amean arall, y bo dyn yn ei
 chwenych. Am hynny erbod chwe-
 nychu Lhofrudhiaeth, yn bechod
 anferth; er hynny, ni welodh Duw
 fod yn rhaid ei orafyn ar eiben ei
 hun, rhag hysedd oedh dhenall ei
 fod yn wahardhedig, wrth wahardh
 y Lhofrudhiaeth ei hun. Duw be-
 fydd wrth glori'r drws rhag tra-chwe-
 nychu difyrwch, ag elw; a gauodh
 allan chwant y Lhofrudiaeth; yr
 hwn nys chwenychir chwaith my-
 nech,

nech, ond naillb' ai i gael rhyw ebo
bydol, new dhyfyrwch.

D. Mi a chwenychwn gael gwy-
bod, pam na weled erioed wrth gy-
freithia dynion, orafyn chwenychu'r
drwg, fel y gwelir ei fod yn wahar-
dhedig wrth y gyfreith hon or eiaho
Duw.

A. Y rheswm o hynny sydd e-
glur: Oblegyd nad yw dynion (er eu
bod yn Bapa, neu Emerodrwyr) yn
canfod y galon odhimewn, ond y
pethen odhialban yn unig; am hyn-
ny nys galhant na barnu'r medhy-
lia, a'r chwanta, na'u cerydhu. Ag
felhynyd gwiw, na gwedhol-udhynt
ymyrryd a'u gwahardh. Eytir Duw
yr hwn a fedr dharlhein calon pob
dyn, a dhichon gerydhu y drwg fe-
dhylia, a'r trachwantu; ag o her-
wydh hynny, mae fe'n ei gyfreith
santaidh yn eu gwahardh.

Eglurhâd Gorchmynion yr
Eglwys.

PENNOD. 7.

D. **H**EBLAW Gorch-
mynion Daw, mi a
chwenychwn gael gwybod, oes gorch-
mynion eraill yn y byd sydd raid eu
cadw.

A. Oes gorchmynion yr Eglwys;
sef y rhai hyn.

1. Gwrandu'fferen yn gyndry-
chol lhei i bo, bob gwyl gorch-
mynedig.

2. Ymptydio'r Grawys, y Cat-
goria, a phôb noswyl gorchmy-
nedig, ag ym wrthod a chig y
Gwener a'r Sadwrn.

3. Cyffesu o'r hyn lhei af vn-
waith yn y flwydlyn.

4. Cymuno, o'r hyn lhei af
ynghylch

Y Gwe-
ner sydh
ympryd
hefyd, lhei
bo'r arfer
yn rhwy-
mo, fel
yn Lho-
gr' a
Chymru.

ynghylch y Pasc .

5. Talu degymæ i'r Eglwys .

6. Na wneier neithiar priodas
ar amseroedh gwahardhedig, sef
o'r Sûl cyntaf yn Adfent, neu
dhechreu'r Grawys gayaf, hyd ar
ol yr ystwyth . Ag or dythwn
cyntaf o'r Grawys, sef Mercher
y Ihudw, hyd ar ol y Pasc by-
chan .

*Ond nyd oes yn fy-mryd adrodd
dim ychwaneg ynawr o'r gorchmy-
nion hyn, am eu bod yn haddu eu
deualh, ag am fy mod yn amcanu
treuthu peth o'r Offeren, o Gyf-
fes, a Chymun, ag o'r Ymryd
hefyd, pan ddelom i grybwyl, ag i
sôn am y Sacrafenne santaidd.*

Eglurhâd y Cynghorion
Efangylawl.

PENNOD. 8.

D. **Y**R wyf yn chwenych
cael gwybod, os oes heb
law gorchmynion ein Harglwydh rai
cynghorion gwedi idho eu rhoi, tuag
at fyw yn berffeithiach.

A. Oes, fagad o gynghorion
santaidh, byles, a chynorthwyaol
tuag at gadw'n berffeithiach y
gorchmynion; ond y rhay pennaf yw
tri, sef Tylôdi'wlhysgar, Dyweir-
deb, ag Vfudhdod.

D. Pafodh y calhynir y cyn-
gor o Dylôdi?

A. Trwy fod odhyn heb fedhu
dim bydol ar ei helw, ar ol idho fan-
nu i'r tylodron ei holdi-ha byd, neu
eurhodhii fod yn gyffredin i'r Cy-

fen:

fen : Canys math ar rannu da i dy-
lodion , yw gwneuthur felby . A'r
cyngor hwn a dhyscodh Grist i ni ,
nyd yn unig ar eiriau , ond trwy ei
saml eihun ; a'i dhilyn a wnaethont
yr Apostolion santaidd , a'r bolh
Gristnogion hefyd , oedhent yn byw
yn Hierusalem , neu Gaerselem , yn-
nechreuad y gyssefin Eglwys . Ag i
orphen yr bolh rai o grefydd ydynt
yn gwneuthur adhunod ganlyn y
cyngor hwn o Dylôdi'wlhysgar .

Mat. 4.

D . Pafod y canlynir y cyngor
o Dhiweirdeb ?

A . Trwy ymroi o fod yn dhi-
wair yn oestadol , gan ymattal , ag
ymwrthod , nyd yn unig a phechoda
cnowdol , ond a phriodas hefyd . A'r
cyngor hwn hefyd , a dhyscodh cyn
Harglwyddi ni , ar air , ag a'i sampl
ei weithred : a'i dhilyn a wnaethont
yr Arglwyddes Fair , Siôn Fedy-

Matt. 19 .

dhior, a'r holh Apostolion ar ol i
Grist engalw nhwy i swydd yr Apo-
stoliaeth. Ag ar eu hól nhwyth a, yr
holh rai o grefydd, sym gwneuthur
adhuned ar bennig o'r un peth, a'r
holh Eglwyswyr a fo ganthyni gys-
segr-lanvraha.

D. Pa fodd y canlynir y cyngor
o Vfudhdod?

A. Trwy ymwort bod o dhyn a'i
farn, ag a'i wlbys eihun; gan ga-
nu'n iachudhyni, dros fyth(yr hyn
a elwir yn yr Efengyl ymwadu o
Mart. 16. dhyn eihunan) a'i ossod eihun i fyw
tan ewlbys ei bennaeth, ym-mhob
peth ni bo'n erbyn Duw. A'r cyngor
hwn a dhyscodh Achubwr y byd i ni,
nyd yn unig ar eiriau, ond trwy ei
sampl hefyd; gan vfudhau i'w dâd
tragwyddol, ym-mhob rhyw beth; a
byw pan oedh yn fachgen, tan v-
fudhdod i'w Fam, ag i Sant Ioseph;

yr hwn yr oedbid yn ei gyfrin yn dād
idho, am ei fod yn briod a'r Arglwy-
dher Fair; er nad oedh ef wir dād
idho ddim, gan ei eni fofam oedh
Forwyn bur-wryf bob amser. Agfel
dyna'r trydydh cyngor y mae rhai o
grefydd yn ymrwymo eibunain ag
adbaned o'i gadw.

Luc. 2:

D. Paham y mae tri cyngor
enwedig heb fod y chwaneg?

A. Am fod y cynghorion enwe-
dig yn gwasneuthu i orchfygu, ag i
dhadwreidhio rhwystron perffeidh-
rwydh, sef rhwystron Cariadper-
ffeith: A thri rhwystr arbennig
sydh, sef, Serch ag awyddhiidha'r
byd; yr hwn a orchfygir, ag a dha-
dwreidhir drwy Dylodi: serch
neu chwant dyfyrwch cnow-
dol; yr hwn a orchfygir, ag a dha-
dwreidhir drwy Dhiweirdeb: serch
ag awyddh anrhydedh, a gal-

lhued ; yr hwn a orchfygair , ag a
 dbadwreidhir drwy Vfudhdod. Gy-
 da hynny , ganna fedh dyn ond tri
 mathar dhaeoni ; sef Enaid , Corph ,
 a Golud bydol : wrth roi i Dhuw
 ei Olud , drwy Dylodi ; ei Gorph
 drwy Dhiweirdeb ; a'i Enaid ,
 drwy Vfudhdod ; mae'n aberthu i
 Dhuw , hyn oll sydd ar ei helw : Ag
 felby yn ei dharparu eihun i gerheu-
 dbyd perffeidrwydh Cariad-per-
 ffeith , yn y modh goreu sydd bosibl ,
 a galhadwy yn y byd yma .

Eglurhâd Sagraffenneu'r lan
 Eglwys .

PENNOD . 9 .

D. **D**Yscais trwy radeyn Har-
 glwydh , dair o'r rhanna
 pennaf i'r Athraweth Gristno-
 gawl : Mae'n ôl i chwi eglurhan'r
 bedwaredd ; yr hon (os da fynghôf)

(y'n

fy'n cynwys 7. Sagrafen yr Eglwys.

A. Hyles iawn, abuahol yw rhan hon o'r Athraweth: ag am hynny, da gwedbe i chwi, ei dyscu hi, yn dhyfal trosben, ag yn dhyfcentulus. Gan hynny, rhaid i chwi wybod, fod yn yr Eglwys drysor mawr o'r Sagraffenneu fantaidh, drwy rym, a rhinwedh yr bairn, yr ydym yn cael Grâs Duw, ag yn ei chadw, a'i chwanegu; ie ag yn dyfod o hyd i'w chael hi ailwaith, wedi digwyddo i ni ar eyn bai cynhunain ei cholhi. Am hynny, yr wyf ar fedr eglurhau i chwi; Beth yw Sagrafen? Passawl vn sydh o bonynt? prwy a'u trefnodh? ag ymbelth bethau eraill; a chweddi hynny, egluraf bob vn o bonynt ar ei phen eihunan.

D. Dechreuoch iithau yn enw Duw egluro i mi. Beth yw Sagrafen? Canys mawr yw fy-mlys am gael de-

ualh

Cone .
Trident.
praf.
Ieff. 7.

ualh hynny.

Chryf.
hom. 83.
in Matt.

A. Dirgeledb gyssagr-lân y
Sagrafen, drwy'r hon y mae Duw
yn rhodhy i ni ei rās; gan gyndry-
choli, rypresennu, a gossod gerbron
eyn golwcy dirgeleffeith, a'r gwaith
y mae Gras yn ei weithio odhimeŵn,
yn yr enaid. Oblegyd pettem-mi yf-
prydion heb gyrph, megys y mae i
Angylion, Duw a rodhe ei rās i ni yn
yspyrdol. Ond gan eyn bod wedi eyn
cyfonsodi o enaid a choroph, am hyn-
ny mae Duw mewn modh cyfadha
i'n natur ni, yn rhodhi i ni ei rās
drwy gyfrwng gweithredoedh cor-
phoral yr hai (fel y dywedais) sydd
gyda hynny, drwy gyffelybiaetha
corphoral, yn egluro i ni waith ag
effeith grās odhimeŵn. Megys, er
sampl, y Bedydh fantaidh, (yr
hwnyw un o Sagrafenneu'r Eglw-
ys) a wneir trwy wlychu, neu ol-

chi'r

chi'r corph, a thrwy henwi hefyd y
Drindod santeidhïaf: Trwy gyfrwng
y dedhfaol olchiad hynny, mae i
Duw yn rhoi ei rās, ag yn ei gossod
hi o fewn enaid y dyn a fedyddhier:
gan dhwyn i ni ar dheualh, mae me-
gys ag y mae'r dwsr hwn yn gol-
chi'r corph, felh y mae grās yn gol-
chi ag yn glanhau'r enaid odhiwrth
bob pechod.

D. O deulhais i yn iawn; tri
pheth sydd angenrhaid i wneuthur
Sagrafen; Yn gyntaf ei bod yn Ce-
remoni, neu dhedhfaol wcithred
olygawol; Yn ail, bod o Dhuw yn ba-
rod i roi grās, drwy gyfrwng yr un-
rhyw; Yn drydydd, bod cyffelybiaeth
rhwng y Ceremoni, neu'r dhedhf,
a gwaith, neu effeith grās: modh
y galho'r Sagrafen gyndrycholi ag
arwydhocan odhialhan, yr un gwaith
gras odhimewn.

A. Odieth

A. *Odictb yw deualh felhy,
mae i chwi i'w wybod o chwaneg,
fod Saith o'r Sacrafennu hyn : sef*

Conc.
Tr. d. fess.
7. can. 2.

1. Bedydh.
2. Chrysm neu Fedydh-Escob.
3. Sagrafen yr Alhor.
4. Pænyd, neu Gyffes.
5. Olew, neu'r Eneiniant olaf.
6. Vrdhæ.
7. Priodas.

*I rheswm o'u bod yn Saith; yw, am
weled o Dhuw yn dha, idho fyned
rhadho i rodhi'r enios ysprydol, me-
gys ag y mae'n arfer. o roi'r enioes
corphorol. Ag am eunioes y corph,
Yn gyntaf, mae'n rhaid Geni; Yn
ail, rhaid yw Cryfhau a chyny-
dhu. Yn drydydd, mae'n rhaid
wrth Borthiant, a chynaliad. Yn
bedwerydd, o digwydd cael brŵ, neu
glefyd, mae'n rhaid wrth Fedhigi-
niaeth.*

naeth, a chyfaeddi ail drefnu'r
 iechyd. Yn bummed, pan fo achos i
 ymladd, mae'n rhaid wrth Arfæ. Yn
 chweched, mae'n rhaid wrth Reo-
 lwyr, a Lhywodraethwyr, i ly-
 wodraethu'r sawl a aned, ag aethont
 yn gryfion. Yn seithfed, rhaid yw
 bod Rhai i gymeryd gofal am
 aml-hau y dynol-ryw: Oblegyd
 oni bae fod rhai eraill yn dyfodi'r
 byd, yn lhe'r sawl sy'n meirw, buan y
 darfydd am genhedlaeth dyn. Felhy
 o ran yr enioes ysprydawl; Yn gyn-
 taf, rhaid yw Geny grâs Duw y-
 nom, a hynny a dhigwydd drwy Fe-
 dydh; Yn ail rhaid i'r Gras hyn
 Gynyddu, a chael Ymgryfhau, a
 hynny a geir drwy'r Crysm, neu
 Fedydh-Escop; Yn drydydd rhaid
 i'r Grâs gael Porthiant, a Chyn-
 haliad; a hynny'geir drwy Sacrafen
 yr Alhaur. Yn bedwerydd, rhaid

yw Ail-argelho grâs, pan dhi-
 gwydho i ahyn ci choibi, a hynny a
 wneir drwy Fedhiginiaeth Pænyd.
 Yn bummed yn ing yr Anga, ngen-
 rhaia i ahyn fod yn Arfog, yn erbyn
 y gelyn vssernawl: yr hwn a fydd y
 pryd hynny, yn bryssurach nag un
 amser arall, i daro'n dost yn cyn her-
 byn; ag Arfog a fyabwn drwy'r
 Olew, a'r Eneiniant olaf. Yn
 chweched, wrth raid oedh fod yn yr
 Eglwys, ryw dhynion i'n Cyfarwy-
 dho ni mewn buchedh ysprydawl,
 ag i'n Lhywodraethu; a hynny-
 g i'r drwy Vrdhæ: Rhaid hefyd oedh
 fod yn yr Eglwys rai a gymereant O-
 fal fantaidh, am aml-hau dyni-
 on, i gael felhy chwanegu rhifed i'r
 Cristnogion; a hynny a wneir drwy
 Sagrafen Priodas.

D. Pwy a dhychmygodh, ag a
 drefnodh betheu mor rhyfedhawol?

A. Y

A. Y Sacrafenneu rhyfedhawl
hyn nys galhe neb eu dychymig, ond
y docibineb nefawl; na neb eu tref-
nu, a'u darparu, ond Duw eihun,
yr hwn pia rhoi Grâs. Ag felhby
Crist cyn Harglwydd ni, yr hwn sydd
Dhuw a Dyn, a'u dychmygodh nhwy,
ag a'u trefnodh. Heb law hyn, me-
gys rhyw bibelbau yw'r holh Sacra-
fennæ, trwy'r hainy gofera attomi-
râd, a rhinwedd dioddefaint yr vn
Crist. A di-amme yw na eith neb
fod yn gyfranog o drysor, a ffrwyth
dioddefaint Crist; ond trwy'r mo-
dion, a'r cysfryngau, a drefnodh, ag
a dharparodh Crist eihun.

D. Gwych a sydd gennyf wy-
bod oedh Sacrafennæ yn y byd, yn
amser yr hên Destafen; a pheth oed-
hent, ai bod mor oadidawg ag ydiw
eyn rhai ni.

A. Yr oedh yn yr hên Destâfen

P.

fagad

Conc.
Trid. sess.
7. can. 1.

Cone.
Taid. feli.
7. can. 7.
Aug. ep.
116.

fagad o Sacrafennæ; ond bod rhagor rhwng cyn rhai ni a'r heini, mewn pedwar peth. Yn gyntaf, yr oedh yn fwy yr hifedi o honynt, nag rhai ni. Yn ail, yr oedh anhowfach eu cadw, a'u harfer; nag ydiw arfer, a chadw cyn rhai ni. Yn drydydd, yr oedhent yn dywyllhach, ag felhy yn an-amlach rhai a dheualhteu beth yr oedhent yn ei arwydhocau, lhei mae arwydhâd cyn rhai ni mor eglur, ag y galho pob dyn ei dheualth. Yn bedwerydd, nyd oedh yr heini yn rhoi Grâs, fel y gwna cyn rhai ni, ond yn unig yn rhag-dhangos, ag yn rhoi adhewid o'r Grâs oedh i ddyfod. Ag felhy mae'n Sacrafennæ ni y llawer godidocach, gan eu bod yn rhai eu rhifedi, yn howfach, yn eglurach, ag yn fwy eu rhinwedd, nag oedh yr heini.

D. Da hefyd a sydhe gennyf
wybod,

wybod, pa un ym-mlhith cyn sayth
Sacrafenneu ny, yw'r mwyaf oll
a'r godidocaf.

A. Mawr a godidawg ydynt
eugyd, ag etto pob un o honynt sydd
genthi fowredh, a godidowgrwydh
priodol idhi hun. Godidocaf oll a
mwyaf, yw Sacrafen yr Alhawr;
am ei bod yn cynwys o'i mewn A w-
dr gras, ag Awdr pob daconi, yr
hwn yw Crist cyn Harglwydh. Ond
os sôn, pa un reitias wrthi; angen-
rheitias ydynt Bedydh, a Phænyd.
Os sôn am oruchasiath y sawl alhant
drin y Sacrafenneu, godidocaf
rhai ydynt Chrylma, neu Fedydh-
Escop, ag Vrdha. Am na dhichen
neb yn gyffredinol, ond Escop drin,
arhodhi'r un o'r hain. Os sôn am
eu howsedh, howsaf un ei derbyn,
yw'r Olew; am fod yn madhe pe-
choda trwy hôn; heb flinder panyd.

Os son am yr Aiwedh o câd, mwyaf,
a goaidoca, yw Priodas; am ei bod
yn arwydhocau y cwlwm diogel, a'r
undeb cyfymwasc. sydd rhwng Crist,
a'r Eglwys.

O'r Bedydh.

D. Dechreuoch (o rhynga fodh
ichwi) eglurhau'r Sagrafen gyn-
taf, ag yn gyntaf peth, dywedoch i
mi hyn, pahan y gelwir hi Bedydh?

A. Yr hennu hon Bedydh,
sy'n goferu o air groeg yn arwydho
golchiad; A'r lan Eglwys a welodh
yn dda arfer o'r gair hon, am fod yr
ennu, a'r gair Golchiad, yn rhy
sathredig, gan fod yn ei arfer beu-
nyddi arwydho pethen o'r gwaelaf.
Ag am hynny er mwyn cael o'r Sa-
grafen hon hennu priodol, a'i hadna-
bod yn welh a'i pherchi, hi a alwed
Bedydh.

D. Beth sydd angenrhaid i
wneuthur

Wneuthur Bedydh?

A. Tripheth o'r hyn leiaf, sydd mor angenrhaid na elhir mō'u hepcor, a deli wch arnynt yn grâff i'w dyscu; Canys medon ymbelth dhamwein, a chyflwr o angen, pob rhyw dhyn a wasnaetha i roi Bedydh; fel y danosaf ar fyrder. Ag am hynny, da i bawb wybod pa fodd y mae ei wneuthur. Y gyntaf peth, mae'n rhaid cael gwir dhwfr naturiol; ag a hwnnw gwlychu, neu drochi'r dyn a fo i'w fedydio. Yn ail, yr un cyfamsfer, ag y gwlycher y dyn a'r dwfr, rhaid yw dywedyd y geiriau hyn: Yr wyf yn dy fedydio dy, yn enw'r tād, a'r mab, a'r yspid glân. Yndrydydh, mae'n rhaid i'r dyn a fo'n rhoi, neu'n gwnneuthur y Bedydh, fod yn ei fryd fedydio, sef rodhi, neu wneuthur y Sacrafen, a drefnodh ag a dharparodh Crist, ag y

mae'r Eglwys yn ei harfer, a'i rhoi,
 pryd y bo hi'n bedyddio. Canys o
 bydhe heb dhim ym-mryd y dyn a
 wnae'r weithred hon, ond celhwair,
 neu olchi ymeith ryw fudredhi'r
 corph yn unig, y pechod a fyddhe or-
 throm, a'r truan o dhyn, a fyddhe
 heb gael y gwyr Fedydh.

D. Pabeth y mae'r Bedydh
 yn ei weithio?

A. Tri effeith, neu dri math
 o betheu. Yngyntaf mae'n adnewy-
 dhu dyn, yn berffeidhiol, drwy redhi
 rhâd, a grâs Duw idho, drwy'r hon
 y mae fe'n dyfad o blentyn i dhiawol,
 i fod yn blentyn i Dduw, o bechadur,
 i fod yn dhy cysion; ag yn glanhau'r
 enaid, nyd yn unig odhiwrth holh
 frycha pechod, ond ei gwared hefyd
 odhiwrth holh boena uffern, a phur-
 dan; yn cyfryw fodh ag y cae dhyn
 fyned yn ddi-aros i'r nef yn unig,

pe digwythe idho farw yn dhisym-
 wrth ar ôl cael y Bedydh, megys a
 phe buasse heb pechu dim erioed. Yn
 ail, mae Bedydh yn gadel yn yr e-
 naid, fath ar nôd-arwydh ysprydol,
 yr hwn ni elhir byth i dynnu ymeith;
 ag wrth hwnnw y bydh hynod yn
 dragwyddol, ei yn y sawl a elont i of-
 fern, gael o'r dyn hwnnw Fedydh,
 a'i fod ef vnwaith yn vn o dbefaid
 Crist; fel yr adweinir yn y byd hwn,
 ag y gwyddis, pwy pia'r ceithion,
 neu'r anifeiliaid, wrth nôd, a marc y
 perchennog. A? fel dyna'r achos,
 pahan na eith dyn gymeryd Bedydh
 ond vnwaith, am nas gelhir fyth
 mo'i golhi, gan fod effeith a nôd o
 waith y Bedydh, yn oestadol yn aros
 megys wedi ei stampyddu, a'i fathu'n
 yr enaid. Yn drydhydh, mae dyn drw-
 y'r Bedydh; yn dyfod i mewn i'r E-
 glwys, ag yn gyfrannog o'i holl dha-

coni hi, fel plentyn o'r eiddo'r lân Eglwys, ag y mae'n prysfessu bod yn Gristion, a bod yn barod i ufudhau i'r sawl sy tan Grist, yn lhywodraethu'r Eglwys.

D. Pwy pia'r swydd, neu i bwy perthyn yn briodl ro'r Bedydh?

A. Mae'n peth I'ffeiriad wrth ei swydd, yn enwedig i'r sawl a fo a chŵr encidiau ar eu ddrilaw. Ond lle ni bo'ffeiriad, e berthyn i Dhia-gon: ag mewn angen mawr, sef pan fo dyn mewn perigl o farw heb Feddydh, mae'n perthynnu i bob rhyw dhyn rodhi Bedydh; prwy yn bynag a fo'n y fan, ai'ffeiriad, ai lhyg; ai gwr, yntau gwraig; ond trwy gadw bob amser hyn o drefn, ag ordr dda, na feddybio gwraig, na merch; o bydh gwr, neu fâb, iwo gael, na lhyg yngwydh gwyr Eglwysig; ag ym-mblith yr Eglwyswyr, yr issaf ciradh o

Vrdha,

Vrdha, a rydh le i'r uchaf.

D. Go-ryfedh genaysf, fod yn rhoi Bedydh i blant newydd eni, y rhai ni wydhant dhim odhiworth y peth y maent yn ei gymeryd.

A. Mac Bedydh mor angenrhaidd, na eilh neb fyned i'r nefoedh heb ei gymeryd, neu o'r hyn lleiaf ei dhymuno: a chan fod plantos bychain yn hawdd udhynnt feirw, ag etto heb synwyr ganthynt i chwenychu cael y Bedydh; am hynny wrth raid yw eu bedyddio gntaf gelher, ag er nas gwydhant beth y maent yn ei gymeryd, mac'r Eglwys yn cyslawni trofdynt, hyn oll sydd raid; yr hon drwy gyfrwng Tad bedydd, neu'r Fam fedydd, sydd yn ateb trofdynt a hynny a wasneutha, ag ysydd dhi-gonawd: Canys megys ag y cwympassom mewn pechod, ag y colhassom radd, a grâs Duw, drwy gyfrwng a

Ioan. 3.

gwaith Adha, heb wybod o honomi
dhim odbywrth y peth; felhy mae
Duw yn fodlon i ni gael gwared o'r
pechod, a dymchwêlid i'r râs drwy
gyfrowng, a gwaithy Bedydh, a'r
Eglwys, er na bom yn gwybod dim
odbiwrth y peth.

D. Beth yw'r Tâd bedydh,
a'r Fam fedydh, a dharfu i chi
eu crybwylh, a pha swydd sydd wd-
hynt?

A. Hên arfer yr Eglwys yw rho-
i'r Bedydh, drwy gymorth Gwr, neu
Fâb, a elwir yn Dâd Bedydh, am
ei fod megys yn ail Dâd; ag weithiau
hesyd drwy gymorth Gwraig, neu
Ferch, a elwir Mam Fedydh, am ei
bod megys ail Mam. A'r dhau hyn
neu vn o honynt, a fydd yn dal y
plentyn wrth ei fedydhio, ag yn ateb
trosdo, pan ofyno'r Offciriad i'r plen-
tyn, a fydd ef ei fedydhio; ag ydix

S. Dion.
Ecclef.
Hier.
c. ultimo
fine.

ef yn credu pynciau'r ffydd, a'r cyffelyb. A chweddi hynny, pan ddelo'r plentyn i oedran, maer Tâd, a'r Fam Fedydh yn rhwymedig i ofalu am gael o'r plentyn Athrawoeth, ag adhyfc o'r iawn ffydd, a chyneddfa da; o digwydhe i'r Tâd, a'r Fam esgluso hynny. Ag yma da fydd nodi, fel ag y mae trwy'r Bedydh geren-nydh yspydawl, neu gysathrach yn ysfurhiong hwn a fedydhier, ei dâd a'i fam, o'r naill blaid, a hwn a roddo'r Bedydh, a'r Tad bedydd a'r Fam fedydh or blaid arall.

O'r Chrysm neu fedydh Eſcop.

D. Ni a draethasom dhigon o fedydh, dywedwch i mi ynawr beth yw Cryfma, neu Fedydh Eſcop, yr hon yw'r ail Sagrafen?

A. Heno'r ail Sacrafen yn lhadinyw Cōfirmatio; sef Cadarn-

hâd;

hâd; canys effeieth a gweithiad y
 Sagrafen hon yw cryfhau, a chadar-
 nhau dyn yn y ffydd, fel y dywedwn
 ar fyrder. Hi a elwir hefyd Cryf-
 ma, yr hwn sydd air groec yn arwy-
 dhocau enciniad, am fod yn y Sagra-
 fen hon yn encinio talcen dyn a gy-
 mero'r Sagrafen; Oblegyd megys ag
 yn y Bedydh, y golchir y dyn a fedy-
 dhier a dŵfr, i arwydh o fod Grâs
 Duw yn golchir enaid o frynti ei
 holh bechoda; felh wrth roi Sagra-
 fen Cryfma neu Fedydh Escop,
 yr encinir y talcen, i arwydho fod
 Grâs yn encinio'r enaid, ag yn ei
 chyssuro, a'i chryfhau, fel y galho hi
 ymladh yn erbyn y cythreul, a chy-
 fadhe'r ffydd santaidh yn bydha, heb
 arfwydo nag arteith, na dihenydd
 marwolaeth, neu angen.

D. Pa amser y dyleid cymeryd
 y Sagrafen hon?

A. Cymeryd

A. Cymeryd hon a dhyleid, pan
dheho dyn gyntaf ei oedran, a synw-
yr : oblegyd y cryd hynny y mae fe n
dechreu prysfessu'r ffydd, ag wrth
raidh idho gael ei gryfhaw, a'i ga-
darnhau yngrâs Duw.

D. Awna'r Sacrafen hon ef-
feith, neu wayth arall, ond nerthu, a
chryfhau'r enaid?

A. Mae hi'n bathu nod-arwydd
megys stampedig yn yr enaid, yr hwn
ni elhir byth bythol ei dhiflannu,
na'i grafu ymeith, ag am hynny ni
elhir cymeryd y Sacrafen hon ond
vndwaith.

D. Pam y rhaid bathu nôd-ar-
wydd arall yn yr enaid, pan alhe nôd
y Bedydd wasneuthu'n dbigonadwl?

A. Nyd heb achos yr ydis yn
bathu'r ail nôd hwn yn yr enaid;
oblegyd wrth y nôd cyntaf, ni wyddis
dim, ond bod dyn yn Gristion; sef o

deu'n Crist Eythr wrth yr ail nŏd
 hŏn, yr adweinig fod dyn yn filwr i
 Crist; ag am hynny mae'n arwein
 yneienid, arfa ei Gapten, megys
 gŏna milwr y bydyma arei dhilhad;
 a'r sawl a elont i uffern gŏedi v-
 dhynt gymerid y Sagrafen hon, a
 gant gŏilidh mawr, a gŏarth;
 obleg'd pob dyn a fydh yn gŏeled
 dhar, od vdhynt hwy bryffessu bod
 yn filwyr i Crist a chŏedi hynny,
 tro'n frwnt i wrthryfela yneierbyn

O'r Eucharist neu Sagrafen
 yr Alhawr.

D. Eglurwch i mi ynadwr y
 drydedh Sagrafen, ag yn gyntaf
 dywedwch i mi beth ydystyr y gair
 Eucharist?

A. Gair groec yd hŏn hefyd, yn
 arwydhocau coffa diolchgar, neu ro-
 dhiaid diolch: am fod yn y dirgelwch

hŏn,

hwn, yn gwnentbur coffa, ag yn rhoi
diolch i Dhuw, am y gymrynas odi-
docaf oll o dhiodbefaint cyn Achu-
bwr: A chyda hynny, yn rhodhi i ni
wir gorph, a gwaea cyn Harglwydh.
Am yr hyn yr ydym yn rhwymedig i
rodhi diolch i Dhuw yn oestadol.

D. Eglurwch i mi'n gyflow-
nach, hyn oll a gynhwysir yn y Sa-
grafen santaidh hon, fely galthwyf
i'rwy gydnabod ei gadidowgrwydh,
ei anrhydeddu hi yn barchedicach.

A. Yr aserlhaden a welwch ar
yr Alhor, cyn ei chysssegru, nyd yw
dhim ond ychydig fara, a grased yn
rhith tisenau dene, neu waffryslen;
Eythr er cystlymed, ag y darpho'r
Offeiriad dhywedyd y geiriau cyssse-
gredigawl, mae'n rhith yr aserlha-
den honno, wir gorph cyn Harglwy-
dh. A chan fod gwir gorph cyn
Harglwydh ynawr yn fyw, ag yn-

glyn

glyn gyfunedic wrth y Duw dŵd, ym-
 mherfon Mâb Duw; a'n hynny, gy-
 da'r corph, mae'r gwaed hefid, a'r
 enaid, a'r Duw dŵd, ag wrth hyn-
 n y cyfa o Grist, Dhuw a dyn. Yr
 un modb yn y caregl, cyn y cyffegriad,
 nyd oes dim ond ychydig win, y gy-
 mwsced ag ymbelth abefnyn o dhwfr.
 Ond er cynted ag y darfo gorphen y
 cyffegriad, mae gwir waed Crist yn
 y caregl, a chan nad ydiw gwaed Crist
 yn awr alhan o'i gorph, am hynny,
 mae yn y caregl ynghyd a'r gwaed,
 gorph, ag enaid, a Duw dŵd yr un
 Crist, ag fel hynny y cyfan a Grist
 Duw a Dyn.

D. Mi a welaf er hynny, fod i'r
 aserladen arôl ei chyffegru, rith ba-
 ra megys o'r blaen a bod rhith gwin
 i'r peth sydd yn y caregl, arôl y cyf-
 segriad, megys o'r blaen.

A. Gwir yw fod yr aserladen

yn perbau ag idhi yr unrhith, a lhun
 yr un lhun, a blâs y bara, ag oedh o'r
 blaen : ond nyd oes yndhi ddim o
 sudh, o sylwedd y bara oedh o'r bla-
 en; ag felhy nyd oes dim bara daea-
 rol yndhi, ond corph cyn Harglwydh
 tan lûn, a rhith y bara. Ag i dhe-
 ualhb hynny yn welh, mi a rôf i chwi
 gysfelybrwydh. Chwy a glywsioch
 droi, a chyfnwid gwraig Loth gynt,
 yn dhelw o halen. Pwy bynnag yn-
 tau a wele'r dhelw honno, fe a gan-
 fydbe lûn, a rhith gwraig Loth, ag
 etto heb ei bod yn wraig, ond halen
 tan lûn, a rhith gwraig. Felhy me-
 gys ag y darfu yn y gyfnwid honno,
 newid y sylwedd odhimewn, gan
 barbau yr un lhun, ar un rhith odhi-
 alban; felhy yn y dirgelwch hun, yn
 newid y sylwedd y bara odhimewn, yn
 gorph cyn Harglwydh, drwy barbau
 odhialban, yr un rhith bara, ag oedh

Gen. 19.

ytro cyntaf. Yr un cyffelyb sydd i'w
dheuallb o'r caregl, sef fod yno rith
gwin, lhun, a lhw, blâs, ag aroglau
gwin; ag etto nyd oes yno dhim o syl-
wedh y gwin, ond gwaed cyn Har-
glwydh yn rhith y gwin.

D. Rhyfedhod mawr gennyf,
alhu o gorph o faint yr eiddo'n Har-
glwydh, enni, ag ymgynnwys, mewn
rhith, a lhw cyn lhwied, ag ydiw'r a
ferlhaden gysssegredic.

A. Di-amme yw, mae peth rhy-
fedd-fawr ydiw; ond mawr belyd a
rhyfedd yw galhu Duw; yr hwn a
alhwneuthur mwy nag a alhwn-ni
ei dheuallb. Ag felby Crist pan dhy-
wedasse yn yr Efengil santaidh, y
galhe Duw wneuthur i Gamel (sef
anifel sydd fwy ei faint, na chephul)
fyned trwy grau nodwydh-dhûr, a
dhrwedodh y chwaneg, fod y pethen
byn yn am-ibosibl, ag an-alhadwy i

dhynion;

dhynian; ond bod pob peth yn bosibl,
a galhadwy i Dhuw.

D. Gwych fyddhe gennyf gael
rhyw gyffelybrydd, i dhecualh pa
fodh y geulh y'n corph o'r cidhu'n
Harglwydd, fod ar unwaith yn y
fath rifedi o aserhada cyffegredic,
ag ysydd yn y fath nifer o Alhora.

A. Gwrthia Duw nyd angen-
rhaid eu cyflawn dhecualh, ond digon
yw eu credu yn ffyddlawn; oblegyd
bod yn dhi-amme genrym na ailb
Duw mo'n sommi: etto er cyssur, a
didhanwch i, cymrwch gyfflybiaeth.
Di amme yw, mae un peth unig, a
di-dharn, yw enaid dyn; a'i bod hi
yn gyfa yn y corph cyfa, ag yn gyfa
hefyd ym mhob rhan, a man o gorph
i dyn. Mae'r enaid gyfa yn y pen, ar
un enaid gyfa yn y traed, ag felh y'n
gyfa yn y derbyn tyw lheiaf o gorph
dyn: A'r rhyfedd yntau wrth bynny,

alhu o Dhuw Wneuthur i gorph ei
fab, fod mewn lhadwr o aserlhada,
gan ei fod yn gWneuthur bod yr un
enaid gyfan, a dhi-dharn, yr un-
waith yn yfath nifer fanna o gorph
dyn, ag yn y rhanna sydd cym-mhe-
lled odhywrth eugilidh. Darlhein
yr ydis ym-Muched Sant Antoni o
Badua, fel y digwydhodhar unwaith
i'r sant hon, yn y cyfamser, ag yr
ydoedhyn pregethu mewn Dinas o'r
Eidal: fod befyd ar yr un pryd, drwy
nerth, a galhu'r goruchaf, yn gW-
neuthur daeoni arall o fewn teyrnas
Portugal. O galhe Duw Wneuthur
i Sant Antoni, fod ar unwaith yn ei
rith eihun, mewn dau le cym-mheled
odhiwrth eugelidh; pam nas geilh yr
un Duw Wneuthur fodo Grist mewn
bagad o aserlhada, yn rhith yr aser-
lhade euhunain.

D. Dywedwch i mi yn rhodh

ydiw

ydio Crist yn ymadel a'r nef, pryd y,
mae'n dysod i'r aserlhaden, yntau y-
diw ef yn aros yn y nef hefyd?

A. Pan ddechreno Crist fod yn
yr aserlhaden, nyd yw ef yn ymadel
a'r nef; ond y mae, yr un amser yn y
nef, ag yn yr aserlhaden hefyd. Cy-
merwch gyfflybrwyd yr un enaid.
Tra so plentyn heb nemor o dbyddia
o oedran, nyd yw ei gorffyn, fel y
gwetoch, ond bachigin; ag wrth fe-
sur, ni bydhe fador (wy na rhychwant
neu droedfedh o hyd; ar ol hynny, fe
a gynydha i fod yn dhau cimin, ag
yn dha dwy, nag oedh y tro cyntaf,
ag wrth fesur, fe a fydd yn fwy na
dwy droedfedh o hyd. I no y gof-
nas i chwi hyn, yr enaid oedh y tro
cyntaf, mewn un troedfedh o gorff
yn unig beth a wnaeth hi, ai ymadau
a'r droedfedh gyntaf, i fyned i'r ail
droedfedh, yntau peidio? Diamme

ywenad ymadawodh hi ddim, ag naa
darfu iddi mor ymystyn eihun, i fod
yn helachach : am ei bod yn beth
symlig, di-dharn, di-dhrylb; gan
hynny, heb ymadaw a'r droedfedh
gyntaf, hi a dhechreuodh fod yn yr
aith droedfedh besylh. Felhy cyh
Harglwydh nyd yw ymadaw a'r nef,
i fod yn yr aserthaden, naa yn yma-
daw a'r naill aserthade, i fynedi un
arall : ond ymae se ar unwaith yn y
nef, ag yn yr bolh aserthada cyssgre-
dic besyd.

D. Dyscatis beth a gynhwysir
yn y Sagrafen hon, ynaux y chweny-
chwon wybod; beth sydd raid i dher-
byn y Sagrafen hon, yn derlwg.

A. Tri peth sydd angenrhaid,
yn gymaf cyssesu o ddyne ei bechoda,
arhoicais ar fod mewn Grās Duw,
pen clo i gymun, a derlwg y Sagra-
fen, Canys un achos o roer Sagra-

fen hon i ni, yn rhith bara, oedh i be-
ri i ni dbeualh ei rhoi hi i rai byw,
ag nyd i rai meirw, i chwanezu, a
chynyddu Grâs Duw ynom. Yr ail
peth angenrhaid, yw bod dyn ar ei
gythwng; sef or hyn lheiast, ex han-
ner nos, heb gorphi dim, ie heb gy-
merydd cymint a lhyneidyn o dhwfr.
Y trdydd peth angenrhaid, yw fod
o'r dyn yn deualh y peth y bo yn ei
wneuthur, fel y bogantho ddefosi-
on, a gofunedh tu ag at y cyfryw
dhirfawr dhirgeledh. Ag am hynny,
nyd ydis yn rhoi'r Sagrafen hon i
blantos, nag i ynsydion, nag i rai e-
railh di-synwyr.

D. Pasawelgwaiith y dylem gy-
muno, a derbyn y Sagrafen hon?

A. Rhwymedig aeth y lân E-
glwys, yw cymuno unwaith yn y flwy-
dhyn, o'r hyn lheiast, a hynny yn-
ghylch y Pasc: ond hyles, a chymrys

Cap. om-
nis vtri-
usq; sexus
de poeni-
tentia &
remiss.

yw, cymuno yn fynychach, fel y
cynghor o'r Tâd enaid.

D. Eglurwch i mi yn awr y ffrwyth,
y geir gan y Sagrafen hon, ag
er mwyn para amcam, neu bennod-
diwedh y trefnwyd hi.

A. Er mwyn tri achos y tref-
nodh Crist yr odidocaf Sagrafê hon;
Yn gyntaf i fod yn fwyd, a phorthi-
ant i'r eneidiau. Yn ail i fod yn A-
berth o'r gyfreith newydd. Yn dry-
dydd i fod yn goffa tragwydhol o'i
dhiodh efaint, ag yn wystl-arwyd
anwyl-gu oi gariad tuag attom.

D. Pa beth a weithia hi o fewn
yr enaid, fely mae hi yn fwyd?

A. Y cyffelyb peth ag a weithia
bwyd corphorol yn y corph, ag am-
hynny'r rhodd hi yn rhith bara: oble-
gyd meys y mae'r bara yn cynnal y
gwres naturiol; ar yr hwn y mae eni-
oes y corph yn sefyll: Felhy'r Sagra-

fen

fen hon pan ymerer hi yn deilwng,
sy'n cynnal, ag yn chwanegu cariad
perffeith, yr hon yw iechyd yr enaid.

D. Beth a wna'r Sagrafen hon,
fel y mae hi yn Aberth?

A. Mae hi yn heddychu Duw
tuag an y byd, ag yn peri idho rodhi
lhawer cymwynas, nyd yn unig i rai
byw, ond hefyd i'r meirw, sy'n y
Purdan. Rhaid i chwi wybod fod yn
yr hên Destâfen, yn aberthu i Dhuw
amryw offrow o' nyfeiliad; ond yn y
Testâfen newydd, yn lhe'r holh of-
frymma hynny, y daeth Aberth yr
Offeren, yn yr hon, drwy dhwylaw
yr Offeiriad yr offrymir i Dhuw, yr
Aberth cymradwyaf o gorph, a
gwped ei fâb ef, yr hwn yr oedh holh
offrymma yr hên Destâfen yn ei ar-
wydhocau.

D. Beth a weithia'r Sagrafen
hon, fel y mae hi yn goffa, a gwyfll.

Chry. in
psal. 95.
Aur. l. l.
contra
Aduers.
Leg. &
Prophe-
tar. c. 10.

arwydh o gariad cyn Harglwydh tu-
ag attomi?

A. Mae hi yn cynwneuthur
ni yn fedhylgar o'r fath dhirfawr
gymwynas, ag yn cynne cariad ynom-
minnau tuag at y neb a'n carodh ni,
mor hoff-anwylgrydh. Ag felhy me-
gys ag y mynnodh Duw, yn yr hên
Destâfen i'r Idhewon, a'd yn unig
fwytta'r Manna a dhanfonodh ud-
hynt, o'r nef, ond cadw hefyd lboned
lhester, er mwyn coffa'r holh gym-
wynasseu, a wnaethe Dhuw udhynt,
wrth eu dwyn alhâ o'r Aipht. Felhy-
mynodh Crist nyd yn unig, fod o'r
Sagrafen hon i ni yn fwyd, ond ei
chadw hefyd ar yr Alhawr, a'i har-
wain weithiau mewn ymdeith-
gylch, a phryfesi, fel y galhom bob
amser y gwelom hi, gosio ei gariad
anfesurôl tuag attom. Ond yn enwe-
dig, crynnodeb yw'r Offeren san-

Exod. 16.

taidh

raidh o bolh fuchedh yn Harglwyd-
ydh, fel nad elobyth allan o'n me-
dhwyl.

D. Dasydhe gennyf gael gwy-
bod, pa fodd y mae'r Offeren yn
grynnodeb o bolh fuchedh Crist?
Cany bydh hynny gynorthwy i beri
i mi fod a mwy o ddefosiwn gennyf,
a gofunedh, wrth ei gweled, a'i
gwranddo.

A. Dangosaf i chi hynny yn
dal-fyrr. Yr Introitus sef dechre-
uad yr Offeren, sy'n arwydho hi-
raeth yr hên Daden gynt, am dhyfo-
diad Crist i'r byd. Y Kyrie eleison,
sy'n arwydho'r Ihesain yr oedh yr un
rhai. Y Patriceirch, a'r Prophwydi
ar Ddew gan daer-ymbil am yr un
dysodiad dymunedig honno. Y Glo-
ria in excelsis, sy'n arwydho Gene-
digaeth eyn Harglwydh. Y Gwe-
dhia nesaaf ar ol hynny, Presen-
niad,

niad, ag Offrymiad Crist ym y
 Deml. Yr Epistol a dhywedir wrth
 ys. lys assw'r Alhawr, sy'n arwydho
 pregethiad Siôn fedydhi'r; hwn
 oedh yn gwahadhdynion at Grist. Y
 Gradual sy'n arwydho troeady bo-
 bul, trwy bregethe Sant Siôn. Yr
 Efengyl yr hwn a dharlheniwrth
 yr ystlys deheu i'r Alhawr, sy'n ar-
 wydho pregethiad cyn Harglwydh,
 yr hwn sydd, nyssmud ni, o'r lhaŵ
 assw, i'r lhaŵ dheheu: sef odhiwrth
 petheu amserol, i'r tragwydhol, ag
 odhiwrth bechod, i ras. Canhwylben
 hefyd a arweinir, ag arogl-darth a
 arferir, wrth ganu'r Efengyl, i
 arwydho mae'r Efengyl a oleuodh y
 byd, ag a'i lhenwadh ag arogl tēg
 gogonedhus i Dhuw. Y Gredo sy'n
 arwydho troead yr Apostolion san-
 taidh i'r ffydd, a Dyscylion eraill
 o'r eidho Crist. Y Gweddiæ dirgel

yr bai a dhechreuant ar ol y Gredo,
sy'n arwydho boriada cyfrinachol yr
Idhewon yn erbyn Crist. Y Præfas,
neu'r rhag-dhywediad, yr hwn a
genir a lhef uchel, ag a dhywedhir ar
geiriau hyn, Hosanna in excelsis,
sy'n arwydho'r modh gogonedhus,
yr aeth Crist i mewn i Gaer-Selem,
ar dhythwn y blodeu. Y Gwedhix
dirgel o'r Canon, sy'n canlyn, a
arwydhant dhiodhefaint cyn Har-
glwyd: A derchafiad neu godi-
ad yr aferlhaden, sy'n arwydho, fel
y codwyd Crist i'r awyr, wedi ei gro-
es-hoelio ar y Grôg. Y Pader no-
ster sy'n arwydho'r wedhi a wnaeth
Crist, pryd yr oedh ynghrôg ar y
Groes. Torriad yr aferlhaden,
sy'n arwydho bris, ag archolh yr
ystlys, o waith y waio ffon. Yr
Agnus Dei sy'n arwydho wylofain,
a galar-nad y tair Mair, wrth dyn-

nu Crist i lawr odhiar, Groes. Cymun yr Offeiriad, sy'n arwydho'r cladhedigaeth. Y Post-Comunio; sef y Gwedbia ar ôl cymuno, yr hai a genir yn lhaŵen, sy'n arwydho'r Adgyfodiad. Bendith yr Offeiriad sy'n arwydho dyfodiad yr Yspryd glân. Yr Efengyl diwethaf ar ddiwedd yr Offeren, sy'n arwydho pregethiad yr Apostolion, pryd (a nhwy'n lhaŵn o'r Yspryd glân) y dechreuassont bregethu'r Efengyl, trwy'r holh fyd, a throï'r Cenhedloedd i'r ffydd.

O Sacrafen Pænyd, neu Gyffes

D. Mae'n canlyn yn awr y bedwaredd Sacrafen, yr hon a elwir Pænyd, eglurwch i mi beth yd'r Sacrafen hon?

A. Mae Pænyd yn arwydho tripheth. Yn gyntaf mae'n arwydho

rhinweab

rhinwedd arbennig ; trwy'r hon y
 bydd dyn yn ediferhau am ei bechô-
 da : A'r camwedd gwrthwyneb a
 elwir An-edyfeirwch ; sef pryd
 nys mynno dyn ediferhau, ond myn-
 nu perhau ag ymaros yn ei bechod.
 Yn ail, Pænyd y gelwir pob poen, a
 blinder a gym:ro dyn, er mwyn gw-
 neuthur iawn i Dduw, am y dryga,
 a wnaeth yn ei erbyn. Ag ar y te-
 styn hwn y dywedir fod rhyw dlyn
 yn gwneuthur Pænyd mawr, am ei
 fod yn poeni'r corph, trwy ymprydio,
 dirwest, a gweithredocdh erail ge-
 irwon, an-efmwyth ag atgas i'r
 corph. Yn drydydd, mae Pænyd yn
 arwyddo Sagrafen, a dharfu i Grist
 ei darparu, a'i threfnu i fadhe pecho-
 da'r sawl, a golhent Râs Duw, wedi
 cael Bedydh, pan fyddbe edifar gen-
 thynt bechu, gan chwynych ymchwe-
 lyd i râs Duw eilchweel.

D. Ar ba rydd beth yn bennaf,
y mae'r Sagraten hon yn sefyllh?

Ioan . 20.

A. Ar dhau beth, Cyffes y
pechadur, ag Ablofeniad, neu
rydhâd yr Offeiriad: Oblegyd Crist a
wnaeth yr Offeiriad yn swyddhogion
ag yn farndwyr, ar y pechoda a wneler
ar ôl Bedydd, ag a roes udhynt ad-
durdod tano eihunan, i rydhau, a
madhe'r pechoda; os y pechadur a'u
cyffesu, ag a'i darpara eihun fel y
gweahe, i gael madheuant. Ag fel-
hy ar hyn y mae'r Sagraten hon yn
sefyllh; sef, megys y bo'r pechadur
odhialhan, yn adrodd geiriau'r Ab-
solteniad, a'r rhydhâd: felhy mae
Duw odhimwn, drwy gyfrwng y
geiriau hynny o'r eidho'r Offeiriad,
yn rhydhau'r enaid honno, odhiwrth
glymma, a rhaffeu pechod, oedhent
yn ei rhwymo; ag yn rhoi idhi ail-
waith ei râs, gan ei gwared odhy-

Wrtb

wrth y rhwymedigaeth oedh arni, o
gael ei thafu i waelodion uffern.

D. Pa beth sydh angenrhaid i
gymeryd y Sagrafen hon?

A. Tri pheth sydh angenrhaid,
Cystudh, Cyn-nhoriant, neu
Gydfriw calon, Cyffes geneu,
ag Iawn-waith gweithred: yr hai
ydynt dair rhan Pænyd.

D. Beth yw Cystudh, Cyn-
nhoriant, neu Gyd-friw calon?

A. Bod o galon neu fedhwyl y
pechadur, yn fedhalaidd, ag yn tor-
ri, ag ymhrylthio yn gandrylb, o
wir ofid, ag edifeirwch; am dharfod
idho wneuthur yn erbyn Duw; ond
dan beth cwnedig sydh raid wrth-
ynt, i fod gan dhyn Gynhoriant,
neu Gyd-fryw calon. Yn gyntaf,
rhaid yw bod yn wir edifar gan y pe-
chadur, yr holh bechoda a wnaeth ar
ol Bedydh; ag am hynny rhaid idho

fanwl-chwilio, ystyrio, ag ymboli yn d'ysfal ei bolh weithredoedd, a gofeiddio yn edysfiriol, nas gwnaeth monynt wrth reolaeth cyfreith Dhuw, Yn ail rhaid yw bod gan y pechadur fwriad, a lhaon-fryd, ar na phecho byth mwy.

D. Beth yw Cyffes?

Luc. 7.

A. Na bo digon gan y pechadur, fod gantho Gyd-friw, a Chystudh calon; ond ymostwng o hono befyd, wrth draed yr Offeiriad (fel yr ymostlyngodd Mair fadlen gynt, wrth draed Crist) gan fanegu, a chyfessu ei bechoda Mewn gwiri-onedh, heb na'u chwanegu, na'u lhaihan, na chymyscu dim cehwydh. Yn Symlig-wirion, heb eusufodi cibunan, na bwrw'r bai ar rai eraill, nag omihau chwaith gormod o eirian heb raid. Yn gyfan, drwy fanegu ei bechoda eugyd bado wn, heb gelu

dim

dim o wla deidbra, ond dangos rhy-
wogaeth, a rhifedi pob un, gyda'r
holh amgylchion gorthrym-bwys,
nessaf galho, hyd y delyn ei gof. Ag
yn olaf Drwy gwilydh, a gostyn-
geidhrwydh; ag nyd manegu ei be-
choda fel dyn yn dywedyd rhyw
stori, neu hen-chwedl: ond eu cys-
fessu, fel peirheu gwradwydhys, cwi-
lydgar, ag anwedhol i Gristion eu
gwneuthur, gan ymbil yn daer-ostyn-
hedig ambardwn a madheuant-am
danynt.

D. Beth yw'r iawn-waith?

A. Bod ym-mryd y pechadur
benydio, ag am hynny derbyn yn ew-
llysgar y panyd-waith a roddo'r Tâd
enaid arno, a'i chyslowni gyntaf
galho, drwy ystyrio, fod Duw yn dâ-
gos trugaredd o'r fwyaf, wrth fadhe-
idho'r poen a'fferm tragwydhol, a'i
fodloni eibun a phoen amserell hanner

l. ai naga ryglydhod ei bechoda.

D. Dywedwch i mi para ffrwyth y geir odhywrth y Sagrafen hon?

A. Pedwar ffrwyth rhagorawel y geir odhywrth y Sagrafen hon. Y ffrwyth cyntaf, yw'r hwn a henwais eu/ys bod Duw yn madhe i ni'r holh bechoda a wnaethom ar ôl Bedydh, ag yn cyfnewid poen uffern dragwydhol i ryw boen amserol, i'w dhiodhe naith ai yn i byd hwn, neu'n y Purdan. Yr ail, bod y gweithredoedh da a wnaethom mewn gras Duw (agy golhasom drwy'r pechod ar ôl eu gwneuthur) yn ymchwelyd i ni ailwaith, drwy gyfrwng y Sagrafen hon. Y trydydh, eyn bod ni yn cael eyn rhydhan adhywrth gwldwm a rhaff yscymundod, o digwydha i ni fod yn rhwym a'r cyfryw gaeth gwldwm. Canys gwybyddwch mae cerwydh, a chospedigath drom drist

yw'r

yw'r escymyndod, yr hon sy'n pery na
 bom gyfrannogion o weddi'r lân
 Eglwys, na thylwng i dherbyn y
 Sagrafenna, nagi fwynhau cymdei-
 thas y ffydlomail, nagi gael cla-
 dhedigaeth mewn daear gyssegr. Ag
 odhywrth y gospedigaeth ofnadwy
 hon, yr ydym yn cael rhyddid drwy
 Sagrafen Pænyd, wrth fel y bo'r
 awdurdod a fogan y Tâd enaid, o-
 dhywrth yr Escop, neu'r Pâb. Etto
 gwir yw hefyd, i gelhir rhydhau,
 ag absolfennu dyn odhywrth escy-
 mundid heb Sagrafen Pænyd, ag
 er na bo'r Pralat, neu'r Pennaeth
 yn offeiriad. Y pedwerydd ffrwyth,
 ar olaf, yw bod yn cyn darparu ni,
 i fod yn barod ag yn gymmwys i
 dherbyn a mwynhau'r Madheuan-
 næ, neu'r Pardynæ, bydd Pabæ ar-
 ferol o'u cyfrannu yn fynech.

D. Beth yw'r Madeuanne a'r

Pardynæ hynny?

A. Math ar haelioni y mae Duw yn ei dbangos i'w ffyddbloniaid, drwy gyfrwng ei Vicar a'r swyddog Eglwysig, gan bardyn, a mahe v-dhrint, beth neu'r cwbl o'r boen amserol, yr oedhent yn rhwymedig o'i diodhe, naill ai yn y byd hwn, ai yn y Purdan.

D. Beth sydd angenrhaid i gael mwynbau'r Medheannæ, a'r Pardynæ hyn?

A. Angenrhaid yw bod dyn mewn grâs Duw, ag am hynny rhaid yw i'r sawl, a fo mewn pechod, gyffessu yn gyntaf; a chyslowni gyda hynny, y peth y bo'r Pâp yn orchymyn, wrth genbiada'r Madheuanæ.

D. Passawl gwaith y mae angenrhaid gymeryd Sagrafen Pænyd?

A. Gor-

Cap om-
nis vri-
usq; sexus
de poeni-
tentia &
remiss.

A. Gorchymyn y lân Eglwys
yw i bawb gyffessu vn waith yn y fl
ydhin o'r hyn lheiaf. Eytbr gyda
hynny, angynrhaid i dhyn gyffessu
bob gwaith yrelo gymuno, o'ydh ei
gydwybod yn euog obechod mar-
wol, ag yn yr vnmodh, pryd ybo ar
fron marw, neu ar ddechreu taith,
neu orchwyl a'i dygomewn perigl am
ei hoedl. A chyda'r rhwymedigaeth
hyn, godidawg o'r da yw cyffessu yn
fynch, a chadw'r gydwybod yn bur-
lan; yn enwedig rhig anhowsed i'r
sawl a gyffessant yn an-fynch, wneu-
thur ei cyffes yn iawn.

D. Mae'n ddi mi gael gwybo-
daeth gennych, parai yw'r gweithre-
doedd da, cymradwy gan Dhuw yn
lhe iawn am bechoda.

A. Gelhir eu cynnwys tan y
tri hyn, Gwedhi, Ym Pryd, a Lu-
seni. Oblegyd felhy'dyscodh yr An-

Tob. 12.

gel Raphaeli Tobias ; a'r rheswm
 yw felhyn. Gan fod gan dhyn enaid,
 corph , a da bydol : trwy'r Wedhi,
 mae'n offrymu i Dhuw beth o dhae-
 ni'r enaid ; trwy'r Ym Pryd peth o
 dhaeoni'r corph , trwy'r Lufeni, peth
 o'i dha bydol. A than enw Gwedhi,
 y cynhwysir wrando'fferen befyd,
 dywedyd y saith Salmedy feiriol, gw-
 asanaeth y meirw , a'r cyffelyb . Tan
 enw Ym Pryd y deulhir pob lhafor,
 a dirwest penol i'r corph, megys gw-
 isco rhawr , ei flangelhu a gwiel,
 cyscu ar y lhafor , perindotta , a'r
 cyffelyb . Tan enw Lufeni, y deulhir
 pob gweithred o drugaredh , a phob
 gwasanaeth, a chymwynas a wneler
 i'r cymydac, er mwyn ager cariad ar
 Dhuw .

D. Beth sidh angenrhaid i ga-
 dw'r ym prydyn iawn ?

A. Tri pheth sydd angenrhaid:

na

na fwytatho dyn ond vn pryd yn y dydh, a'r pryd hwnnw ynghylch canol dydh (a goreu po hwyraf) ag na fytether dim cig; naq wye chwaith o fewn y grawys, na lhaethfwyd. Odhigerth bod arfer gyfreithlawn rhyw wlâd, neu genad yr Eglwys yn cyd-dhwyn a'r gwrthwyneb.

D. Pa vn oreu i dhyn ai cefiso eibun wneuthur iawn-dal i Dhuw trwy'r gweithredoedh hyn; yntau cymeryd y Madheuannæ.

A. Gwelth i dhyn eibun geisio gwneuthur iawn-dal, drwy'r gweithredoedh hyn; oblegyd trwy'r Madheuanna, ni wneir ond cyflawni, a gwneuthur iawn am y boen amserol, oedh yn ôl i ni i'w dhiodhe. Ond trwy'r gweithredoedh da, gyda'r iawn-dal, a dianc y poenæ, fe a ryglydhir hefyd y bywyd tragwydhol: ond

y goreu o gwbl, yw arfer pob vn o'r
dhaug yn horthwyl hyn, drwy wneu-
thur o dhyneihun hyn a alhoo iawn-
dal, a bod yn ofalys i ennill y Ma-
dheuannæ hefyd.

O'r Olew, neu'r Eneiniad olaf.

D. Pa beth yw Olew, neu'r
Eneiniad olaf.

A. Olew, neu'r Eneiniad
olaf yw Sagrafen, a drefnodh ag a
dharparodh Crist, er mwyn y cleision.
Hi a elwir Eneiniad, am fod yn ei
gwneuthur drwy encinio, neu iro'r
claf-iesc, ag olew bendigedig, zyda
dywedyd rhai gweddia vach ei ben.
Hi a elwir yn Olaf, am ei bod yn o-
laf vn o'r holl eneiniada arferedig
mewn Sagrafenna'r Eglwys. Oble-
gyd yr Olew, a'r eneiniad cyntaf a ar-
ferir wrth roi Bedydh; yr ail, wrth
roi Cryfma, neu Fedydh Elcop;

y trydydh, wrth roi Vrdhæ; yr olaf
a rodhir i dbyn, ar ei glaf wely; ag
elhir ei galw'r Eenciniad dhwetraf,
am fod yn ei rhoi ar dhwedh yr eni-
oes.

D. Pa beth a weithia'r Sagra-
fen hon.

A. Tri pheth a weithia hi; Yn
gyntaf madhe'r pechoda, a fydiant
weithiau yn perhau yn yr enaid ar ol
cael Sagrafenna eraill; sef yr heini
aethent yn angos gan y dyn, neu'r
hai nys edwyn, a phe adwaene, neu
pe delent i'w gôf, fe fydhe'wlhysgar
i ediferhau am danynt, ag i'w cysses-
su. Yr ail llawenychu'r dyn clâf, a
rhoi cyssur idho, pryd y bo i'w cly-
fyd, gyda braxfeu, a phrosedigae-
theu'r Cythraul yn ei fl n-wascu: Y
trydydh ail drefnu idho iechyd cor-
phorol, pryd y bo hynny da ar lês e-
naid y dyn clâf, tuag at iechyd wri-

ath tragwydhol. A'r tri effeith hyn,
y mae'r Olew yn ei harwydho, yr
hwn vrydis yn ei arfer yn y Sagra-
fen hon; Canys Olew a gryfhâ, a
esmwythâ, ag a wna frîw yn iach.

D. Pa amser y dyleid cymeryd
y Sagrafen hon?

A. Ar hynny mae bagad yn
camsynnu'n aruthr, y rhai ni fyn-
nant cymeryd y Sagrafen hon, hyd
oni bont yn trengu. Eyt'r yr am-
ser cyfadgas i'w chymeryd yw pryd y
bo'r physygwyr yn barnu bod y clesid
yn ler, glys, ag yn gyfflybol gen-
thynt, na dhichon cyfaredh dyna'ol
achub yr hoedl. Oblegyd y pryd hyn-
ny, mae'n fadwys ceisio cyfaredha
nefa'ol. Ag felhy v digwyd yn sy-
nech i'r clas-lefc dbianc marwolaeth
drwy gyfrwng yr Olew bendigedig.
Ag am hynny ni dhyleid nag ym'rais
am gael y Sagrafen hon, nys bod pe-

riol

rigl marwolaeth; nag oedi chwaith
ei chymeryd, nys darfod yr holl o-
baith o alhu byw. Ag fel dyma'r
achos, pam nad ydis yn rhoi'r Sagra-
fen hon i'r sawl a font yn mynedi
dhiodde marwolaeth, drwy or hy-
myn y swyddog, am nad ydynt glei-
fion, na gobaith vdbyn er hynny
alhu cael byw.

O Sagrafen Vrdhæ.

D. Beth yw Sagrafen Vrdhæ?

A. Sagrafen yw Vrdhæ, yn yr
hon y rhodhir awdurdod i gyssegru'r
Eucharist santeidh iaf, sef Sagra-
fen yr Alhau; ag i roi'r Sagrafen-
naeraill i'r bobul; neu awdurdod i
wasneuthu (wrth ei swydd briodol)
y sawl sydd genthynt y cyfryw aw-
durdod. Ag hi a elwir Vrdhæ, neu
Ordr, am fod yny Sagrafen hon fa-
gad o radhæ, y nailh tan y lthlth, me-

gys Offeiriaid, Diagoniaid, ag
eraill is eu gradha. Ond ynghylch y
Sagrafen hon, nyd rhaid egluro i
chwi dhim ychwaneg; oblegyd nad
ydw hi yn perthyn i bawb; ond yn
unic i'wyr a fo ag oedran a dyscei-
dieth genthynt; y rhai nyd rhaid
vdhynt wrth dherbyn adbysc o'r
Athrawaeth Gristnogawl, am fod
yn eiddhynt hwy ei dysgu hi i rai e-
raill.

O Sagrafen Priodas.

D. Beth yw Sagrafen Priodas?

A. Sagrafen Priodas yw cy-
freithlawn gyssylhdiad, ag ymgly-
miad gwr a gwraig, yn briod i'w gil-
idh. Yr hon gyssylhdiad sy'n arwy-
dho, rypresennu, new gyndrycholi
y cyfundeb, a'r ymglymiad cysym
wasf sydd rhwng Crist, a'r Eglwys,
drwy gyfrwng yr ymennaiddiaeth;

Ephes. 5.

a'r

a'r cyssylhdiad sydd rhwng Duw a g-
enaid dyn drwy gyfrwng grâs.

D. Pa beth a weithia'r Sagra-
fen hon?

A. Mae hi yn gyntaf yn rhoi
grâs i'r gwr a'r wraig briod i gyd fod
a'u giliad yn wedhol, ag i garu'r
naith y thulh yn ysprydol, megys y
câr Crist yr Eglwys, a Duw yr enaid
ffyddblawn, a chysfiawn. Yn ail, mae
hi yn rhoi grâs i fedru, ag i fynnu
meithrin eu plant, a'u dwyn i fynu
mewn ofn Duw. Yn drydydd, mae 1. Cor 7.
hi yn gwneuthur y cyfryw gaeth gw-
lwm a rhwymedig aeth rhwng y gwr
priod a'i wraig, nad yw alhadwy
mewn modd yn y byd ei dhattod, a'i
rydhau, mwy na dattod, gwneu-
thur yn rhydd y cwlwm diogel sydd
rhwng Crist a'r Eglwys. A hyn sy'n
peri na dhichon neb genhiadu i wr
priod ymadel a'i wraig gyntaf a chy-
meryd

meryd yn arall, nag i wraig briod
ymadel a'i gwr cyntaf, a phriodi gwr
arall.

D. Beth sydh angenrhaid i
gwneuthur Priodas?

A. Tri pheth sydh angenrhaid:
Yn gyntaf eu bod nhwylh deuwedh
yn dhynton cymwys, ag atli albu
ymgyssyllthu, a myned ynghyd, sef
rhai a font mewn oed, gyfreithlawn,
heb na chysathrach rhyngthynt o
fewn, bedwaredd radh; ag na bo'r
yn o'r dbau gwedi gwneuthur adhu-
ned solem o dhiweirdeb, na'r cyffelyb.
Yn ail mae'n rhaid gwneuthur y Bri-
odas yngwylh dau neu dri o dystion,
o'r hyn lhcias; ag yn enwedig yn-
gwylh Peruglor cyfreithlawn, neu' ffeir-
riad y plwyf. Yn drydydd, mae'n
rhaia i bob yn o'r dhwyl-blaid, gyd-
synnu a chytuno o'u gwir fodh i brio-
di, heb eu gyrru, o'u cymmelh i

Con.
Trid. fess.
24. c. 1.

hynny,

hynny, trwy fraw, ag ofn dirfawr;
 ag y mae'n rhaid wahynt yspysu'r
 cyfryw gyd-syniad, nailh ai a gei-
 riau, neu ag amnaid yspus, ag am-
 lwg. Ag yn-niffig yr un o'r tri pheth
 hyn, ni bydd hi Briodas a dheil.
 Odhigerth bod y diffic yn yr ail
 pwnc. Canys yn y gwledydd
 lle nys darfu etto gyhoedhu'r
 Cwnseli o Drent, er bod priodi
 heb Offeiriad yn bechod mar-
 wol, a rygldha gerydd, a chof-
 pedigaeth gan yr Eglwys; er
 hynny y Briodas sydd gadarn
 dhi-yscaredig.

Conc.
 Tol. 3.
 C. 10.
 Later. 2.
 6. 51.

D. Pa un oreu ai priodi, ai ym-
 gadw yn dhiwair yn dragwyddol?

A. Darfu i San Pawl egluro
 hyn o amheueth, drwy'scrifenu fod y
 neb sy'n ymglymmu mewn Priodas,
 yn gwneuthur yn dha; ond bod y
 sawl sydd heb ymglymmu, er mwyn

1. Cor 7.

Amb. 1.
de virgin.

Matt. 13.

Cyp. de
habitu
virg.

Hier 1. r.

in Iouin.

Aug. scr.

de virgi-

nit. c. 44.

cadw Morwyndod yn gwneuthur
yn welh. A'r rheswm yw; Canys,
peth dynawlyw Priodas, peth An-
gy'aidh yw Morwyndod: Peth cy-
fadhas i naturiaith yw Priodas, peth
uwch ben natur yw Morwyndod.
Ag nyd y Morwyndod yn unig,
sydh welh na Priodas; ond y Gw-
edhdod hefyd. Am bynny lhei dy-
wedodh eyn Achubwr mewn parobl,
dhwyn o'r hadyd, a beuestid mewn
tir da, ddeg ar vgein yn y nailh,
trigiein yn y lhalh, a chant mewn
un aralh; Athrawon, a Doctoriaid
yr Eglwys, a dharfu udhynt esplygu,
ag egluro, mae'r ffrwyth deg-ar-
vgein yw Priodas, ffrwyth y trigiein
yw Gwedhdod, a ffrwyth y cant,
yw Morwyndod.

O'r

O'r Rhinwedheu yn
gyffredinawl.

PENNOD. 10.

D. **G**AN dharfod i chwi
eglwro'r pedair rhan
tennaf o'r Athrawaeth Gristnogawl,
da'fydhe gennyf wybod os dim mwy
i'w dhyfscu.

A. Y pethe angenrheidiol eu
gwybod, oeddyr pedwar peth hynny,
a eglurais i chwi eusys: Mae ymbelth
beth arall da eu gwybod, er mwyn
cerheudhyd y nôd, yr ydym yn ceisio
cyfeirio atto; sef yr iechydwriaeth
tragwydol. A'r hain yw Rhinwe-
dhæ, a Chamwedhæ, Gweithre-
doedh da, a Phechodæ. Oblegyd
er darfod i ni grybwyll yr hain, me-
gys o'r abedh, ag ar gip, wrth eglu-
ro'r Gredo, a'r Gorchmynion,

etto e'r hynny hyles iawn, a budh-
fawr fydh treuthu pob vn o'r hain
o'r neulhtu, ag ar eu penneu euh-
nain.

D. Dywedoch ithau i mi yn
rhodh, beth yw Rhinwedh?

A. Rhodh neu ddaen, ag me-
ys Camo ysprydol yw Rhinwedh, yr
bon a dberbynnir yn yr enaid, ag
y'n gwneuthur bod dyn yn dda, ag
yn rhinwedhol. A fel y gwna gwy-
bodaeth dhyn y Philosophyd a chel-
fydbyd dhyn yn gelfydd, neu gref-
twr da; felhy Rhinwedh a wna vn
yn dhyn da: a chyda hynny, mae
bi'n peri idho wneuthur y daeoni,
yn hodsach, yn barottach, ag yn
berffeithiach. Ond bwn y fo heb y
Rhinwedh, er gallu o hono wei-
thiau wneuthur peth d, ni wna mo-
no, er hynny ond yn anadab, ag yn
am-mherffeith. Ag er mwyn rhoi

chwi cyfflybrwyd iebi y Rhin-
 wedd i gelfyddyd, a'i harfer.
 Chwi welwch o by th gan dbyn gelfy-
 ddyd, ag arfer ganu crwth, neu
 delyn fe a wna gysson a cherdd, a
 dalo ei chlywed; a hynny yn hawdd,
 heb orfodi iho dremmu, nag edrych
 ar y tanna; lle o byddhe dhyn an-
 hel ydd, ag arno dhiffic y gel ydd,
 neu'r marfer a hi: cyfwrdd y tanna
 a dhichon, a pheri rhyw swm; ond
 nis gwn: yn hyfodr nag yn felysайдh.
 Felhy'r neb a fo gantho Rhinwedh,
 megys Tymheredd, er sampl; ef
 a ymorydia yn hawdd ag yn hyfryd,
 pan fo rhaid, ag yn berffeith, gan
 ddisgwyl ag arosam yr awr gyfadhas
 i fywta; a'r pryd hynny, gan gyme-
 rdd bwydydd cynwysedig; a'r hain
 yn waith yn dydd. Ond y neb ni bo
 gentho y rhinwedh hon, neu yn y
 gwrthwyneb, a fo dhyn glwrth, ni

waeth gantho ei ladh, na gorfod ar-
no ymrydio : ag o digwydh idhō
ymrydio, rhy-hir gantbo aros pryd
ciniwra ; chweddi bynny, pan ddel
yr hwy, yn lhe'rychydic fara a diod,
sydh arferedig, ef a ymlenwra, yn
y modh na bydd fawr yn ôl i'w dhi-
otta, o fod yn gryn swpper cyslaw, n
neu gwynos cyfan.

D. Pasawol rhinwedd sydh?

A. Rhifedi mawr sydh o rin-
wedha; ond y rhai pennaf, a than
yr hain y cynhwysir y l heilh, ydynt
sayth : sef, y tair Theolygawl;
ffydd, Gobaith, a Chariad per-
ffeith : a'r pedair prif-rinwed a el-
wir Cardinaliaid; sef, Pwylhedh,
Cyfiownedh, Grymysfledh, a
Thymheredh. Ag yn yr un rhif,
saith rodd sydh o'r Yspryd glân, gy-
da'r wyth deddwddwch Efangylaiah,
sy'n cyfarwyddo dyn i berffeidh-

rwydd

1. Cor. 13.

Sap. 8.

Isa. 11.

Matt. 5.

Matt. 25.

rwydh buchedh Gristnogawl : Saith
 hefyd yw'r gweithredoech o' Lufeni
 corphorol, a sayth yw'r gweithre-
 doech o' Lufeni ysprydol. O'r hain
 eugyd, mae yn fym-mryd roddi i
 chwi Athrawaeth dalferr.

O'r Rhinwedhæ Theolygawl.

PENNOD. II.

D. **P**A beth yw ffyddh?

A. Fyddh yw'r gyn-
 saf o'r Rhinwedhæ Theolygawl;
 sef o'r haijy'n dbigyfrwng, yn cy-
 feirio at Dduw; a swyddh priodawl
 Fyddh, goleuo'r deua'hedh, a'i dher-
 chafu i gredu'n gadarn dhi-amme,
 hynolh a anirgelodh Duw, drwy gy-
 frwng yr Eglwys : er bod y peth yn
 anawd'h, ag yn uwch na rheswm
 naturiol.

D. Am ba achos y mae rhaid

credu pynciau ffydd mor gadarn,
dhi-serfyllh?

A. Trachas yw, am fod ffidh
yn ymgynnal a'i phwys ar wirionedd
dhiballh, dhidwylh. Oblegyd hyn
olhy mae ffydd yn ei ossod ger cyn
bron i'w gredu, a dharfu i Dhuw ei
anirgêlu; yr hwn yw'r gwirionedd
eihun. Ag amanhossibl, ag an-al-
hadwy yw i'r peth a fanego, neu a-
nirgelo Duw, fod yn angen na'r
gwir. Ag felhy, pan fo ffydd yn
cymmelh arnom gredur peth a fo'n
ymdhangos fel pette yn wrthwryneb
i reswm, megys perhau o forwyn yn
wryf, ar ôlescor, a geni idhi blen-
tyn rhaidi ni ymroi i gyfadhe, fod
rheswm dynawol yn egwan, ag yn
hawdd ei sommi; Eythr Duw ni
eilh na sommi, na bod yn somme-
dig.

D. Pa beth sydd angenrhaid

ei gredu a Rhinwedh ftydh.

A. Angentrhaid yw credu yn
yspyssawl hoth bynciau'r Symblen
neu'r Gredo, a dharfu i ni ei he-
glurhau uchod; ag yn enwedig y
pynciau o'r sawly mai'r Eglwys yn
cadw dydh gwyl, ryw amser o'r ffo-
ydbyn; megys Ymgnawdoliaeth,
Genedigaeth, Diodhefaint, Ad-
gyfodiad, a derchafiad eyn
Harglwydh: dyfodiad yr Yspryd
glan; y Drindod santeidhiaf.
Rhaid hefyd yw bod yn barod i
gredu, hyn olh a egluro'r lân Eglwys
i ni. Ag yn dhiwethaf, ym-mhob
ymdhygiad, neu ymwredhiad o'r tu
allan, rhaid yw ymgadw odhywrth
y pethau sydd arwyddion o fod yn
Anghredadyn, megys ym wisco fel
Twrn, neu Idhew; yssu, neu fwyta
cig y Gwenerau, fel y gwnânt yr
Hareticiaid, a'r cyffelyb. Oblegyd

Rom. 10.
Tit. 1.

angenrhaid yw nyd yw unig a'r gal-
lon, a'r geneu; ond a'r gweithredoedd
odhiathan hefyd gyfadhe, a chyffes-
su'r wîr ffydd, ag ym dhangos yn
estron, a dierth, i bot f. El gwrthwy-
nebwol i'r lân Eglwys.

D. Beth yw Gobaith?

A. Gobaith yw'r ail o'r Rhi-
nwedhu Theolygawl, ag a'i gelwir
felhy, am ei bod hi'n hau a'i golwg, yn
cyfeiria at Dduw yn dhi-gyfrwng.
Oblegyd megys ag y credwn yn-Nuw
trwy ffydd, felhy trwy Obaith yr
ymdhiriedwn, ag y gobeithiwn yn-
Nuw.

D. Beth yw swydd Gobaith?

A. Swydd Gobaith yw der-
chafu'r ewlhys i obeithio'r dedw-
dhwch tragwydhol. Ag am fod y
dedwdhwch hwn yn gyfrwch daeoni,
nadoedd bossibl, a galhadwy i nerth
dynawl ei gerheudhyd, na chyfeirio

atto;

atto ; am hynny mae Duw yn rhoi
ni y rhinwedd uwch-naturiol hon ,
fely galhon trwyddi hi obeithio , dy-
fod o hyd i'r fath dhaconi dirfawr .

D. Ar ba beth y mae Gobarth
yn sefyllh , ag yn yngynnal ei phwy ?

A. Mae hi'n sefyllh , ag yn ym-
gynnal ei phwys , ar an-herfynol dha-
coni a thrugaredd Duw ; or hon
mae gennym arwydhion di-amme ,
gan rodhi o Dhuw i ni ei fâbeibun ,
a'n cymeryd ninneu trwy gyfrwng
hwn , yn ansawdd-feibion o'r eiddo ,
gan adho i ni etifeddi ietb teyras
nes , os gwnaem weithred oedh cysson ,
a chyfadhas i'r cyfryw ffraint , a
gorsom gantho ; a rhodhi gras i ni a
chynhorthwy digonawol , i alhu cy-
flew ni'r cyfryw weithred oedh .

D. Beth yw Cariad perffeith ?

A. Cariad perffeith yw'r
drydedd Rhinwedd Theolygawl ; (cf a

gyfeiria

gyfeiria a'i golwc at Dhuw yn dhi-
gyfrwng; oblegyd trwy hon y der-
chesir yr enaid: garu Duw, i nŷwy
na dim, neu o flaen, ag uwch ben pob
peth, nyd yn unig megys Creadwr,
ag adwrcyn daeoni, a'n cymwynas-
ſeu naturiol; ond hefyd fel tre' nydh,
a rhodydh grâs, a gogoniant, yr hai
ydynt dhaeoni, a chymwynasse
uwch-naturiol.

D. Mi a fynnw'n wybod a gyr-
redh Cariad perffeith i garu cre-
aduriaid hefyd?

A. Priodawl iawn i Gariad
perffeith gerbeudhyd i garu pob
dyn, ie i garu pob peth a wnaeth
Duw; ond a hyn o ragor, ſef fod yn
rhaid caru Duw, er eifwyn eihun,
gan ei fod yn dhaeoni an-herfynadwl;
a charu pob peth arall (sydh raid i
garu) er mwyn, ag er cariad ar
Dhuw. Ag yn enwedig rhaid yd

caru'r

caru'r cymydog, yr hwn a wnaeth
 Duw ar ei ddelw eihun, megys y
 gwnaeth ninneu'n hunain. A
 than hennu cymydog, rhaidi ni dbe-
 ualh, a chysri, nyd eyn ceraint,
 a'n cyfeilhon yn unig, ond pob rhyw
 dhyn, pe rhon idho, a bodi ni yn
 elyn, canys delw Duw yw pob dyn,
 ager mwyn hynny iawn yw i ni ei
 garu.

D. Ai rhinwedh fawr yw Ca-
 riad perffeith?

A. Y rhinwedh fwyaf yw hi
 o'r cwbl oll, a daeoni mor dhirfawr,
 na eilh y neb a fo gantho hon ona bod
 yn gadwedig, odhigerth idho ei choli
 hi yn gyntaf, a'r neb a fo heb Ga-
 riad perffeith, nyd oes fod idho,
 fod yn gadwedig, pette gantho'r
 holh rinwedh craill, a holh dhonia,
 a rhodhion Duw.

O'r

O'r pedair prif-rinwedd a
elwir Cardinaliaid.

PENNOD. 12.

D. **B**ETH yw Pwyledh neu
Galh-dhoethedh?

A. Y gyntaf yw hi o'r pedair
prif-rinwedd, a elwir Cardinaliaid:
yr hai a ryglydhant yr henw hwn,
am eu bod yn bedair o'r rhinwedd a
pennaf, ag mcey yn ffynnon a'r holh
rinwedd a dyn iwl neu gynedh fawr.
Cany Pwyledh sy'n lhywodrae-
thu'r deualhedh; Cyfiownedh sy'n
lhywodraethu'r ewihys; Tymheredh
sy'n attal, ag yn lhywodraethu'r
chwantau, nwy, a gwnia Cynghy-
bydiath, a Grymysedh sy'n ffrw-
yno, ag yn lhywodraethu'r Dhig-
lhonedh.

D. Beth yw swydd Pwyledh?

A. Swydd

A. Swydd Pwyledh, yw dangos
ym-mhob gweithred y diwedd ben-
nod y dylid cyfeirio atto, y modhion,
a'r cyfrynga cyfadhas i'w gerhen-
dhyd, a'r holh amgylchion; sef yr
amser, a'r odfa, y cyfle, y modh
gwiw, a chymwys i'w geisio, a'r
cyffêlyb, fel y bo'r weithred yn dhi-
fai, ag yn holhawol yn dha: Ag am
hynny y gelwir hi yn Athrawes, neu
feistres rhinwedhaeraill: Ag y mae
hi megys y lhygad i'r corph, megys yr
halen i'r bwyd, ag megys yr haul i'r
byd oll.

D. Pa rai yw'r Camwedha.
gworthwynebawl i Bwylhedh?

A. Rhinwedh a fydd bob amser
yn y canol; ag am hynny mae idhi
dhwym gamwedh gworthwynebawl, yn
y dhau pen eithaf. Yn Camwedh a
bai gworthwynebawl i Bwylhedh, yw
Am-mhwylhedh, neu Ang-hal-
hedh,

ledh, sef Gwalh ystyr, a bod yn
 ddi-dharbod eisie rhag-edrych, ag
 ystyrio'r peth a fo i'w wneuthur:
 A'r bai hwn sydd ar y sawl a foni
 heb fwrw golwcar y pennod-diwedd,
 neu heb arfer y modhion, a'r cy-
 frynga cymwys i'w gerheudhyd.
 Camwedh a bai arall gwrthwynebi
 Bwyihedd, yw Cyfrwysdra, di-
 chelhedh, neu Galhineb cnow-
 dol. A'r bai hwn sydd ar y sawl sy'n
 aysal dharbod, ag yn dhigon dwys,
 a diefeulys, am bennod-diwedd y
 gweithredoedh y maent yn eu trin,
 a'r modhion, neu'r cyfrynga cy-
 mwys i'w cerheudhyd, ond eu bod
 yn troi'r cxxbl oll, fel y bo goreu ar
 lês eu budh a'u helw bydoleuhunain,
 ag am hynny y rhont eu bryda'u cais,
 yn dhichelbgar ar ddyllbo eu cymy-
 doc, yn gynt na methu o'u hamcan.
 Ond yn y diwedd y ceir gweled, fod y

rhai

rhaf byn yn a'ngalrh, ag yn dhibwylhi
gan udhynr golhi'r daconi godido-
caf, er mwyn rhyw dhaconi gwael,
di-sylw.

D. Beth yw Cyfiownedh?
Aphaswydh idhi?

A. Rhinwedh yw Cyfiow-
nedh, yn rhoi i' bawb yr eiddo; ag
felhy ei swydd hi yw cysfionni pe-
tneu, a gwnethur uniondeb gymwys
mewn masnacheu dynion: yr hwn
beth yw syifaen a gwreiddhin hed-
hwch, a thynghnefedh. Oblegyd pe
bydhe bawb fodlon i'r eiddo eihun,
heb argeisio'r eiddo arall, ni bydhe
fyth na rhyfel, na chynneu, rhwng
neb a'u gilitdh.

D. Pa rai yw'r Rhinwedha
gwrthwynebwyl i Gyfiownedh?

A. Dwy gamwedh sydd iahi
yn wrthwyneb; y naill Ang-hyfi-
ownedh, sef, pan gymero dyn yr

T

eiddo

eidho arall, neu synnu mewn mas-
nach a bagen, roi lhai nag a dhyle,
neu dherbyn mwy nag a dhyle. Y
lthall yw Gormod Cyfiowndedh,
sef, pryd y bo dyn mor dost-ffyrnig, a
mynnu gwnenthur, neu gael yr ei-
thaf o Gyfiowndedh, yn daerach ag
yn drachach, nag y bo rheswm. Ca-
nys mewn llawer cyflwr a damweini,
rhaid yw cymyscu Cyfiowndedh a
pheth Grefyndod neu Dostfuri
trugarog : megys, o bydd rhyw
d yn trwm tylawd heb alhu talu y
dhylêd gyfa' to arno, yn dhisymwth,
ag ar rybydd byrr, heb adfyd ania-
nol, a dirfawr gothed; rheswm, a
chysion yw, cenhiadu idho ychwaneg
o amser, a'i necau fe o hynny a fydd
wneuthur yr eiddaf, a gwasgu gor-
mod ar Gyfiowndedh.

D. Beth yw Grymysledh? a
pha swydd sydd iddi?

A. Rhinwedd

A. Rhinwedh yw Grymysedh,
 a'n gwna ni'n hyfedr barod i orch-
 fygu pob anhowsedh, a fo'n rhwystr
 i weithredoedh da, hyd yn oed godhe
 marwolaeth, o bydh rhaid, er mwyn
 gogoniant i Dhuw, neu er mwyn na
 bom yn ôl am cyn dyled-swydd. Ag
 felhy drwy gyfrwng y Rhinwedh
 hon, yr aethont y Meribryri santaidh
 a'r maes, yn orfoledhys, odhyar eu
 herlydwyr. Ag yn y cyffelyb, trwy
 gyfrwng yr un rhinwedh, yr ae-
 thont y milwyr dewrion yn ogogeny-
 dhys, yr hai a dharfu udhynt ym-
 daro, ag ymdhangos euhunain yn
 rymmys, mewn rhyfael cyfreith-
 lawon.

D. Pa rai yw'r camwedha
 gorthwynebys i rinwedh Grymys-
 dra.

A. Lhyfrdra neu Ormod
 ofn; a Rhyfic byr-bwylh, neu

D. ahyder gwaedwylht. Oble
yd y gormod ofn a wna i dhyn ym-
roi yn rhy hawdh, yr hwn a dordha
o dhiffic Grymyledh: Rhy fic a
gormod hyder a wna i dhyn ym-
wthio eihun mewn peryglon eglur, a
golcu; heb fod yn rhaid: a hynny
yw megys bod yn rhymmys; ag ni
beudha dhim clôd, na mawel, ond
gogan, a dychan: ag am hynny nyd
rhinwedh, ond bai, a chamwedh
yw.

D. Beth yw Temheredh, a
phaswydh iddi?

A. Rhinwedh yw Temhe-
redh, sy'n attal, ag yn ffrw, no di-
fyrroch cnowaol. Gan beri i dhyn
na chymero dim dyfyrroch, ond a ffrw
cymbesur, a rhes, mol.

D. Pa rai yw'r Camwedh
gwrthwynebwli i Demheredh?

A. An Nymheredh, a Hur

trwydh

trwydh, neu An-lynwyrlddeb.
 An-Nymhered yw, prydy bo dyn
 gweddi ymroi yn ormod i dhyfyr-
 rwech; ag am hynny yn gormesu,
 neu'n cymeryd gormod bwyd, neu
 dhiod; neu'r cyffelyb: yr hyn a wna
 niwed i'r enaid, ag i'r corph. An-
 lynwyrlddeb, neu Hurtrwydh,
 yw pan elo dyn i'r peneithaf arallh,
 gan wrthod dysfyrwech y synhwyræ
 mor holhawl, nas mynu ef fwytta'r
 pctheu, syd' angenrheidiol i gyn-
 nal yr iechyd, rhag mwyndhau'r tip-
 pin dysfyrwech blås. sy'n canlyn bwy-
 dyd' cyfadhas yn naturiol. Ond
 etto amlach, a chenfinach yw bai'r
 An-Nymheredh, na'r cyfrw
 Hurtrwydh; ag am hynny y darfu
 i'r saint ollh, eyn hannog trwy air, a
 gweithredh i ymprydio, i gospi, a
 marw-bau'r cnawd.

O Saith rodh yr Yspryd glân.

PENNOD. 13.

D. **P**A rai yw rhodhion a donia'r Yspryd glân?

13a. 11.

A. Y rhai a dhyscedh Esai'r prophwyd i ni; sef Doethineb, Deualh, Cyngor, Grymysedh neu Gadernid, Gwybodaeth, Hygaredh, ag Ofn Duw.

D. Pa gymorth a gawn gan y rhodhion a'r donia hyn?

A. Cymorth i gerheudbyd perffeidrwyd buchedh Cristnogawl; Canys megys grisiau, neu yscal ydynt, i ni dhringo o stât, a chyflwr pechod, trwy amryw gradha, nys dyfod i nen, a brîg perffeidhrwyd. Ond rhaid i chwi wybod rifo o'r Prophwyd y gradha, hyn, gan dhesbyn ar i wared; am idho weled megys yscal

yn

yn dyfod i'r nef; Ond my-ni a'u rhi-
 fwn yn y gwrthwyneb, ar ifynu; fe-
 y gwasnaethont i dbringo odhyar y
 dhacae i'r ncfodh. Gan hynny y
 gradh, neu'r grîs cyntaf, yw Ofn
 Duw, yr hwn a bâr dhychryn a
 braw, mewn pechâdur, wrth fe-
 ddwol fod Duw holh-alhuawg yn clyn
 idho. Yr ail gradh, yw Hygaredh;
 Canys y neb a fo'n arfwydo, ag arno
 ofn y boen, a'r gospedigaeth, y mae
 Duw yn ei fygwth i'r pechadur a
 dhechreu dhysod yn Hygar dhu-
 wiol, gan chwenychu ufudhau,
 a gwasneuthu Duw, drwy gysfawni
 ei santaidh ewllys ym-mhob rhyw
 beth. Y trydydd gradh, yw Gwy-
 bodaeth; oblegyd y neb a chweny-
 cho gysfawni'wllys Duw, a ymbil,
 ag a dhymuna ar Dduw, dhysfuidho
 ei orchmynion santaidh: Ag yno
 Duw trwy'r Pregethwyr, trwy ly-

fra, a thrwy ysprydawl anadlad o'i
 fewn, a drefna idho hyn o adhyfsc a
 fo angenrhaid. Y pedwerydh gradd
 yw Grymysedh, neu Gadernid;
 oblegydy neb a wyppa fodh y mat
 idho wasneuthu Duw, ag a chweny-
 cho ym-mhobbeth ei wasneuthu, a
 geiff gyfarfoda lhawer anhowsedh,
 a profedig aethen, neu dentafion a'r
 byd y cnawd, a'r cythreul. Ag am
 hynny Duw arydh idho wrth eiraid,
 rodd a Gadernio, a Grymysedh,
 fel y galho orchfygu pob anhowsedh.
 Y pummed gradd, yw Cyngor;
 Canys pan welo'r cythreul, na dhi-
 chon orfygu trwy nerth, yno y try at
 dhichelbion, gan roi cais ar beri i'r
 dyn cyfiawn gwymho i'r drwg, i an-
 rith, lhiw, a chysgod rhyw dhaeoni.
 Eytbr Duw nryd ymâd ag ef, ond a
 rydh idho rodd a dawn o Gyngor,
 fel y galho dbeualht a gorchfygu di-
 chelbion

chelhion y gelyn. Y chweched yw
rodha dawn o Dheualth; oblegyd
gwedi i dbyn hir ymgensino ag ymar-
fer yn dha, a Buchedh Gweithgar,
a chael llawer gorcheft, a macs ar
y Cychreul; Duw a'i dena, ag a'r
derchafa'r Fucedh fyfyriawl; a
thrwyr dha'n a Deualth, fe a
rydh idho fedru ystyrio, a deuallt
dyfnder y dirgeledhion duwfol. Y
seithfed yw rhodh o Dhoethineb,
yr hon yw cyflawniad perffeidl-
rwydh. Canys hwnnw sydh dhoeth,
a edwyn y cyntaf, ar prif-achos; ag
a drefna ei bolh weithredodh yn ôl
hwnnw. Y peth nys geill neb ei
wneuthur, ond y sawl a gyssyllhto
ynghyd a'r rhodh, neu'r dha'n o
Dheualth; berffeidh rwydh Cariad
perffeith. Oblegyd a'r Dheualth yr
adweinir y prif-achos, ag a Chariad
perffeith y trefnir, ag y cyfarwy-

dhir pob peth i gyfeirio atto, fel at y
pennod-diwedh. Agoran bod Doe-
thineb yn cwplyssu, ag yn cyssylhu
hoffedh yr ewlhys, yngl'yd a'r de-
ualhedh, am hynny y gelwir Doe-
thineb yn lhadin, Sapientia, sef
wirth Athrawaeth Sant Bernard;
Saporita Scientia. Gwybodaeth
flafus, neu wybodaeth synhwyrol.

O'r wyth dhedwdhwch.

PENNOD. 12.

Matt. 5.

D. **B**ETH yw'r wyth dhe-
dwedhwch a dhysscodh
cyn Harglwydh i ni yn yr Efenzyl?

A. Yscal arall ydynt, i dhrin-
go i berffeidh rwydh, cyffelyb i'r lhalh
orodhion yr Yspryd glân; cblegyd
mewn sayth gwers, y cynhwysir
sayth gradh i dhringo, a dysod i
dhedwdhwch; a'r wythfed sy'n rhoi

arwyah

arwydh i gael gwybod, a dbringodh
dyn yr yscal hon, yntau natto.

D. Eglurwch i mi yn grynno,
yr yscal, gradha hyn.

A. Yn y tri gradh cyntaf, mae
Duw yn dysgu i ni dorri ymeith rwy-
stron perffeidhrwydh, drwy'r hon y
deuir i dhedwddwch. Y rhwystron
cyffredin arferol hys. Chwant da
byd, Chwant anrhydedd, a
Chwant dyfyrwch. Am hynny y
dywedodh Crist yn y gradh cyntaf:
Dedwydh yw'r tylodion o yf-
pryd. Sef y rhai a ddystryant yn
ewlbysgar, ag a fo dibris genthynt
am dha'r byd. Yn yr ail y dywedodh,
Dedwydh yw'r adhfwyn; sef, y
rhai a rodhont le i bawb, heb ym-
dynu, nag ymdrech i a'r neb a ym-
wthio o'r blaen, gan eu gael nhwy
ar yr ôl. Yn y trydydd y dywedodh,
Dedwydh yw y rhai galarus; sef,

y rhai

y rhai nyd argeisiant am dhyfyrwch,
 a ai riswch y byd hwn; ond ymroi i
 Wneuthur panyd, ag i Wyllo am eu
 pechoda. In y dhwyrad hessaff,
 mae fe'n dysgu i ni berffeia hwyah y
 Buched Gweichgar; yr hon sy'n
 sefyll ar gyflwyni hyn oll y bomi
 rwyddedig i Wneuthur o ran Cy-
 fiownder, ag o ran Cariad per-
 ffeith: Am hynny yn y pedwerydd
 gradhy dywedodh: Dedwydhyw'r
 lawl sydd arnynt newyn, a sy-
 chedd am gyfiownder: ag yn y
 pummed, y dywedodh: Dedwydhyw'r
 hai trugarog. In y dda'r radh
 dhiwethaf, mae fe'n tynnu at ber-
 ffeia hwydhy Buchedd myfyrgar
 ag am hynny y dywedodh yn y chwe-
 ched. Dedwydhyw y rhai glân
 eu calon, canys y nhwy a welant
 Dhuw: sef, am y cânt ei weled yn
 y byd hessaf medon gogoniant, ag a
 gant

gant ei adnabod yn y byd hwn, drwy
 rodd a grâs Myfyrdawt. Tny seith-
 fed y dywedodh: Dedwydh yw'r
 hedhychiaid: oblegyd y nhwy a
 elwir yn blant i Dhuw. Sef, de-
 dwydh yw'r sawl gwedi ddhynt gys-
 sylhtu Cariad perffeith ynghyd â'u
 Myfyrdawd, a drefnassent eu holh
 betheu yn-Nuw, ag a dharfu
 ddhynt hedhychu holh deyrnas eu
 henaid, ag felhy a fydbant blant i
 Dhuw, santaidh a pherffeith, cyn-
 hebig i'w tād. Tnyr wythfed wers,
 nys cynhwysed vn gradh newydd
 o berffeithrwydh, ond (fel y mae
 Sant Awstyn yn dangos yn hyda.)
 egluro'r ydis i ni arwydhysoys i wy-
 bod, a fo dyn wedi dyfod o byd i ber-
 ffeithrwydh; a'r arwydhydd hwn. yw
 godhe erlid anghysion yn eiddoys ar
 oblegyd megys ag y profir aur yn y
 ffwrnes, felhy'r dyn cyfiawn per-
 ffeith,

Aus. l. i.
 de ter.
 Domini
 n mon-
 te.

ffeith, mewn tralhod ag adfyd.

O saith weithred y drugaredh,
Corphorol; a'r saith Ysrydol.

PENNOD. 15.

D. **M**A E' N ôl i chwi e-
gluro gweithredo-
edh y drugaredh; y rhai corphorol,
a'r hysrydawl.

A. Saith sydd o weithredoedh
y drugaredh, corphorol; a chwech o
o honynt a gybwlhir yn yr Efengyl
santaidd.

Matt. 25.

1. Rhoi bwyd i'r dyn nywy-
nog.

2. Rhoi diod i'r Sychedig.

3. Dilhadu'r Noethion.

4. Lhetyfu'r Pelhennig.

5. Ymweled a Chleision.

6. Cyfluro Carchorion.

A'r seithfed. Cladhu'r Meirw. a

dhyscodh

abyscodd Tobias Sant, a'r Angel ^{Rob. 1.}
^{& 12.}

Raphael : ni. Saith hefyd yw gweithredodh y drugaredd, y sprydol.

1. Cyfarwydho, hyffordhi, a rhoi dysc i'r anghy farwydh.

2. Rhoi cyngor hyles i'r ammeus.

3. Rhoi cyffur i'r sawl a fo mewn blinder, a lhudhed.

4. Rhoi cerydh, a rhybydh i'r pechadur.

5. Rhoinawdh, a madheuant am y cammæ, a'r niwedh a gowfom.

6. Godhe yn amynedhgar dhrygnaws, ag anwydæ rhai e-railh.

7. Gwedhio a'r Dhuw tros y byw a'r meirw.

D. Os achos yn y byd, a escusoda dyn, rhag bod yn rhwyndig i wneuthur y gweithredodh hyn o

druga-

drugaredh?

Luc. 16.

A. Tri achos a'u hescusodant, T cyntaf, pryd y bo dyn heb fodh ido cu cysfwrni. Ag felhy y cardostyn duwioi Lazarus; yr hwn a grybwythir yn yr Etengyl, ni wnaeth nemor o weithredoeah y drugaredh corphorol, am ei fod yn byw mewn angen, ag eisie eihun, o'r hai hynny agos eugyd. Ag felhy am ei amynedd, a'i ahiodh fegarwch, y cafodh ef ei gorôni. Ag fel dyma drefn, ag ordinhâd Duw, alhu o'r cywaethogion fod yn gadwedid, trwy wneuthur eluseni, a dangos trugaredh: a'r tylodion drwy amynedd, a bod yn ahiodh fegar. Felhy'r neb ni bogântho na dysc, na phwllhedh, nyd yw rwyddedic i roi na dysc, na chyngror i arall. Yr ail achos a escusoda, yw pryd y bo dyn yn gwasneuthu Duw mewn answydd, stat, a chyflwr

go-uwch

go-uwch nag ydix'r Fuchedh We-
 ithgar ; ag o ran y stât , ar cystwr
 hwnnw , heb fod idho echlusrau ,
 ag odfa , i wneuthur bagad a wei-
 thredoedh y drugaredh : felhy'r
 Meudwy santaidh , a fo yn yr ama-
 lwch , gwedi ymgau eihun mewn
 Celh , a chilfach o'r neulhtu , i fy-
 fyriopetheu nefawl ; nyd yw rhyme-
 dig i ymadaw a'i arfer buchedhol , i
 fyned ar lêd , i argeisio am rai an-
 gheus , i wneuthur vdhynt weithre-
 doedh elusen o drugaredh . Y try-
 dydh achos efcusodawl yw , pryd y bo
 dyn heb gyfarfod , natharo ar neb ,
 afo mewn angen nodedig o'i lusêni ,
 a'i drugaredh . Oblegyd nyd ydym
 rwymedig i gynorthwyo , ond y sawl
 nys galhant eu cynorthwyo cubu-
 nain , ag a font heb neb arall a alho ,
 ag a fo parodi roi cymorth vdhynt .
 Etto gwir yw , na chais perffeith-

rxhyd trugaredh, a lufeni, dhiscwyl ag aros am ing, ag amser rhwymedigaeth; ond hi a fydh parodi roi cymorth, yn ymodh goreu y galho, ag i bawb olh y galho.

D. Mi a debygwn y geil parwb wneuthur y weithred olaf o drugaredh, sef gwedbio Duw dros y cymydoc.

A. Gwir iawn, ag am bynny geil hyd yn oed y meudwy santaidh, wneuthur gweithred oedh y drugaredh; am ei fod yn gwedbio ar Dhuw, ariaho genhiadu ei ras i bawb a fo rhaid udhynt vrthi.

O gamwedheu, a pechodeu yn gyffredinawl.

PENNOD. 12.

D. **M**ADWS i chwibc.
lhach dhyfscu i mi
beth

beth yw Camwedh, bai, a phechod;
fel y galwyf eu gochelyd; megys ag y
darfu i chwi egluro i mi y rhinwe-
dheu, a'r gweithredoedd da; fel y
galhwn eu hargeisio.

A. Pechod yw gwnenthur peth
yn ewlbysgar, neu adelpeth yn ew-
lbysgar heb ei wneuthur, yn erbyn
cyfreith Dhuw. Ag yma mae i chwi
i'w grassu arno; fod tri pheth yn my-
ned i wneuthur pechod. Yn gyntaf,
gwnenthur o dhyn beth gwahardhe-
dic, neu adel heb wneuthur beth
gorchmynedic. Megys (er sampl)
Difenwi yw gwnenthur peth gwa-
hardhedig: a bod heb wrando'fferen,
dhydd gwyl, gadel peth gorchmyne-
dic heb ei wneuthur. Yn ail, rhaid
i'r gwnenthur, neu'r gadel heb wneu-
thur, fod yn erbyn cyfreith Dhuw:
oblegyd cyfreith Dhuw, ydiw'r rhe-
oledigaeth o weithio'n dda; megys y

mae celfyddyd Saer maen, yn rheo-
 laeth idho fe i wneuthur mŵr yn
 iadon: ag am hynny, megys nad y-
 diw dyn Saer maen da, onis gwna'r
 mur yn iadon, ag wrth reol y gelfy-
 ddyd: felby nydydiw dyn yn byw yn
 dha, nag yn dhyn da, onys calyn gy-
 freith Dhuw. A than hennu cyfreith
 Dhuw, ni deuelbir mo honno yn v-
 nic, a roddes ef eihunan, megys y
 deg orchymyn; ond honno hefyd y
 mae yn ei roi i ni drwy gyfrwng y
 Pâp, a phenaethiaid eraill, y rhai
 ysprydol, a rhai bydol. Oblegyd
 swyddogion i Dhuw ydynt y rhai
 hyn eugyd: a chantho ef y cawsont
 eu awdurdod. Yn dryddyd, rhaid
 i'r peth a wnelo, neu'adauwer heb ei
 wneuthur, fod yn eolhysgar, ag
 fodh. Oblegyd heb gyttundeb a chyd-
 symad yr eolhys, nyd pechodydiw:
 megys (er sampl) pette dhyn, trwy

ei hun, yn difenwi, ag yn cablu
 ynei gŵsc; neu cyn dyfodi oedran
 a synwyr; neu heb wybod fod y gair y
 mae'n ei arfer, yn dhifenwad: yn y
 cyfryw dhamweyn, ni phecha dhyn
 dhim, am nad oes mor eolbys yn cyt-
 tuno.

D. Deulhais beth yw pechod
 dywedoch i mi belhach beth yw
 Camwedh?

A. Camwedh yw'r ymarfe-
 riad, a'r ymgensfiniad a dyfodh mewn
 dyn, drwy fynych bechu; yr hon
 sy'n peri i dhyn bechu yn hŵsach, yn
 byfach, ag yn lhaenach; megys (er
 mwyn rhoi sampl) ni a dhywedwn
 fod un yn dhifenwydh, neu'n chwa-
 reydh, a fo'n arfer o dhifenwi, neu
 chware. Ag felhy difenwi yw'r Pe-
 chod, a bod yn dhifenwydh, yw'r
 Camwedh, a'r cyffelyb a albwnei
 dywedyd am bob pechod arallh.

D. A mowr dhrwg yw pechod.

A. Y mowr-dhrwg mwyaf yw pechod, ac ilh fod, ie yn ei herwydd yr unig beth drwg; ag yn anfodloni Duw, yn fwy na phob rhyw dhim. Yr hyn sydheglur-yspys, wrth weled, ag ystyrio, nad arbedodh Duw'r pethen godidocaf oedh gantho; ond eu difethu, a'u anrheithio er mwyn cospy pechod. Pette frenyn a chantho lestr prydferth, gwerthfawr o aur, nen arian; ag am ganfod o'i fewn ryw dhiodhan dhrewlhyd; a sydhe mor ffriddh gantho'r llestr a pheri ei dbrylthio, a'i daflu ymeithi i waetod ymôr; chwi a dhywedech yn hydha dhi-amme, fod yn gas anianol gan y brenin y dhiodan honno. Duw a wn aeth dhau lestr gwerth-fawr, godidog gwydych; y naith megys o arian, sef Dyn; a'r lthall megys o aur, sef Angel; ag amidho ganfod peth mor

dhrewlhyd,

dirowlhyd, a phiadh, ag yw pechod,
ym-mhob vn o'r dhau lestr hynny,
fe a dhr, lhioddh ag a dasfodh i wa lo-
dion vfferm i'r trueni iragwydhol,
yr hold Angylion, a dbarfu v-
dhynt bechu; gy mae beunydh yn
taflu i'r vnfangre o golhe digacth, yr
holh dhynion sy'n meirw yn eu pe-
chod. Ag vnwaith am bechoda'r
byd, danfonodd dhilyw, o dhwfr,
ag a fodhodd hynolh oedd o dhynion
ar y dhaear, ond Noe eihun, a'i
deulu, a dbarfnasse idho ymgadw yn
gyslaw.

D. Pasawl math ar bechod sydh?

A. Mae dau fath: oblegyd vn
a ehvir Pechod gwreidhiawl, neu
dhechreuawl; A'r lhalb Pechod
gweithredawl. Ag o'r Pechoda
gweithredawl, mae dau fath be-
fyd. Rhai sydh Bechoda marwol,
a rhai Madheuol.

O'r Pechod gwreidhiawl.

PENNOD. 17.

D. **P**A beth yw'r Pechod
gwreidhiawl, neu
Dhechreuawl.

A. Pechod gwreidhiawl, a
dechreuawl, yw'r pechod yn yr hwn
y genir ni, hwn sy'n digwyddi ni yn
olynol, megys etifedhiaeth, odhy-
wrth cyn tad cyntaf Adha. Canys
gwybyddwch, pryd y gwnaeth Duw'r
gwr cyntaf a elwid Adha, a'r wraig
gyntaf, a elwid Efa; rodhi o hono
vdhynt saith rodh. Yn gyntaf rhoes
vdhynt ei Râs, trwy'r hon yr oe-
dhent yn gyfiawn, ag yn anwylion i
Dhuw, ag yn ansawdh-blant o'r ei-
dho. Yn ail, rhoes vdhynt Wybo-
daeth, fawr, i wybod pa fodh y
gwnaent y da, ag y gochelent y drwg.

Yn

Yn drydydh, rhoes vdhynt Vfudh-
dod y cnawd i'r yspryd, mal nas cyn-
hyrfe trwy wyn, i chwenychu dim
anghyfreithlawn yn erbyn rheswm.
Yn bedwerydh, rhoes vdhynt Baro-
drwydh, hyfedr, a howsedh
fawr i wneuthur y da, a gochêlyd y
drwg: heb roi vdhynt ond un gor-
chymyn i'w gadw, a hwnnw o'r fath
howsaf. Yn bummed, Ef a'u gwa-
redodh odhywrth bob poen lha-
fur, ag arfwyd; Oblegyd y dhaear
o honi eihun, oedh yn dwyn ffwrwyth
digonawol, i gynnal bywyd dyn; ag
nyd oedh dim alhe wneuthur niwed i
dhyn. Yn chweched, fe a'u gwnaeth
nhwy Yn an farwoledig; sef fel
na buassent fyth feirw, oni bae v-
dhynt bechu. Yn seithfed, ei amcan
a'i fryd oedh mewn amser, eu symu-
do nhwy odhiar y dhaear, i'r ne-
foedh i'r fath fywyd tragwydhol; a

gogonedbus, ag sydh gan yr Ang-
 lion. Ond y gwr cyntaf, ar wraig
 cyntaf, gwedi i'r Cytbreul eu sommi,
 a dorraffont y gorchymyn; ag felhy
 drwy bechu yn erbyn Duw, nhwy a
 a golhaffont y sayth rodh a henwais.
 Ag am roi o Dhwy y rhodhion hynny
 udhynt hwy, nyd yn unig o'r urban
 euhunain; ond i dhis cyn trwydhynt
 hwy, i'w heppil, a'u holl hiliogaeth:
 am hynny nyd oedh y golhed o'r rho-
 dhion, udhynt hwy yn unig, ond y
 nhwy a'u colhaffont i ninneu hefyd,
 ag a'n gwnaethont yn gyfrannogion
 o'u pechod, a'u trueni; megys ag y
 buassem gyfrannogion o'u Grâs a'u
 daeoni, pe buassent heb udhynt be-
 chu. Faldyma gan hynny'r Pechod
 gwreidhiawl, neu dhechreuawl;
 sef gelyniaeth rhyngom a Duw, a di-
 fedhiant o'r grâs a amcanesid i ni;
 a'r hwn dhifedhiant y genir ni; ag

alban.

alban o bono y mae'n tardau An-
wybodaeth, drwg-dued, a go-
gwydhiad i dhrigioni, Anhow-
fedh i wneuthur daconi, a How-
fedh i wneuthur drwg, y Boen, y
lhafur, a'r blinder i geisio cynnal y
bywyd; yr Ofn, yr arswyd, a'r
peryglon yr ydym ynddynt; Angeu,
a marwolaeth di-amme'r corph, ie a
marwolaeth tragwydhol yn vffern,
oni bydd i ni cyn marw gael eyn gw-
ared odhywrth y pechod, a dym-
chwêlyd i hoffedh grâs Duw.

D. Pa gyfaredh a medhigi-
niaeth sydd i ni yn erbyn y pechod
hwn?

A. Dywedafom uchod eusys,
mae diodhefaint, a marwolaeth Crist
eyn Harglwydd oedh y gyfaredh.
Canys mynne Duw i'r neb a gy-
chwonne wneuthur iawn am bechod
Adha, fod eihun yn dhibechod, ag

felhy

felhy yn Duw, ag yn Dhyn; fel y by-
 ahe gymeradwy alban o fesuſ i
 Dhuw; ag idho vſudbau nyd meſon
 peth hawab, fel yr oedhy peth a orch
 myneſid i Adha; ond meſon peth o'r
 anhoſſaf, ſef marwolaeth gwar-
 thus y Grôg. A'r gyfaredh, neu'r
 fedhiginiaeth hon, a arblygir, a
 gysleuir, ag a gymhwysir i ni trwy'r
 Bedydh, fel y dywetpwyd. Ag er
 na welodh Duw yn dha, ail-drefnu i
 ni y ſaith rodh hynny, a henwais;
 etto mae ſe'n rhodhi y rhodh bennaf,
 ſefe i ras, drwy gyfrwng yr hon, yr
 ydym yn gyfiawn, yn onwyliaid, ag
 yn blant i Dhuw; a: yn etſedhion
 teyrnas neſ. Y rhodhion eraill, y roir
 i ni yn y byd neſſaf, ag ennill mawr
 os ymdhygwn eyn hunain yn dha, yn
 y byd hwn yma.

O'r pechod Marwol, a'r
Madheuol.

PENNOD. 15.

D. **E**GLVR HEWCH
i mi ynaŵr, pa beth
yŵ'r Pechod gweithredawl : a
pha foddy maerhai pechoda yn Far-
wol, a rhai yn Fadheuol.

A. Pechod Gweithredol yŵ'r
hŵn a ŵnelom a'n eŵllys cyn hu-
nain, ar ol i ni dhyfodi oedran, a
synddyr : megys Lhedrad, Lhofru-
dhiaeth, Tyngu anudon, a'r cyf-
fê'lyb pethau gwrthwynebawl i gy-
freith Dhuŵ. A'r pechod hŵn sydd
farwol, pan dhygo odhiarnom a'n
difedhu o râs Duŵ, yr hon yŵ en-
nioes yr enaid : ag a ŵna fod dyn yn
beudhu marwolaeth dragwyddhol yn
vffern : Madheuol yŵ'r pechod,
pryd

pryd y byaho dyn yn codhi, ag yn anfodloni Duw; etto nyd cym-mibelhed a dwyn odhiarnom ei rās, a hwn a rygldha gospedigaeth, drom, ond nyd yn dragwydhol.

D. Pa fodh yr adxeinir y pechod Marwol, rhagor y Madhe-uol?

A. I wybod pa bryd y bo'r pechod yn Farwol, rhaid i chwi dhal, a chraffu ar dhwyr reolaeth: y naid bod o'r pechod yn wrthwynebys i'n Cariad perffeith tuag at Dhuw, neu tuag at cyn Cymydog; y lhalh bod o hono, drwy gyflawn gyttundeb, a chydyniad yr ewlbys; oblegyd o bydh y pechod heb r nailh, neu'r lhalh o'r hain, nyd Marwol a fydh, ond Madhe-uol. Ag yno y dyxedir fod y pechod yn erbyn Carriad perffeith, pryd y bydho'n wrthwyneb i'r gyfreith, mewn achos a matter obwys;

fel

fel y ba'r bai yn dhigonawli dorri
cymdeithas. Eythr pryd y bo mewn
achos neu fatter bychan, ni bo di-
gonawli dorri gymdeithas; yno nyd
yw'r pechod yn wrthwyneb i Gariad
perffeith; ond fe a dhywedir, nad
yw gyttunawla Chariad perffeith;
ond megys yn myned heibio idhi. Ag
yn y cyffelyb fodh, y cyntaf a dhywe-
dir ei fod yn wrthwyneb i'r Gyfreith,
am ei fod yn wrthwyneb i Gariad
perffeith; yr hon yw pennod-diwedd
y gyfreith; a'r ail y dhywedir, nad
yw wrthwyneb i'r gyfreith, ond me-
gys ym myned heibio i'r gyfreith, heb
gyttuno a hi, am nad ydim wrthwy-
nebawl i Gariad perffeith: ond me-
gys heibio idhi, heb gyttuno a hi.
Cymerwch sampl; pechod Marwol
yw Lhedratta swm mawr o arian,
am ei fod yn wrthwyneb i gyfreith
Dhuw, ag mewn matter o bwys,

digonawl

digonawol y golwg a barn pawb, i dor-
 ri cymdeithas; ag fel hy mae'n wrth-
 wyneb i Gariad perffecith: ond lhe-
 dratta hatling, neu nodwydh-benn
 neu'r cyffelyb, nyd yw bechod
 Marwol, ond Madheuol; am ei
 fod mewn matter bychan, ag er nad
 ydiw gyttunawol a Chariad peth;
 etto nyd ydiw wrthwynebwol idhi:
 am nad ydiw o gimint pwys, ag a
 forhesymoliberi torriad cymdeithas.
 Yn y cyffelyb fod hy dywedwn, o'r
 bod Yn ewlhysgar: Pan fo'r peth
 yn wrthwyneb i'r gyfreith, mewn
 o bwys; ag yn Gyflawn ewlhysgar,
 ag o'i wir fod, mae'r pechod yn far-
 wol: ond o digwydh idho fod o'i frith
 anfodh, sef heb fod o'r dyn yn Gy-
 flawn ewlhysgar: megys o trawe
 mewn dyn fedhwol neu chwenychiad
 o Ladh, neu Ledratta, neu Dhi-
 fenwi, yn dhi(ymwth ag yn amry

fus;

fus; a'i daflu ymeith yn gyflym, cyn
i'r ewlhys gytwno'n gyflawn, ni
bydhe'r pechod ond Madheuol. Am
hynny wrth raid oedh i bawb, fod ar
ei geidwad, ag er cyflymmed, ag y
canfydho dyn y medbwyl drwg, neu'r
chwant drigionys, ei daflu ymeith yn
dhi-ymaros, cyn rhoi o'r ewlhys ei
chydsynniad.

O'r saith bechod pennaf, a elwir
hefyd, y sayth bechod mar-
wol, neu'r sayth brif-
bechod.

PENNOD. 19.

D. **M**I achwenychwngael
gwybod pa rai yw'r
Pechodæ pennaf oll, i albu i go-
chelyd yn dhisceulys.

A. R'bai pechodæ sydh Ben-
naf; am ei bod megys pennffynnonæ,

X

a g'raidd

a gwraidd pechoda eraill; ag am hynny en gelwir yn bechoda Pennaf; a saith sydd o honynt. Rhai eraill sydd yn Bennaf, am fod yn anhow-sach cael nawdd, a madheuant am danynt, ag a'u gelwir pechoda yn erbyn yr Yspryd glân; a Chwech sydd o honynt. Yn dhiwethaf, rhai sydd Bennaf, am fod ei gorthrymder yn amixg-yspysach, ag yn erbyn pob rheswm, ag am hynny y dywedir eu bod yn gweidhi hyd at y nef, am dhi-al; a Phedwar sydd o honynt.

D. Parai yw'r sayth bechod pennaf?

A. Y rhai hynnydynt.

S. Greg.
31. Mor.
cap. 17.
alias. 31.

1. Balchedh (yr hon a cilwr rhai Gwagonedh).

2. Cybyddra.

3. Godineb, neu Aniweirbeb.

4. Cenfigen.

5. Glothineb.

6. Lhid,

6. Lhid, Digofaint, neu Ir-
lhonedh.

7. A Diogi.

D. Pam y gelwir y rhai hyn yn
Bechodæ pennaf?

A. Ni elwir monynt yn Ben-
naf, o ran eu bod yn bechodæ mar-
wol: Oblegyd mae llawer o bechodæ
marwol, heb fod yn Bechodæ Pen-
naf. Megys, Difenwad, Lho-
frudhiaeth: a bazad sydh o'r rhai
Pennaf, heb fod bob amser yn be-
chodæ marwol; megys rhyw gyffro
bach o Dhig, ychydig Lothineb,
neu dippin o Dhiogi. Yn hwy yntau
a elwir yn Bechodæ pennaf, am eu
bod yn Bennaf i fagad o bechodæ e-
railh, sy'n blaguro alhan o honynt,
fel canghenna o'r gwraidd, neu yn
goferu odhywrthynt, megys afonydh
odhywrth y pen-ffynnona.

D. Beth yw Balchedh? Pa

bechoda y mae hi yn ei genhedlu, a pha gyfaredh, a medhiginiacth sydh yn ei erlyn?

A. Balchedh yw pechod, trwy'r hwn y mae dyn yn tybied ei fod yn fwy nag ydiw, ag a fydd am hynny fod uwch ben bawb, heb fod neb yn uwch, nag yn gyfiwch, neu gydradd ag ef: Y pechoda y mae yn ei genhedlu, yw Gwag-ffrostio, a gorwagonedhu, ymddeuru, ymdynu, ag ymdrechgu ag eraill, Cynnen, Cyndynrwydh, Ymrafael, Anvfudhdod, a'r cyffelyb. Y gyfaredh yw ymroi yn holbawl, ag ymgeisio yn dhyfal a Gostyngeidhrwydh santaidh; sef, ceisio cydnabod y dim yw dyn o hono ei hun, a deualh mae rhodh, a dawns Duw yw hyn oll sydh gennym, a medhwl fod pawb yn welth na ny-ni ag am hynny cyfrie yn hunain yn llhai na phawb, gan ymroi i

fod

fod odhifedn yn is na phawb, a charodhi anrhydedd-, a pharch ohdialhan, yn ôl eu gradh, a'u cym-mberiad. Cadwng gymorth hefyd o fesyrio od Balched yn gŵneuthur dyn yn debyg i dhiawl, a'i bod yn digio, ag yn an fodloni Duw, yn dhirfawr: Canys mae'n scrifennedic fod Duw yn gŵrthwynebu'r beilchion, ag me gys yn ymogwydho i roi grâs i'r vfydh ostyngedig yr hain a fawrhyga, a'r lheilh a difrodafe, ag a ommedh.

r. Pet. 5.
Iac. 4.

D. Beth yw Cybydhrad? pa bechoda eraill a dardhant o'r pechod hwn, a pha gyfaredh sydd yn ei erbyn?

A. Cybyd'ndra yw trychwant, a gormod tuedd i gasclu golud, a chywaeth bydol. Ag y mae'n sifflh ar dri pheth. Yn gyntaf, blyssio, a chwenychu'r da ydhyr Eidho dyn

Ephes. 5.

arallu, neu fod yn fodlon a'r ciabho
 eihun: Yn ail, chwenychu mwy o dha
 byd, nag a fo digonawol; h. b. fod yn
 ewlbysgar i roi'r gwedhith, a hyn a
 alhom ei hepcor, i'r tylodion, fel yr
 ydym yn rhwymedig. Yn drydydd,
 gormod hofsi'r da'fydhu'n eiddo dyn
 eihun, er na bo ond hyn a fo digon-
 rhaididho wrtho: a hyn a wyabis,
 ag a dheuelhir, pryd ni bo dhyn yn
 barod i golbi ei bolh dha byd, yn y
 cyfryw dhamwein, ag y bo anrhy-
 dech Duw yn peri hynny. A hynny a
 wnaeth i Sant Pawl alw Cybyddra
 Eidhol-adholiaeth; am fod y Cy-
 bydd yn rhoi mwy o ffraini, ag o fri-
 i'w olud, nag i Dhuw: gan ei fed yn
 fodlon i ymwrthod a Duw, yn gynt-
 n i'g ymadel a'i dha bydol. O Gybydd-
 dra y tyfant, ag y genir bagad obe-
 chode; Lhedrad, Yspeiliad, Tw-
 yllh, a Somiant wrth brynu, a gwer-
 thu;

thu; Creulondeb wrth dylodi-
on, a'r cyffelyb. Y gyfaredh yw
ymarfer, ag ymgensino a rhinwedd
Haelioni, gan ystyr nad ydym ond
dieithred pelhenigion ar eyn taith,
a'n sworne yn y byd hwn, ag am
hynny hyles yw i ni, na bom llwy-
thog o gywaeth, a da byd; ondei
gyfrannurhwng cyn cymdeithion a
chefeilbiaid cyn taith, a'n sworne; y
rhai a'i harweiniant troffom i'n gw-
lâd: Ag felhy po rscafnaf oll, a di-
faich y byd hon, rhwydhoch. ag es-
mwythach y cysfownwn cyn hym-
daith.

D. Beth yw Aniweirdeb?
pa bechoda a dardhant alban o'r pe-
chod hwn, a pha gyfaredh neu fe-
dhiginiaeth sydd yn ei erbyn?

A. Aniweirdeb yw gormod
serch ag awydh i'r cnowaol dhifyr-
rwoch, a digrifwch. Y pechoda yn

tardhu alban o'r pechod hwn, yw
 Dalhineb medhwl, Gwaed-
 wylhtineb; Anwadalwch, a chy-
 da hynny Godineb, Gordherchi-
 ad, Geiriau diflas, a phôb Anlha-
 drwydh, ag Aflendid arall. Y
 gyfaredh a'r medhiginiacth yw ym-
 gensfno, ag arfer o ympryd, a Gwe-
 ddi, ag ymworthod a phob drwg gy-
 feilbach, a phob peth arall a fo'n
 denu dyn i'r Maswedh. Oblegyd dy-
 na'r modhion a'r cyfryngcu i war-
 chad a chadw diweirdeb: ag yn anad-
 dim, nad ymdhiriedo dyn idho ei-
 hun; nag i'w rinwedh, a'i santei-
 dhrwydh, ond ymgadw o bir-bell
 odhywrth y peryglon, a dyfal war-
 chad ar y pum syn yr, gan ystyrio
 dharfod i'r pechod a'r camwedh
 hwn, dwylho, a meglu Sampson,
 er ei gryfed; Dafyd, er ei dhuwio-
 led; a Salomon, er ei dhoethed;

gan

gan eu tywys i Dhalhineb medhwl
dirfawr: yn enwedig Salomon; yr
hwn adawodd ei dyxys, a'i ludo i
adholi bolh eidholion, a gandhuria
ei oräherch-wragedhas.

D. Beth yw Censigen? pa be-
choda a dardhant alban c'r pechod
hwn, a pha gyfaredh sydd yn ei er-
byn?

A. Pechod yw Censigen, trwr'r
hwn y bydd dyn yn drist; yn anfo-
dlon, neu yr dhrwg gantho, am
dhaeni ayn aralh; am fod y daeni
hynny yn ymdhangos idho fe, megys
yn lheihau peth arci fowredh ef ei-
hunan. Eytbr ystyriwch ar hyn;
pryd y bo drwg gennych am y peth
da, afo gan aralh, am nad yw dei-
lwg c'rfedhu, neu am nad yw yn
ei arfer yn dha, nyd yw hynny be-
chod. Yr un modh, pryd y bo drwg
gennych, na bae gennych itbau be-

fyd y peth da sydd gan arall, ag yn
 enwedig rhinwedd, megys Gofu-
 nedh, neu dhefosiwn; ar cyffê-
 lyb, nyd yw hynny bechod chwaith,
 ond math ar Genfigen lantaidd,
 neu Edhigedh ganmoladwy. Ond
 o bydd drwg gennych fod gan dbyn
 arall beth da, am fod hynny yn eych
 tyb chwi, yn tywyllhu, neu'n gysco-
 di'ch gogoniant chwi; ag nys myn-
 nech foa yneidho, rhag i'r pèrchen
 fod yn gydradh a chwi, neu yn woch
 a mwy ei barch, fel dyna bechod
 Cenfigen; o'r hwn y tardha bagad
 o bechod a eraill, sef Cam-farnu,
 Ymlawenu o'r drwg a'r gwr-
 thwyneb a dhigwydho i arall,
 Grwgnachu, a Murmuro yn ei
 erbyn, Cyflwyno, neu dhywedyd
 Drwg-Absen am dano. Canys y
 Cenfigennys a fydd a'i big, a'i
 gais yn aestad ar leihau, a duo cno

da

da ei ymydog. Ag ei dhwedbu,
 Cenfigen weithiau a fydd yn an-
 nog, ag yn hudo dyn i'r Lhofrudhi-
 aeth, fely digwydhodd gynt i Gain,
 yr hwn o ran Cenfigen a ladhodd
 ei frawd eihun yn farw-celain; a'r
 Idhewon trwy Genfigen a barassont
 ladh Crist eyn Harglwyab. Y gyfa-
 redh yw arfer, ag ymgensino a braw-
 dol Garriad perfffeith, a mystyrio'n
 fynych, fod Cenfigen yn gwne-
 ithur mwy o niwedi'r Cenfigennys,
 niq'r'r dyn a genfigenner: am fod y
 Cenfigennys ym ymstino eihun, ag
 megys yn ymgnoi ei berfedd o'i
 fewn. A Dux yn dra-mynych a
 fydd arfer o fawrhygu a derchafu'r
 dyn, a genfigenner trwy'r un cy-
 frwng, ag y bo'r Cenfigennys yn cci-
 sio ei dharostwng. Felhy gwelwn,
 fely parodh y Cythreul gynt i chyn
 o wir Genfigen golhi'r Paradwys

diarol,

daearol, a Duw a gymerodh hynny o achos, o gyfrwng i dhanfon Crist i'r byd, i drefnu i ni'r Paradaŵys newfawd. Brodury Patriarch Ioseph a'i gwerthassont o wir Genfigen; a Duw a gymerodh y gwerthiant hynny yn gyfrwng i Wneuthur Ioseph yn Arglwydh, ag yn bennaeth ar ei frodur. Y brenin Sawl o Genfigen a erlidiodh Dhafydd; a Duw a wnaeth i Sawl golhi'r deyrnas, ag a'i rhoes hi i Dhafydd

D. Beth yw Glothineb? pa bechoda a dardhant alhant o'r pechod hwn, a pha gyfaredh sydd yn ei erbyn?

A. Glothineb yw rhyw far, rhaib, neu ormodaŵyd i swyd, a diod; a'r pechod hwn sy'n sefyll ar fwytt, neu yfed mwy nag a fo cymwys, neu argeisio bwyd a diod rhyfoethys, a gwerth-fawr; neu synnu

cig ar Wcner, neu Sadwrn; neu na
 fedro dyn aros y pryd a'r amser yn
 enwedig, o bydd ymryd, ag yn dhi-
 wedhaf, ar fwytia yn rhy awydhys,
 ag yn Wancus. O'r Glothineb y
 tardhant Tywylhwch medhwl,
 Coeg-lawenydh, Gormod fia
 rad, a Dwndwr, ag yn dramynech
 o Lothineb y tyfant Aniweirdeb, a
 hyn oll o bechoda sy'n tardhu alhan
 o honi hithe. Y gyfaredh yw ymroi
 i fod yn Ar-dymherus, a Chri-
 edh, o'r hyn y ceir cymorth i'r enaid,
 a'r corph. Ag yn enwedig hyles
 iawn yw ystyr o fyrred o amser y pe-
 ru dyfyrwch Glothineb, gan adel
 yn fynech ar ei ôl dholuria a berhant
 yn hîr o'r cylha, a'r pen, a'r cyffê-
 lyb.

D. Beth yw Lhid, a digo-
 faint? pa bechoda arall a dardhant
 o'r pechoda hwn, a pha gyfaredh

sydd

sydd yn ei erbyn?

A. Lhid neu dhigofaint yw gormod awydd neu chwant cael dial: Ond gwybyddwch fod math ar dhig yn dha; sef y dig y fo cymwys, cyfiann, a chymbejur ei wedd a'i drefn; ag am hynny mae'r Salm yn dywedyd. Digiwch ag na fynnwch bechu. A thebig (medd Sant Basil) yw Digofaint i'r ci, yr hwn sydd dha os cyfarth yn erbyn y gelymon; ag nyd pan wnelo mwyed belyd i'r caredigion. Tri peth a wna i'r digofaint fod yn fai, neu alhar o fesor, a threfn iawn. Y cyntaf, ewlbyssio dial ar y dyn nis haedbe dhim cerydd, ag ny gwnaeth dhim yn cyn herbyn. Y ail, ewlbyssio dial wrth awdurdod broddawl dyn eihan; Oblegyd dial, a cheryddurhai diwad, ni pherthyna i neb ond i bennaeth; sef i'r Brenin, i'r Tywysog, neu i'w Swyddbegio: Ag

Pfal . 4 .
Basil in
orat. de
Ira .

am.

am fod Duw yn frenin goruchaf, am
 hynny mae fe'n dywedyd mae idho
 fe'n beñnaf a perthyn dial. Y try-
 dydh, mynnu dial o gâs, ag nyd o
 Zêl, ag er mwyn cysionder, neu'n
 ffyrnicach, mewn modh, neu ryw
 amgylchion erailh, amgenach nag
 y gwedhe. Y pechoda a dardbant o'r
 digofaint beus, Ymryllon, Cyn-
 nen, ag Ymrafael, Geiriaz lhi-
 diog bustleiddh camwedhus, Di-
 nystriad am-mharchus, Min-
 gammu a gwneuthur munudiâ
 anwedhol, Cythrwddh, Cynd-
 heiriogrwyddh, a Chyndharedh
 gwylht mewn ymdhygiad, megys
 pette dyn gwedi gwalh-gofi, a gor-
 ffwylho : oblegyd nyd anhebig dyn
 diglhon i ynsyd. Y gyfaredh a'r fe-
 dhiginiaeth, yw ymgensino ag A-
 mynedh, Mwyneiddhra, ag ym-
 gospi'r draeg amwyda, gan ystyrio

R om. 12.

siamplau'r

siamplau'r saint, a Christ eibun: yr
hay tŵy amynedd ofi yr gediŷ, a
godhewgarwch, a dharfu ddhynnt or-
foledtu yn ogonedhu sach, nag y
gwnaent y dynion tydol, trwy ym-
gais am gael dial ar eu gelynyon.

D. Beth yw Diogi? pa be-
choda craill a darabant o'r pechoda
hwn, a pha gyfarcdd sydd yn ei er-
lyn?

A. Diogi a elwir yn y groeg
Acidia; sef gair yn arwyddo megys
Swrthni, Trist-flinder, Gofid a
phieiddhra: Ag y mae yn vn o'r
saith brif-bechod, tryd y bo'n phi-
aidh, ag yn swrth gan ddhyn, wncu-
thur daeoni; ag yn ofid anfodlonawel
gantho, orfod idho gadw gorchmy-
nion Duw; ag ymdeithio â'r llya
llwybra rhinweddawl. Y pechoda
sy'n tardhu athano Diogi, yw By-
chanu, Dibrisio, a dirmygu
gorchmynion

gorchmynton Duw, Ymroi i gám-
wedhæ a drigioni; Drwg obei-
thio galhugon uchaf daeoni; Cas-
fau, a lhyfu'r neb a'i cynghoro, neu
a'i cymbeltho i ymwrthod a phechod,
ag i dhi'yn ffordd iawn. Y gyfaredh,
y ymgadw rhag bod yn segur, dar-
lhein lhyfæ da, myfyrto'r gobrow
mawr goaidowgwyb, y mae Duw
yn ei adho'r sawl a font yn dhyfal,
ag yn dhi'sceulys yn cadw ei orchmy-
nton, a'r trawydhol gospedigaeth
anioahcfadwy, a dharpared i'n diog-
esceulys.

O'r pechodæ yn erbyn yr
Yspryd glân.

PENNOD. 20.

D. **P**A rai yx'r pechoda'n
erbyn yr Yspryd glân,
aphasawl vn sydh o honym?

Y

A. Chwech

A. i. Gwnech fydh a honym.

1. An-obeithia trugaredd Duw
neu techydoriath tragnyddol.

2. Rhyfig, neu hyder o fod yn
gadwedig, heb geisio ei ryglyddu.

3. Gwrthwynebu'r gwir cyd-
nabydhys.

4. Cenfignu dawn, a grâs
Duw mewn dyn orall.

5. Cyndynrwyd mewn pe-
chod.

6. Trengu a gorphen yr oes
mewn An-ydyfeirwch.

D. Pam y gelwir y rhai hyn,
yn bechoda yn erbyn yr Yspryd glân?

A. Am fod yneu gwnethur o
wir falhedh, malais, a drigioni; yn
enwedig y trydydd; yr hwn sydd
briodolaf yn o'r cwbl yn erbyn yr
Yspryd glân: sef pryd y bo dyn yn
gwybod y gwirionedd; ag etto er
hynny yn mynnu dadle'r gwrthwy-

neb.

neb, yn daer-gyndyn, ag ymrysymu
yn gystysnig nad ydiw'r gwir yn wir.
Pechu o falhedh, a malais, a dhywe-
dir ei fod yn erbyn yr Ysryd glân;
am fod yn ardhodi Daconi i'r Ys-
pryd glân; a bod Daconi yn wrth-
wyneb i Falhedh, a malais : megys
y dywedir fod pechu yn Dhi-arwy-
bod, neu o dhiffic gwybodaeth yn
bechod yn erbyn y Mâb, i'r hwn yr
ardhodir Doethineb; a phechu o
wir Freuder a gwendid, a dhywedir
ei fod yn bechod yn erbyn y Tâd, i'r
hwn yr ardhodir y Galhu.

D. Beth sydh briodol, a neulh-
tuol i'r hai hyn, neu oragor rhyn-
tbynt a phechoda eraill?

A. Hyn sydh neulhtuol i'r hain,
nas madheuir monynt, nag yn y byd
hwn, nag yn y byd arall; fel y mae
Crist yn yr Efengil, yn eyn rhybu-
dhio. Ir hyn a dhenelhtir, fod yn

Matt. 12.

anawodh ei madhe : am fod yn beth
 anawodh, ag an aml i'r dyw a gwynn, a
 i'r pechoda byn, dyfod i gael gwir
 edifeirwch : meny y dywedon fod
 rhwy glwy, yn an-nicngawl, neu
 ang-buradwy, hyd am nas gellir
 mewn modh yn y byd, cael cŵr a me-
 dhiginiacth i dhiann yn iach odhy-
 wrtho : ond am fod cŵr y fath glwy
 yn anawodh, ag yn an-aml, anghy-
 nefin i'r dynion dhiann fyth yn iach,
 a glfychant o hono.

O'r pechoda sy'n gweidhi i'r nef.

PENNOD. 21.

D. **P**Ar ai yw'r pechoda sy'n
 gweidhi hyd at y nef? a
 phasawl vn sydh o honynt?

A. Pedwar sydh o honynt.
 1. Lhofrudhiaeth, neu ladh
 celain yn cwlhysgar ag o wirfodh

dyn

Gen. 4.
 Gen. 18.
 Exod. 21.
 Iac 5.
 Ecclef. 5.

dyn.

2. Pechod cnowdol yn erbyn rhyw, a naturiaeth.

3. Gorthrynnu neu fod yn dost-lym, ffyrnig wrth dylodion, yn enwedig plant ymdhifad, a gwra-gedh gwedhwon.

4. Twylho neu dhifudhio'r dyn cyflog, o'i gyflag.

D. Pam y dywedir eu bod yn gweiddi byd at y nef?

A. Am fod dehircach, ag anghyfiownder y p'choda hyn, mor eg-lur-amlwg, ag yspus, na elhir mewn modh yn y byd ma'u cudbio, na'u escusodi.

O'r pedwar peth diwedhaf,

PENNOD. 22.

D. **M**I a chwynychwon rym gyfared, ag adhyfc

gyffredyn i ochelyd pechod.

A. Cofia (medh y gwr doeth) y pertheu diwedhaf ag ni phechi byth. A'r pertheu diwedhaf, yw pedwar.

1. Angz, neu farwolaeth.

2. Dydh y farn fawr gyffredin.

3. Vffern.

4. A Nef.

D. Pam y gelwir y pedwar hyn yn bethau diwedhaf?

A. Am fod Angz yn diwedh yr ennïoes, ag yn dhiwedhaf petb a dhigwydh i ni yn y byd hwn. Dydh farn gyffredin, yw'r farn dhiwedhaf ag olaf o'r holl farmedigaethau, a roddir: ag am hynny nyd oes dim Apelydhu odhyw'rhi, na gobaisth dianc yn waredol, drwy farn arall ar ei hol hi. Vffern yw'r drug diwedhaf; a gamt y rhai diriaid, yn yr

hwn

boon y bydh vdhyn aros, a pherhan
byth, heb dranc, heb drai, heb dhim
cysnewid iuag at esmwythdra, yn
dragwydh. Y Nef yw'r daeani di-
wedhaf a dhigwydh i'r hai da, yr
boonys galhant byth mo'i golhi.

D. Dasydhe gennyf gael rhyw
ystyriaeth i ymarfer, ag ymgenfino
fyhun yn y perheu diwedhaf hyn;
oblegyd trwy fynech gosio'r hai hyn,
ni phechaf mwy, fel y dywedodh y
gwor doeth a grybwyllha'ssoch.

A. Am Angæ, a marwolaeth
ystyrioch y pedwar prync hyn: Yn
gyntafnyd oes dim sicrach, ag mor
dhi-amme a marwolaeth; ag nieilh
neb dhianc rhag marw. Yn ail, awr
anga a dhaw, ni wyddis pa tryd, yn
dhi-arwybod, a bagad sy'n meirw
beunydh, pan fo amheua genthynt
fod yr awr yn agos. Yn drydydh gy-
da'g Angæ y derfydh holl helyntia

dyn a'i amcanton byrdd, ag yno y cer
 gwelad, ag adnabod ym ole, a'r eedh
 a cherig-wagedh y tyd. I'n beddwe-
 ryddh, byddi edifar gan bob ayn ar
 farn y arwg a wnaeth, ar daconi a
 cfeulufadh ei wneuthur pan oedh yn
 galhu. Ag am hynny mawr yw'r yn-
 fyddwydd i dbyn, wneuthur y peth
 myr yn ddi-amme'fydd edifar idho.
 Am y farn gyffredin chwi eithoch
 ystyrio'r pynciau hyn. I'ngyntaf, y
 farn hon y fydd o beith dirfawr ei
 bwys, a'r daconi go'didocaf, ag o'r
 drwg gorohrymaf. I'n ail, y farn
 hon a ryddh yr vstys, a'r gnaed goru-
 chaf, yr hwn a wyr yngspsys bot rhyw
 beith, a'r hwn ni eith neb ei wrtho y
 nehu. I'n drydydd, y farn hon a ro-
 ddyr yngwyddh yr hollfydd, ag am
 hynny ni eith neb yngudbio rhag-
 ddi. I'n bedwerydd, ni lyth dim
 gohaith allu dianc y farn hon, na

ffo rhag cyflwyniad y Duwfol gyfi-
 oender. Am vffern ystyrioch ei
 bod yn helaeth, yn hir, yn uchel, a
 yn ddyfn. Mae hi yn helaeth, o ran ei
 bod yn cynnwys pob math arben, a
 chospedigaeth, ar a elhir ei ddychy-
 mig. Mae hi yn hir, o ran bod y poe-
 na eugyd olh, yn dragwyahot. Mae
 hi yn uchel, o ran bod yr hollh boena
 yn erchyllhaf, a gerwinaf a ddiichon-
 fod. Mae hi yn ddyfn, oblegyd fod
 y poena yn tur, heb d'him cymysc
 masx ar gysur. Am y nef, ystyri-
 och ei fod yn helaeth, am ei fod yn
 cynnwys hyn olh o dhaeoni, a elhir ei
 ddychymig, ie mwy o dhaeoni a hy-
 frydych, nag a alhun ei dheuath,
 na'i fedhxl, na'i chwenych. Mae
 hegyd yn hir; oblegyd fod yr hollh
 dhaeoni hynny i berbau yn dragwy-
 dhol. Mae'n uchel, o ran bod y dae-
 oni yn ardherchaxog, a godidow-

gwyb. Mae'n dhyfn oblegyd fod y
 daeoni yn bŵr heb ddim cymysc mawr
 ar dbrwg. Ag yma y gelwch ystyrio
 ychwaneg, megys nad yw yn cydfod
 a daeoni'r byd hwn, yr un o'r cyn-
 beddfeu hyn. Oblegyd nad ydynt ond
 an-aml, byr-berhaus, bychain, a
 phob amser yn gymyschyd a llawer o
 flinder, adfyd, a thralhod: Ag yn yr
 un modd, nyd yw dryga'r byd hwn
 yn eu herwydd, neu wrth eu cyffely-
 bu i dhryga uffern; ond an-aml, byr-
 rion, bychain, a phob amser yn gy-
 misc a rhyw gyssur. Gan hynny, gel-
 bwch dhywedyd yn byddha fod yr
 heini eugyd wedi gwalhgofti, ag yn
 wann eu mennydd a'u synwyr, sydd
 er mwyn, ag er serch ar gyscod, a
 rith daeoni'r byd hwn, neu rhag ofn
 adfyd a thralhodau presennol, yn
 colli'r anrif dhaeoni, sydd ar dhy-
 fod, ag yn cwmpo i'r dryga an-ysspar.

*thol, syddi fod yn bydnessaf yn dhi-
dranc dhi-orphen, dragw ydhol.*

Moliant i'r Iesu ag i'w fam fen-
digidig Mair bur-forwyn;
a'r Gyfarchiad yr hon, y gor-
phenned hyn o gyfieithiad o'r
Italaeg. 25. Martij. 1618.

FINIS.

ERRATA.

Pag.	Linea	Errata	Corre&io
1.	4.	discu	dyscu
	6.	ymdhidham	ymdhidhan
2.	20.	Murien	Murieu
6.	18.	ar Sion	a Ioan
8.	17.	wneiuthur	wneuthur
9.	7.	ei	i
11.	4.	cyn	cyn
	17.	attolwr	attolug
	20.	yn galw	yn galw
12.	10.	Eglar-	Eglur-
15.	4.	am-hoffib	am-hoffibl
	12.	arwydau	arwydhau
16.	1.	thenwi	lhenwi
20.	10.	nyfeder	nyfnder
	11.	amfeiliaid	anifeiliaid
	22.	anrhydedhuaf	anrhydedhusaf
21.	21.	bragor	rhagor
22.	1.	nyd vnic	nydyn vnic
	6.	debyaed	debycced
	16.	a'r	ai
23.	8.	a'r	ai
27.	1.	berfon	person
	3.	a lumodh	a luniodh
31.	7.	ymgmawdoli	ymgnawdoli
37.	10.	lhel	lhei
38.	6.	fer	fur
47	1.	fely	felhy

Pag.	Lin.	Errata	Correctio
	14.	dodwyd	godwyd
	19.	ynghyda'	ynghyda'i
48.	19.	adhyfodiad	adgyfodiad
50.	14.	deilynges	deylyngaf
55.	10.	in	ni
73.	14.	das	nas
85.	9.	thannhefedh	thangnhefedh
91.	12.	hyfodra	hyfdra
91.	15.	bôd	bôb
94.	8.	aſtyr	yſtyr
110.	15.	anrheidiau	angenrheidiau
119.	15.	dhrw	dhrwg
121.	19.	dhywed	dhywedyd
128.	7.	hi	ei
	1.	frain	fraine
131.	12.	yn	y
132.	1.	chari	cariad
133.	14.	idh	ilh
139.	14.	dhiolgarwch	dhiolchgarwch
148.	17.	yr	yn
143.	9.	Crewia	Creiria
	13.	tuag y	tuag at y
155.	11.	Siôn fedydhiwr	Ioâ fedydhiwr
160.	14.	tenuru	teuru
163.	15.	adhwid	adnewid
163.	3.	berthynto	berthyno
169.	7.	erſyn	erbyn
	16.	ſwynhan	ſwynhau
178.	6.	Man	Mam
180.	4.	y olaf	yn olaf

Pag.	Line.	Errata	Correctio
	5.	rhwymedid	rhwymedig
181.	3.	pod	pob
	5.	rhwymedid	rhwymedig
	10.	adhyfy	adhyfe
	20.	gwyth	pwyth
182.	17.	enwedid	enwedig
186.	7.	truy ei audur- ned	trwy ei awdurdod
	8.	Ag odigwydod ymbeth	Ago digwydhodh i ymbelh
189.	12.	lygredid	lygredig
191.	6.	perid	peri
191.	16.	Crig	Crist
	21.	telm	teml
192.	21.	megys trwy	megys pyrth trwy
194.	6.	o'r	a'r
196.	10.	rhy wdlwy	rhyw dlws
200.	20.	gwadl	gwael
	22.	pam	pan
202.	16.	ie	ei
203.	4.	phryd	a phryd
205.	21.	lhednefrwydh	lhednefrwydh
214.	21.	holdi-ha	holh-dha
215.	21.	alhuned ganlyn	adhuned ocanlyn
	22.	Siôn Fedydhiwr	Ioan Fedydhiwr
216.	2.	en	eu
219.	2.	yw'	yw y
221.	3.	mac i Duw	Mae Duw
222.	14.	rhadho	rhagdho
226.	4.	nag rhai	nago'n rhai

Pag.	Line.	Errata	Correctio
230.	8.	gwyr	gair
	17.	dhv	dhyn
231.	8.	cl	ic
232.	8.	peth I	perthyni
233.	12.	tro n	troin
240.	16.	a Grist	o Grist
241.	4.	o sylwedh	a sylwedh
246.	1.	ywenad	yw nad
	8.	yw ymadaw	yw yn ymadaw
	10.	naild	nailh
249.	7.	tu gan	tuag at
251.	4.	Sion	loan
	7.	Sion	loan
	11.	yn yssymud	yn cyn yssymud
256.	19.	odhialhan yn adrodh	odhialhan yn ei f- fessu ei bechocae, a'r offeriad odhi- alhan yn adrodh.

